

Acta Universitatis Latviensis –

PIE GADSIMTA SLIEKŠŅA

Latvijas Universitātes Bibliotēka

Acta Universitatis Latviensis –
PIE GADSIMTA SLIEKŠŅA

LU Akadēmiskais apgāds

Acta Universitatis Latviensis – pie gadsimta sliekšņa / LU Bibliotēka. – Rīga :
LU Akadēmiskais apgāds, 2019. – 96 lpp.

Projekta vadītāja **Mārīte Saviča**

Latviešu valodas tekstu literārā redaktore **Ruta Puriņa**
Angļu valodas tekstu literārā redaktore **Andra Damberga**
Maketu veidojusi **Andra Liepiņa**

Vāka foto: *www.shutterstock.com*

Visi krājumā ievietotie raksti ir recenzēti.
Pārpublicēšanas gadījumā nepieciešama Latvijas Universitātes atļauja.
Citējot atsauce uz izdevumu obligāta.

© Latvijas Universitāte, 2019

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs>

ISBN 978-9934-18-451-2

Saturs

Māriete Saviča. Ievadvārdi	5
Ilga Rampāne Latvijas Universitātes Raksti LU e-resursu repositoriņā: pieejamība un izmantošana <i>Scientific Papers of the University of Latvia in University of Latvia E-resource Repository: Availability and Usage</i>	6
Emīlija Černova, Līga Āboltiņa Pētījumi pirmsskolas pedagogijā un to atspoguļojums Latvijas Universitātes Rakstos <i>Reflection of Research in Pre-school Pedagogy in the Issues of University of Latvia Scientific Papers</i>	16
Ģederts Ieviņš LU Raksti vai žurnāls bioloģijā: iespējamie zaudējumi un ieguvumi <i>Acta Universitatis or Journal in Biology: Possible Gains and Losses</i>	29
Raivis Bičevskis Filozofija starp izglītību un pētniecību. Filozofiskie pētījumi LU Rakstu izdevumos un to nākotnes problēmas <i>Philosophy Between Education and Research. Philosophical Investigations Issues of University of Latvia Scientific Papers and Future Problems Thereof</i>	42

Ilgonis Vilks

Astronomiskās publikācijas Latvijas Universitātē
90 gadu garumā

*Astronomical Publications at the University of Latvia
Throughout 90 Years* 53

Arnīs Vīksna

LU Rakstu sērijas “Zinātņu vēsture un muzejniecība”
pārskats: 2001–2015

*Overview of Acta Universitatis Latviensis Series
“History of Sciences and Museology”: 2001–2015* 67

Sanita Baranova, Ilona Vēliņa-Švilpe

Docētāju profesionālās pilnveides pieredze
Latvijas Universitātes Rakstos

*Development of Academic Staff Professional Development
in University of Latvia Scientific Papers* 87

Rakstu krājums “Acta Universitatis Latviensis – pie gadsimta sliekšņa” ir tapis, pateicoties zinātniskajai konferencī “LU Rakstu nozīmība: nenovērtēta vai pārvērtēta”, kura bija veltīta LU 96. gadskārtai un kuru 2015. gada 22. septembrī organizēja Latvijas Universitātes Bibliotēka. Šī konference pulcēja pētniekus, mācībspēkus, LU Rakstu publikāciju autorus un sastādītājus. Tās referenti klātesošos iepazīstināja ar Latvijas Universitātes Rakstu vēsturisko daudzveidību nepilna gadsimta laikā – sākot ar pirmo izdevumu 1921. gadā un beidzot ar 2015. gada izdevumiem.

Krājuma publikācijas liecina par LU Rakstu nozīmīgumu un atspoguļo LU zinātnisko devumu. LU Raksti vienmēr tikuši uzskatīti par LU zīmola daļu, pēc kā Universitāti var atpazīt visā pasaulē. Rakstu krājuma autori savos rakstos uzsvēruši, ka gadu ritējumā LU Raksti veicina Latvijas zinātņu vēstures izpēti un attīstību. Tajos ir apkopota LU pētnieciskā darbība, kas ļauj iepazīt un izvērtēt Latvijas zinātniskās domas attīstību Eiropas un pasaules kontekstā.

Projekta vadītāja **Mārīte Saviča**

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.01>

Latvijas Universitātes Raksti LU e-resursu repozitorijā: pieejamība un izmantošana

Scientific Papers of the University of Latvia in University of Latvia E-resource Repository: Availability and Usage

Ilga Rampāne

Latvijas Universitātes Bibliotēka

E-pasts: Ilga.Rampane@lu.lv

Rakstā ir sniegta informācija par LU Rakstu sērijas krājumu atspoguļojumu tiešsaistes vidē – LU e-resursu repozitorijā. Repozitorijs nodrošina informācijas ilglaicīgu saglabāšanu un izmantošanu atvērta piekļuvē, veicina LU zinātnisko sasniegumu pieejamību un pētniecības attīstību. Rakstā ir apskatīts rakstu krājumu sadalījums pa kolekcijām un zinātņu nozarēm, meklēšanas iespējas repozitorija saskarnē, kā arī meklēšanas iespējas, izmantojot dažādas meklētājprogrammas. Raksta noslēgumā dota LU Rakstu sērijas krājumu izmantošanas statistika pa zinātnes nozarēm un repozitorija kolekcijām.

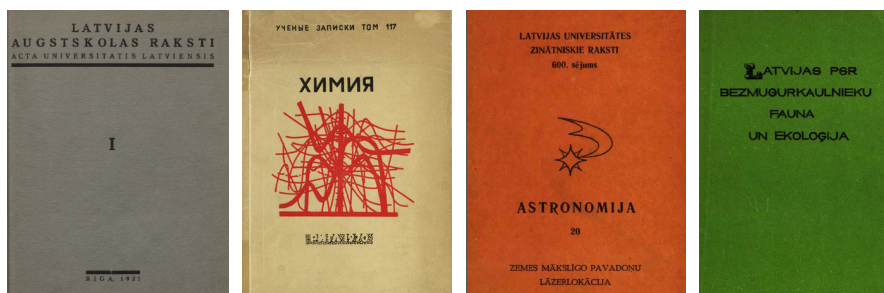
Atslēgvārdi: atvērta piekļuve, informācijas pieejamība, meklēšana, izmantošanas statistika, repozitorijs, zinātniskie raksti.

Summary

The article provides information on inclusion of the University of Latvia Scientific Papers' collections in the online environment – the University of Latvia e-resource repository. UL e-resource repository provides long-term open access to the full texts, promotes and distributes the scientific achievements of the UL, contributing to research development. This article provides a review of collections in different scientific fields, as well as repository search options in interface, as well as using different search engines. Article also contains a review of Scientific Papers' usage in different scientific fields and repository collections.

Keywords: open access, information availability, information searching, repository, scientific papers, usage statistics.

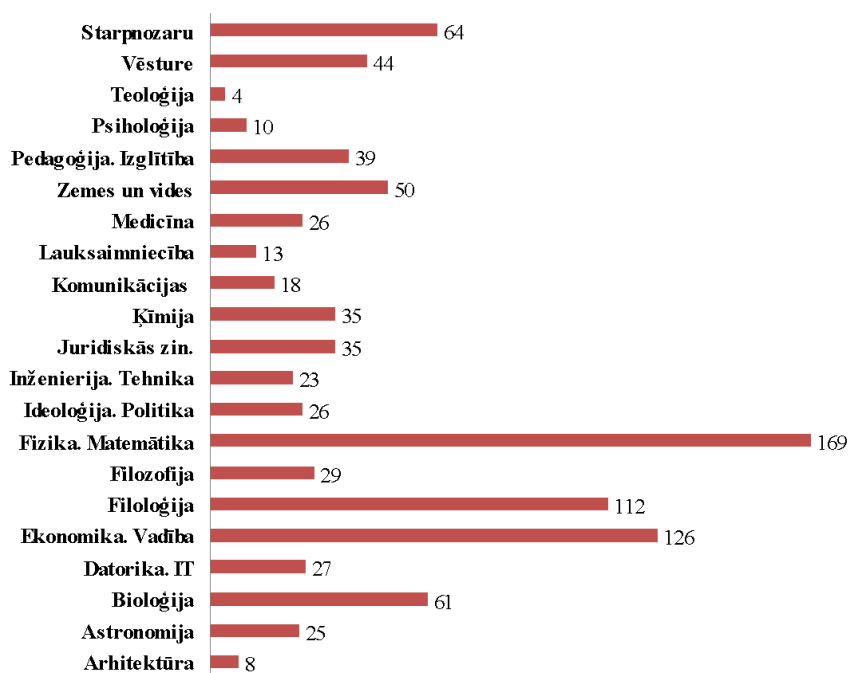
Latvijas Universitātes (turpmāk – LU) Rakstu sērija ir būtiska Latvijas zinātnes un kultūras vēstures sastāvdaļa. Rakstos ir apkopotas dažādu paaudžu Universitātes pētnieku atziņas, atklājumi un citi pētniecības rezultāti, kuriem ir liela nozīme kā LU, tā arī augstākās izglītības un pētniecības attīstībā valstī. Lai nodrošinātu starptautiski atzīstamu zinātnisko darbību un zinātniskā darba rezultātu plašu, starptautisku publiskošanu un paaugstinātu LU reputāciju un prestižu, LU Bibliotēka digitalizēja tās krājumā esošos LU Rakstu sērijas krājumus, kuri nebija “dzimuši elektroniski”. Tika digitalizēts 651 sējums, kas bija atrodams LU Bibliotēkas krājumā (1. att.). Rakstu krājumu digitalizācijas uzsākšana un nepieciešamība nodrošināt ilglaicīgu informācijas saglabāšanu un atvērtu piekļuvi pilnteksta informācijai paātrināja LU e-resursu reposito-rija izveidi 2011. gadā (LU rīkojums Nr. 1/155, 19.05.2011.).

1. attēls. Digitalizēto LU Rakstu krājumu vāki

Repozitorijs ir tiešsaistes vietne (<http://dspace.lu.lv/dspace/>), kas nodrošina vienotu vidi LU intelektuālā darba rezultātu – dažāda veida dokumentu – publicēšanai, deponēšanai (pašarhivēšanai), ilglaicīgai saglabāšanai un padara tos pieejamus jebkurai pētniecības institūcijai un lietotājiem visā pasaulē. Repozitorijs ietver dažādus izdevumu veidus: žurnālu rakstus, grāmatas, rakstu krājumus, mācību materiālus, zinātņu doktora disertācijas, maģistra, bakalaura un kvalifikācijas darbus un citus materiālus, kā arī atspoguļo LU struktūrvienību izdevējdarbību, tostarp LU Rakstu sērijas laidienus.

Repozitorijā ir arhivētas 944 LU Rakstu sērijas krājumu vienības, kas aptver plašu zinātņu nozaru spektru, bet ar atšķirīgu izdoto vienību skaitu (2. att.). 44% no visiem krājumiem aptver eksaktās zinātnes un dabaszinātnes, 29% – sociālās zinātnes, 22% – humanitārās zinātnes.

2. attēls. LU e-resursu repozitorijā ievietoto LU Rakstu sērijas vienību sadalījums pa nozarēm

LU Rakstiem repozitorijā ir izveidota atsevišķa komūna (repozitorija terminoloģijā tā apzīmē augstākā līmeņa struktūrvienību, kurai var būt pakārtotas apakškomūnas un/vai kolekcijas) “**Universitātes Raksti / Acta Universitatis Latviensis / Scientific papers**” (turpmāk – “Universitātes Raksti”) (3. att.) [6]. Pēc hronoloģiskā principa vecākajiem rakstu krājumiem komūnā ir izveidota kolekcija *Latvijas Augstskolas Raksti (1921–1923)*, bet tiem sekojošais periods ir sadalīts 2 apakškomūnās: *Latvijas Universitātes Raksti (1923–1943)* un *Latvijas Universitātes Raksti (1949–)*, kuras savukārt ir sadalītas daudzās kolekcijās.

Hronoloģiski vecākajā kolekcijā *Latvijas Augstskolas Raksti (1921–1923)* ir ievietoti Latvijas Augstskolas 5 zinātnisko rakstu krājumi, kas izdoti laikā no 1921. līdz 1923. gadam [1]. Katrā sējumā ir sakopoti dažāda satura raksti bez īpašas tematiskās atlasē.

E-resource repository of the University of Latvia

E-resource repository of the University of Latvia provides the possibility to collect, preserve and access freely the scientific achievements of the University of Latvia. It contains publications of the staff members of the University of Latvia - published articles, doctoral thesis and abstracts, conference proceedings, administrative, scientific and funded project reports and other electronic documents.

Communities in DSpace

Select a community to browse its collections.

- Administratīvie un informatīvie dokumenti / University Administration [13]
- Bibliotēkas / Libraries [882]
- Botāniskais dārzs / Botanical Garden [0]
- Departamenti / Administrative Units [28]
- Disertācijas / Doctoral Theses [1249]
- EK finansētie resursi / EC funded resources [1]
- ERAF projekti / ERDF projects [206]
- Fakultātes / Faculties [24918]
- Institūti un aģentūras / Institutes and agencies [138]
- Koledžas / College [0]
- Universitātes konferences materiāli / University conference papers [56]
- Universitātes raksti / Acta Universitatis Latviensis / Scientific papers [944]**
- Zinātniskā pētniecība (1900-1944) / Scientific Research (1900-1944) [32]
- Zinātņu un tehnikas vēstures muzejs / Museum of History of Science and Technology [0]
- Žurnāli un periodiskie izdevumi / Magazines [166]

BROWSE

- All of DSpace
- Communities & Collections
- By Issue Date
- Authors
- Titles
- Subjects

MY ACCOUNT

- Login

DISCOVER

- Author**
- Latvijas Universitāte (360)
- Latvijas Valsts Universitāte (175)
- Latvijas Zinātņu akadēmija (50)
- Latvijas Universitāte. Astronomijas institūts (46)
- Kreklis, Maija (47)

3. attēls. LU e-resursu repozitorija sākumlapas saskarne

Repozitorija apakškomūnā *Latvijas Universitātes Raksti (1923–1943)* ir ietverts 181 LU Rakstu krājums, kas aptver dažādas rakstu sērijas un ko veidojušas LU fakultātes un citas LU pētnieciskās struktūrvienības (4. att.). Krājumi ir sagrupēti pēc sērijām 19 kolekcijās. Vienā no tām ir sakopoti vecākie LU rakstu krājumi, kas tika izdoti bez sērijas. Katrā kolekcijā ietilpstošo vienību skaits redzams kvadrātiekvāš aiz kolekcijas nosaukuma [2].

Arhitektūras fakultātes sērija (1930–1940) [8]
 Astronomiskās observatorijas raksti (1932-1940) [4]
 Botāniskā dārza raksti (1926-1940) [16]
 Filoloģijas un filosofijas fakultātes sērija (1929-1943) [19]
 Ģeofizikas un meteoroloģijas institūta darbi (1938-1939) [4]
 Inženierzinātņu fakultātes sērija (1929-1940) [4]
 Ķīmijas fakultātes sērija (1929-1943) [21]
 Lauksaimniecības fakultātes sērija (1929-1939) [13]
 Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija (1929-1943) [24]
 Medicīnas fakultātes sērija (1929-1940) [11]
 Mehānikas fakultātes sērija (1929-1943) [11]
 Meteoroloģiskā institūta darbi (1927-1937) [6]
 Meteoroloģiskās observatorijas novērojumi (1926-1940) [6]
 Romas katoļu teoloģijas fakultātes sērija (1939) [1]
 Sistēmātikās zooloģijas institūta un Hidrobioloģiskās stacijas raksti (1929-1940) [2]
 Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes sērija (1930-1940) [8]
 Teoloģijas fakultātes sērija (1938-1940) [2]
 Veterinārmedicīnas fakultātes sērija (1931-1940) [6]
 xx (Raksti bez sērijas (1923-1929)) [15]

4. attēls. “Latvijas Universitātes Rakstu (1923–1943)” kolekcija

Latvijas Universitātes Raksti (1949–) ir plašākā sadaļa repozitorijā, jo tajā ir iekļauti 758 LU Rakstu krājumi, kas izdoti Universitātē no 1949. gada līdz mūsdienām (5. att.). Tā kā LU Raksti šajā laika posmā tika izdoti gan daudzās sērijās, gan bez tām un lielākajai daļai sēriju iekļauto vienību skaits bija neliels, tad krājumi šajā apakškomūnā ir strukturēti pa zinātņu nozarēm 21 kolekcijā [3].

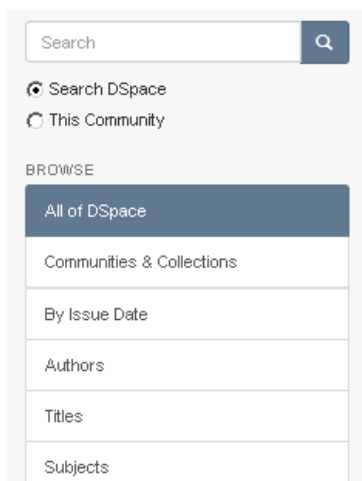
Astronomija [21]
 Bioloģijas zinātnes [43]
 Datorzinātne. Informācijas tehnoloģijas [27]
 Ekonomikas un vadības zinātnes [126]
 Filoloģijas zinātnes [112]
 Filozofijas zinātnes [29]
 Fizikas-matemātikas zinātnes. Fizika [94]
 Ideoloģija. Politika (1963-1987) [26]
 Juridiskās zinātnes [35]
 Kļimijas zinātnes [14]
 Komunikācijas zinātnes [18]
 Matemātika [51]
 Medicīna (2001-) [9]
 Pedagoģija. Izglītības vadība [39]
 Psiholoģija [10]
 Starpnozaru [17]
 Tehniskās zinātnes [8]
 Teoloģija [1]
 Vēstures zinātnes [31]
 Zemes un vides zinātnes [34]
 Zinātņu vēsture un muzejniecība [13]

5. attēls. “Latvijas Universitātes Rakstu (1949–)” kolekcija

Repozitorijā ir ievietotas LU Rakstu krājumu pilntekstu datnes (PDF formātā), kuru saturs ir brīvi pieejams jebkuram interesentam.

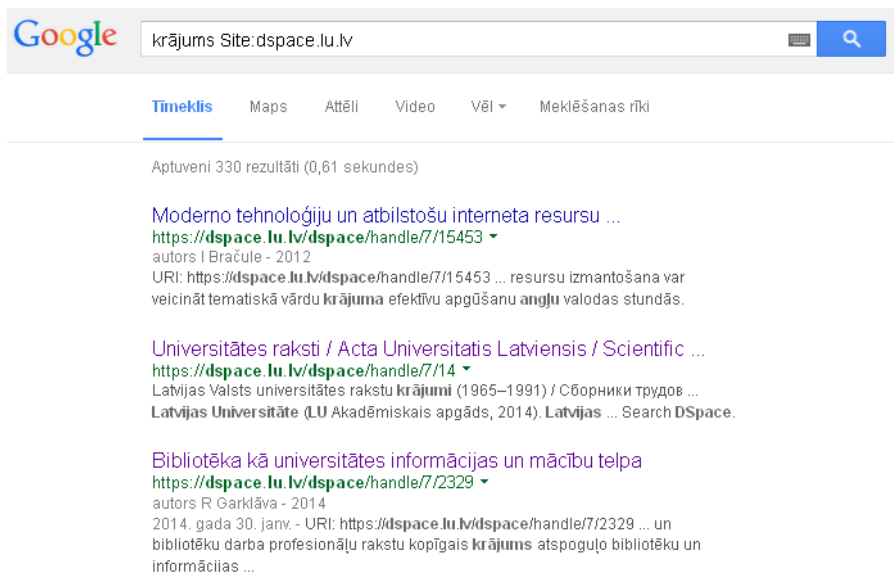
Katram krājumam ir izveidoti starptautiskajiem standartiem (*Dublin Core*, *OAI-PMH*) atbilstoši metadati, t. i., dati par datiem (autors, nosaukums, publicēšanas datējums, nozare, atslēgvārdi u. c. informācija), kas nodrošina dažādu starptautisku repozitoriju un meklētājprogrammu sadarbību, tiklošanu un plašu resursu izmantošanu.

Meklēšanai repozitorija saskarnē var izmantot vienkāršo meklēšanu (*Search DSpace* sadaļa) vai paplašināto meklēšanu (*Advanced Search*) (6. att.). Abos veidos meklēt var visā repozitorija saturā (*All of Space*) vai konkrētā, lietotāja izvēlētajā komūnā vai kolekcijā (piemēram, “Latvijas Universitātes Raksti (1949–)”) pēc autora vai nosaukuma, vai atslēgvārda.

6. attēls. Meklēšana un pārlūkošana repositorijs saskarnē

Repositorija atvērtā programmatūra ļauj tā saturu brīvi indeksēt, tāpēc informāciju par tajā ievietotām publikācijām un to saturu var meklēt, izmantojot meklētājprogrammas: gan iecienīto *Google*, gan akadēmiskās atvērtās piekļuves meklētājprogrammu *BASE*, gan citas. Ja *Google* meklējamai izteiksmei pievieno parametru *Site:dspace.lu.lv*, tad rezultātus iegūstam tikai no repositorijs (7. att.).

7. attēls. Meklēšanas piemērs interneta vietnē *Google*

Repozitorija vai izvēlētās kolekcijas saturu var arī pārskatīt pa komūnām un kolekcijām (*Communities & Collections*) pēc kāda no parametriem (autora, nosaukuma, priekšmeta/atslēgvārda, publicēšanas datējuma) vai izmantojot komūnas vai kolekcijas “top 10” – autoru, priekšmetu/atslēgvārdu un hronoloģiskā perioda sarakstu.

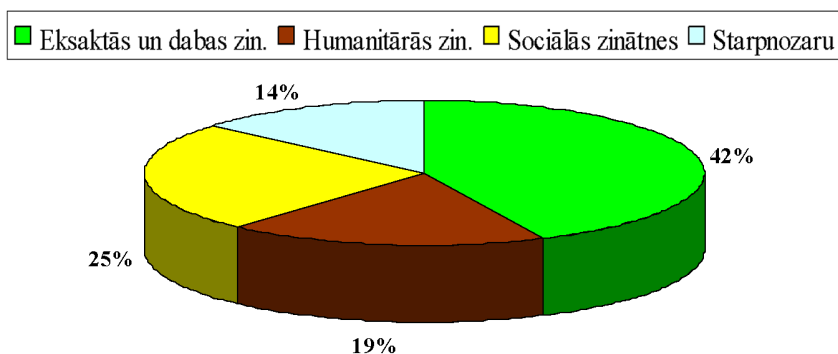
Pieklūt pie repozitorijā ievietoto LU Rakstu krājumu satura iespējams arī no Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskā kopkataloga un LU zinātnisko publikāciju un vēstures datubāzes, jo LU Rakstu krājumu aprakstiem ir pievienotas saites uz šīs informācijas vietnes datnēm.

Meklēšanas statistika parāda, ka 2015. gadā informācijas meklēšanai komūnā “Universitātes Raksti” visbiežāk ir izmantoti šādi atslēgvārdi [4]:

- autoriem: Latvijas Universitāte vai Latvijas Valsts universitāte;
- priekšmetiem/atslēgvārdiem: ķīmija, filoloģija, *Natural Sciences, Social Sciences, Humanities and Religion*;
- publicēšanas datējumu periodam: 1990–1999, 2000–2009, 1970–1979.

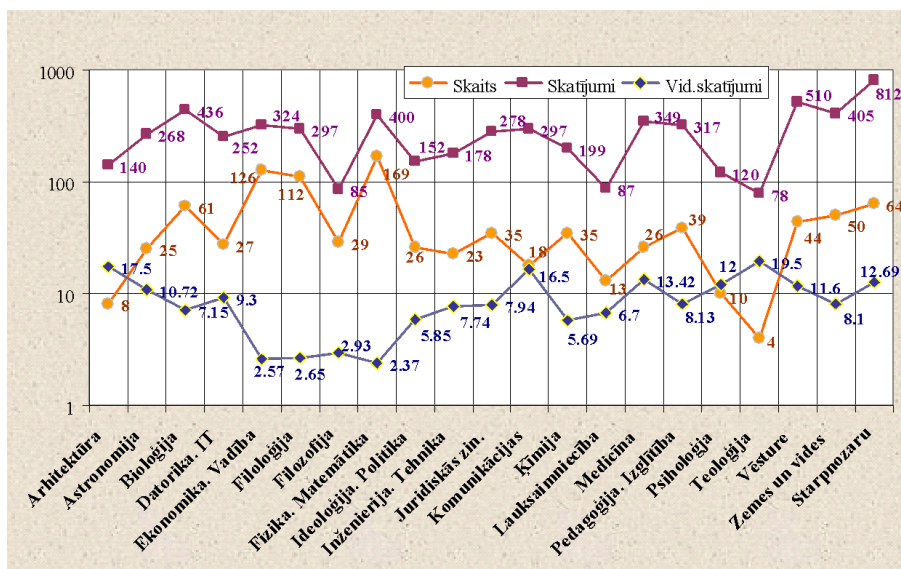
Ikvienam repozitorija lietotājam ir pieejama izmantošanas statistika – skatījumu skaits gan par repozitorija visām vienībām kopā, gan par atsevišķu struktūrvienību (komūnu/apakškomūnu/kolekciju), gan par konkrētu rakstu krājumu (repozitorijā nav arhivēti LU Rakstu sērijas krājumos iekļautie raksti).

Turpinājumā apskatīsim LU Rakstu krājumu izmantošanas statistiku par laika posmu no 2014. gada marta līdz 2015. gada augustam. LU Rakstu krājumu skatījumu kopskaits šajā periodā ir 5984. Procentuāli lielākais skatījumu rādītājs – 42% – ir plašāk pārstāvētajās eksaktajās zinātnēs un dabaszinātnēs, tām seko sociālās zinātnes (25%), humanitārās zinātnes (19%) un starpnozaru krājumu (14%) skatījumi (8. att.).

8. attēls. LU Rakstu krājumu vienību skatījumi repozitorijā

Vidējais LU Rakstu sērijas krājumu skatījumu skaits ir 6,34 reizes, pa nozaru grupām: 6 – eksaktajām zinātnēm un dabaszinātnēm, 5,85 – sociālajām zinātnēm, 5,63 – humanitārajām zinātnēm un 12,69 – starpnozaru krājumiem. Skatījumu statistika pa zinātnes nozarēm uzskatāmi atspoguļota 9. attēlā. Lielākais skatījumu skaits ir starpnozaru (812) un vēstures nozares (510) krājumiem (5). Augstākais vidējais skatījums ir teoloģijas (19,5) un arhitektūras (17,5) nozares krājumiem, kuru skaits ir neliels. Turpinājumā apskatīsim repositoriņā izveidoto LU Rakstu sadaļu izmantošanu.

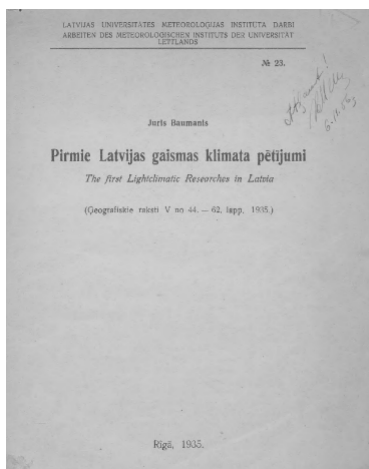
9. attēls. LU Rakstu vienību un skatījumu skaits pa zinātņu nozarēm

Komūna “Universitātes Raksti” minētā pusotra gada laikā ir skatīta 2825 reizes. Lielākais skatījumu skaits mēnesī – 222 reizes (2014. gada marts). Komūnas saturu pārsvārā ir skatījuši lietotāji no Latvijas (94%), salīdzinoši nedaudz skatījumu ir no Igaunijas (2%), Krievijas, ASV (pa 1%) un citām valstīm (2%) [5].

Repositoriņa kolekcijas “Latvijas Augstskolas Raksti (1921–1923)” skatījumu skaits aplūkojamā pusotra gada periodā bija 177 reizes. Šis rādītājs ir neliels vienību skaits kolekcijai ir nodrošinājis augstāko vidējo vienības skatījuma rādītāju (35,4 reizes) starp visām LU Rakstu krājumu kolekcijām. Skatītākais šajā kolekcijā ir “Latvijas Augstskolas Rakstu” 1. sējums – 111 skatījumi.

Repositoriņa struktūras apakšvienības “Latvijas Universitātes Raksti (1923–1943)” skatījumu skaits iepriekš minētajā laika posmā ir 480 reizes,

bet vidējais vienas vienības skatījums ir 2,66 reizes. Visvairāk skatīta ir Arhitektūras fakultātes sērijas kolekcija – 140 skatījumi, bet augstākais vidējā skatījuma radītājs (78 skatījumi) ir kolekcijai “Romas katoļu teoloģijas fakultātes sērija”, kurā ietilpst tikai viens krājums. Šajā LU rakstu sadaļā “Meteoroloģijas Institūta darbi” ir atrodams **skatītākais LU Rakstu krājums** “Baumanis, J. (1935) Pirmie Latvijas gaismas klimata pētījumi”, kas 2015. gada 1. pusgadā ir izmantots 218 reizes (10. att.).

10. attēls. Skatītākais LU Rakstu krājums repozitorijā

“Latvijas Universitātes Raksti (1949–)” skatījumu kopskaits apskatāmajā periodā ir **1706**, vidējais vienības skatījumu skaits – 2,26 reizes. Skatītākā ir teoloģijas kolekcija (82 skatījumi).

LU e-resursu repozitorijā apkopotie LU Rakstu sērijas krājumi atspoguļo LU zinātniskās darbības rezultātus un izdevējdarbību dažādos tās vēstures posmos, nodrošina krājumu pilnteksta datņu ilglaicīgu saglabāšanu un paplašina piekļuves iespējas rakstu saturam. Informāciju par repozitorijā ievietotajiem krājumiem var meklēt ne tikai repozitorijā, bet arī izmantojot meklētājprogrammas, piemēram, *Google* vai citas. Saites uz repozitorijā pieejamo pilntekstu ir pievienotas rakstu krājumu aprakstiem Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskajā kopkatalogā un LU zinātnisko publikāciju un vēstures datubāzē. LU Rakstu sējumu krājumu piekļuves paplašināšana ne tikai sniedz iespēju zinātniskās darbības rezultātu izmantošanai un novērtēšanai, bet arī veicina LU atpazīstamību.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Latvijas Augstskolas Raksti (1921–1923). University of Latvia. URL: <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/849>
2. Latvijas Universitātes Raksti (1923–1943). University of Latvia. URL: <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/828>
3. Latvijas Universitātes Raksti (1949–). University of Latvia. URL: <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1887>
4. Search Statistics for Universitātes Raksti / Acta Universitatis Latviensis / Scientific papers. University of Latvia. URL: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/14/search-statistics>
5. Statistics: Universitātes Raksti / Acta Universitatis Latviensis / Scientific papers. URL: <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/14/statistics>
6. Universitātes Raksti / Acta Universitatis Latviensis / Scientific papers. URL: <http://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/14>

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.02>

Pētījumi pirmsskolas pedagoģijā un to atspoguļojums Latvijas Universitātes Rakstos

Reflection of Research in Pre-school Pedagogy in the Issues of University of Latvia Scientific Papers

Emīlija Černova, Līga Āboltiņa

Latvijas Universitāte

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

E-pasts: emilija.cernova@lu; ligaa@lu.lv

Raksta mērķis ir apzināt pirmsskolas pedagoģijas tematiku Latvijas Universitātes Rakstos vēsturiskajā skatījumā trīs laika posmos, t. i., periodā no 1923. līdz 1943. gadam, padomju laika posmā (1949–1991) un periodā no 1991. gada līdz mūsdienām. Katrs no minētajiem posmiem iezīmē laikam raksturīgās politiski ekonomiskās un sabiedrības attīstības tendences, kas atspoguļojas pirmsskolas pētījumu saturā un nosaka pirmsskolas pedagoģijas domas attīstību.

Atslēgvārdi: attīstība, audzināšana, mijiedarbība, pirmsskolas pedagoģija, pirmsskolas pedagoģiskais process.

Summary

The aim of the article is to explore the thematics of preschool pedagogy in the scientific papers of the University of Latvia in the historical perspective. The article corresponds to the structure of the scientific papers of the University of Latvia and is divided into three time periods, namely, 1923–1943, reflecting the research on preschool pedagogy during the inter-war period, 1949–1991– the research on preschool pedagogy during the Soviet times and research starting with 1991 until today, characterising research in preschool pedagogy after Latvia regained its independence. Each of the above mentioned periods presents the political and economic, as well as the society development trends characteristic to the given period that are considered in the content of the preschool research and determine the development of the preschool pedagogical thought.

Keywords: child, development, upbringing, interaction, preschool pedagogy, preschool pedagogical process.

Ievads

Kaut arī Latvijas Universitātē pirmsskolas izglītības programmas īstenošanas tikai pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, tomēr interese par pirmsskolas pedagogijas problēmām vērojama jau vēsturiski. Tāpēc pārskats par LU Rakstiem pirmsskolas pedagogijas jomā strukturēts šādos trijos posmos: periods no 1923. līdz 1943. gadam, padomju laika posms (1949–1991) un laiks pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas (no 1991. gada līdz mūsdienām).

Pedagogijas zinātnes attīstībā Latvijas Universitātes profesoriem Aleksandram Daugem, Paulam Jurēvičam, Jānim Kauliņam un citiem ir nozīmīgs sniegums. Milda Liepiņa ir vienīgā sieviete, kas Latvijā starpkaru periodā (1943) aizstāvējusi doktora disertāciju par bērna attīstību “Miesas uzbūve un psihiskās īpatnības” (Baltiņš, 2004). Diemžēl Latvijas Universitātes Rakstos tas netiek atspoguļots.

Toties latviešu pedagogiskajā presē, piemēram, žurnālos “Mūsu Nākotne” un “Izglītības Ministrijas Mēnešraksts”, var lasīt par jaunākajām teorijām un praksēm, par pirmsskolas vecuma bērnu mācīšanu un sagatavošanu skolai, par skolotāju sagatavošanu darbam ar 6 gadus veciem bērniem. Tas arī noteica šī raksta mērķi – apzināt pirmsskolas pedagogijas tematiku Latvijas Universitātes Rakstos vēsturiskajā skatījumā.

Pirmsskolas pedagogijas tematika LU Rakstos no 1923. līdz 1943. gadam

Šajā laika posmā pedagogijā un arī psiholoģijā veiktie pētījumi netiek atsevišķi atspoguļoti. Latvijas Universitātes Rakstos publicēti autoru pētījumi par bērnu ķermeņa uzbūvi, kā arī aprakstīta pētījumu metodika. Tie tika veikti Latvijā un Eiropā. Analizējot iegūtos antropometriskos rādītājus, tie tiek salīdzināti ar pieaugušu cilvēku rādītājiem. Kā atzīst *Dr. med.* profesors J. Prīmanis un *Dr. med.* asistente L. Jēruma-Krastiņa, šajā laikā Eiropā pētījumi par bērna ķermeņa uzbūvi ir attīstījušies samērā plaši. Tiek pētītas arī bērnu slimības un saslimšana (Prīmanis, Jēruma-Krastiņa, 1937). *Dr. med.* docents M. Brants LU Patoloģijas institūtā pēta bērnu poliomiēlīta saslimšanas gadījumus Latvijā laika posmā no 1926. līdz 1938. gadam. Šajā rakstā sniegts vēsturisks pārskats par saslimstību Eiropas valstīs 19. gs. un 20. gs. sākumā. Pētījuma mērķis ir izziņāt saslimšanas un mirstības biežumu Latvijā dažādās bērnu vecumgrupās (Brants, 1939). Arvien lielāka nozīme tiek piešķirta mazbērnu antropoloģijai. Diemžēl Latvijas kontekstā nav pētījumu par mazbērnu antropoloģiju. Rakstā “Antropoloģiskie dati par latviešu skolas jaunatni” (Prīmanis, Jēruma-Krastiņa, 1937) sniegta skolas vecuma bērnu pētījuma metodika un raksturotas antropoloģiskās

pazīmes, uzmanību pievēršot bērna ķermeņa garumam, svaram, krūšu apkārtmēram.

Veiktais ieskats pirmsskolas pedagoģijas atziņu atspoguļojumā LU Rakstos šajā laika posmā ļauj apgalvot, ka tiek pētīta tikai bērna fizioloģija un tiek apzināta cilvēka antropoloģija, konkrētāk, bērna ķermeņa uzbūve.

Pirmsskolas pedagoģijas tematika LU Rakstos padomju periodā (1949–1991)

Pasaule strauji mainās. Līdz ar Latvijas iekļaušanu Padomju Savienībā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības un audzināšanas pedagoģiskajā teorijā un praksē notiek radikālas pārmaiņas. Reorganizācija skar gan juridiski institucionālo, gan saturisko un metodisko jomu.

Pedagoģija un psiholoģija tiek raksturotas kā atsevišķas zinātnes. Pirmsskolas pedagoģijas apakšnozarē galvenais akcents tiek likts uz bērna attīstību un audzināšanu kolektīvā.

Par tautas izglītības izaugsmi un sasniegumiem pirmsskolas izglītībā pārskatu sniedz A. Builis (Builis, 1966). Pamatojoties uz tālaika politisko ideoloģiju, īpaša nozīme tiek ierādīta darbaudzināšanai un kolektīvam darbam, kam pakārtotas citas bērna audzināšanas un attīstības jomas. Skatījums uz bērnu tiek veidots no kolektīvā darba aspekta, neņemot vērā bērna individuālās vajadzības un spējas. Līdz ar to svarīga ir bērna pēc iespējas ātrāka iekļaušana sabiedrībā un socializācija, lai jaunais cilvēks tiktu pēc iespējas ātrāk sagatavots darba tirgum. Kā piemērs, sākot ar 1959./1960. mācību gadu, minama pāreja uz vispārējo obligāto astoņgadīgo izglītību, mācību programmās ieviešot rokdarbības, darbmācību un sabiedriski derīgo darbu.

Bērna iekļaušana sabiedrībā ir sistēmisks un pēctecīgs process. Lai izstrādātu tālaika ideoloģijai atbilstīgu mācību un audzināšanas darba saturu, tiek izdotas jaunas programmas un mācību grāmatas, pilnveidotas pedagoģu darba metodes. Pirmsskolas pedagoģu izglītošanā ievērojama nozīme ir 1944. gadā dibinātajam Izglītības ministrijas Skolotāju kvalifikācijas celšanas institūtam, kur pirmsskolas skolotāji apgūst jaunākās tālaika metodiskās nostādnes, iepazīst labās prakses piemērus un dalās savā pieredzē. Savukārt 1946. gadā tiek dibināta Rīgas Pedagoģijas skola, kur var iegūt pirmsskolas pedagoga kvalifikāciju.

Aktuāls ir jautājums par pirmsskolas izglītības apmeklētību. Līdzīgi kā Latvijas brīvvalsts gados (Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1933) daudziem pirmsskolas bērniem nav pieejama pirmsskolas izglītība.

Privātos bērnudārzus nomaina valsts finansētie bērnudārzi, kas atrodas Tautas izglītības nodaļas pārziņā. Piemēram, 1939. gadā Latvijā ir

87 bērnodārzi, no kuriem tikai daži ir valsts pārziņā, savukārt 1940. gadā situācija strauji mainās, privāto bērnodārzu vietā tiek dibināti valsts bērnodārzi. Līdz ar to tiek aktualizēts vecāku līdzfinansējums pirmsskolas izglītības iestādei, kas ir aptuveni desmitā daļa no vecāku ienākumiem (Builis, 1966).

Raksturotas pirmsskolas pedagoga funkcijas, kas ir salīdzinoši ierobežotas, jo galvenā uzmanība pirmsskolas izglītības iestādē tiek vērsta uz bērnu aprūpi un pieskatīšanu. Par to liecina pirmsskolas pedagoga kvalifikācijas *audzinātājs* lietojums LU Rakstu analizē, kā arī atzinums, ka “par bērnu audzināšanu rūpējas audzinātāji, ārsti un medicīnas māsas” (Builis, 1962).

Pedagoģijā tiek runāts par bērnu kā personību un audzināšanas un pašaudzināšanas savstarpējo mijiedarbību (Laizāne, 1975). Pašaudzināšanas process, kā norāda A. Laizāne, aizsākas jau agrā bērnībā ar pašapkalpošanas prasmju pilnveidi un savas tuvākās rotaļu un dzīves vides sakārtošanu, tādējādi izskaužot bērnā negatīvās īpašības un veidojot pozitīvās rakstura īpašības, kā gribasspēks, izturība un neatlaidība.

Pirmsskolas pedagoģijas uzmanības lokā (atbilstīgi iepriekš raksturotajai politiskajai situācijai) ir bērnu kolektīva tradīciju veidošanās kā pašaudzināšanas sekmēšanas nosacījums, ko pēta N. Klēģeris rakstā “Kolektīva tradīcijas kā komunistiskās audzināšanas faktors” (Klēģeris, 1962). Tiek pētīti ne tikai ārējie faktori, kas veicina kolektīvo tradīciju veidošanos, bet arī bērna attīstības iekšējie nosacījumi – nervu sistēmas tips – un savstarpējās attiecības ar bērnam tuvākajiem cilvēkiem. Rezultātā ārējo un iekšējo faktoru mijiedarbības procesā veidojas bērna raksturs. Ieviešot tradīciju pasākumus (piemēram, ik gadu pirmsskolas izglītības iestādē atzīmējot svarīgas dienas un svētkus) un kolektīvās darbības organizācijas formas u. c., bērnos tiek sekmēta kolektīvā apziņa. Kā efektīvas kolektīvās darbības organizācijas formas bērnodārzā tiek minēts dienas režīms, rotaļas, sabiedriski derīgais darbs, kā arī pamudinājumi un sodi. Salīdzinoši plaši tiek raksturota nepieciešamība izkopt bērna strādīgumu, kārtīgumu, darba izpildi līdz galam, kas ir ne tikai bērnodārza, bet arī ģimenes uzdevums. Līdzīgi kā iepriekš, par vienu no svarīgākajiem kolektīvo tradīciju audzinošiem faktoriem tiek uzskatīts kolektīvais darbs. Pēc N. Klēģera domām (Klēģeris, 1962), kolektīvais darbs bērnos sekmē pašierosmi, atbildību un regulē bērna uzvedību. Līdz ar to tiek akcentēta bērnu audzināšanas un attīstības savstarpējā sakarība un mijiedarbība, tradīciju audzinošās ietekmes fizioloģiskais pamats, paradumu nozīme bērna rakstura īpašību veidošanā.

Par vienu no aktuālākajām audzināšanas jomām pirmsskolas pedagoģijā tiek uzskatīta estētiskā audzināšana (Anspaks, Zeile, 1964). Rakstā tiek runāts par mākslinieciskās gaumes audzināšanu jau bērnodārzā. Līdz ar to estētiskās

audzināšanas pamati liekami jau agrā bērnībā ģimenē un pirmsskolas izglītības iestādē. Estētiskā audzināšana ir saistāma ar bērna pirmajiem sakariem ar dabu un sabiedriskajām parādībām, ar apkārtējo lietu pasauli, ar pirmajiem iespaidiem, dziesmām, pasakām un rotaļām, vēlāk ar bērnu daiļliteratūru, filmām un citiem mākslas veidiem, ar pirmajiem patstāvīgajiem visa tā vērtējumiem, ko bērns ir redzējis un dzirdējis un kas viņā izraisījis emocionālu pārdzīvojumu. Zinātnieki akcentē emocionālo atsaucību kā nosacījumu, lai bērni iemācītos uztvert un pārdzīvot skaisto savā apkārtnē un mākslā. No pētījumā iegūtiem faktiem izriet, ka daudzveidīgā darbība palīdz audzēkņiem apzināties nepieciešamību papildināt savas zināšanas mākslas nozarēs. Līdz ar to atkal tiek uzsvērti bērnu spēcīgo emociju avoti: rotaļas un darbs. Tiek raksturota gaume kā izvēle, kas balstīta uz estētisko pārlicību un veidojas sarežģītā audzināšanas un pašaudzināšanas procesā. Pirmsskolas vecumā gan tikai veidojas gaumes iedīgļi. No iepriekš teiktā izriet, ka arī šajā rakstā tiek uzsvērtā audzināšanas un pašaudzināšanas mijiedarbība. Pirmsskolas estētiskās audzināšanas uzdevums tiek skaidrots personības attīstības veselumā, proti, bērnam ne tikai izprotot skaisto, bet arī pašam darbojoties un radot skaisto sev apkārt.

Pētījumos par pirmsskolas pedagoģiju uzmanība tiek pievērsta pirmsskolas un skolas sadarbībai bērnu sagatavošanā skolai (Svelpe, 1962). Tiek akcentētas mācīšanās un attīstības savstarpējās sakarības, mācīšanās procesa atkarība no bērna nervu sistēmas īpatnībām un katra bērna individuālajām īpatnībām, kas izveidojušās iepriekšējā attīstības gaitā. Līdz ar to arvien aktuālāki kļūst pētījumi par individuālo pieeju bērnam. Lai mācību darbs 1. klasēs būtu mērķtiecīgs un tīktu izstrādāta diferencētas pieejas metodika, uzmanība tiek pievērsta bērnu sagatavošanai skolai, konkrētāk, bērna zināšanām, prasmēm un iemaņām, intelektuālās darbības līmenim un viņu vispārīgam redzeslokam, zināšanām par apkārtējās sabiedriskās dzīves parādībām un notikumiem. Rezultātā bērnu zināšanu līmeņa un intelektuālās attīstības pakāpes sistēmiska iepazīšana un ievērošana mācību darbā 1. klasēs sekmē padziļinātu zināšanu apguvi un visu 1. klases skolēnu straujāku intelektuālo attīstību.

Kopumā pētījumos tiek atzīmēts, ka vēl salīdzinoši daudz darba veicams pirmsskolas izglītībā sabiedriskajā audzināšanā, jo īpaši pirmsskolas tīkla paplašināšanā (Builis, Laizāne, 1961).

Padomju laikposma zinātnieki savos rakstos atklāj, ka bērnudārzu darbības programmas tika piemērotas Padomju Savienībā pastāvošajām pārmaiņām, kur dominējošo vietu ieņēma laikam raksturīgās politiskās un sabiedriskās tendences.

Pirmsskolas pedagoģijas tematika LU Rakstos pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas (no 1991. gada līdz mūsdienām)

Arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta bērnam kā individualitātei. Pamatojoties uz Trešās atmodas idejām, pirmsskolas pedagoģijā tiek veikti pētījumi par bērna valodu. Valodniece D. Markus apzinājusi dažādu tautību bērnu vecumā no 2,5 līdz 3 gadiem individuālās un kopīgās tendences valodas jaunradē – jaunu vārdu darināšanā un formu veidošanas procesā (Markus, 2002). Pētījumu pēctecībā par pirmsskolas vecuma bērna valodas attīstības sekmēšanu tiek analizētas rotaļspēles, kas atzītas par vienu no efektīvākajiem līdzekļiem sensoro spēju un valodas attīstībā (Kuzina, 2007). Tiek secināts, ka bērna valodas attīstība pirmsskolas izglītības iestādē noris mijiedarbībā ar pedagogu. Pedagogu starppersonu komunikatīvā kompetence gan ietekmē, gan ir atkarīga no viņa vērtībām un personības veseluma kvalitātēm. Līdz ar to secināms, ka bērna valodas attīstība noris mijiedarbībā ar pedagogu, kura atkarīga no pedagoga starppersonu komunikatīvās kompetences.

Psihologe I. Bite vispirms apzinājusi bērnu piesaistes jeb pieķeršanās teorijas un to atspoguļojumu bērnu dzīvē (Bite, 2002). Rakstā akcentēta bioloģiski pamatota saikne ar bērna aprūpētāju, cilvēku tieksme veidot spēcīgas emocionālas saites ar citām, īpašām personām, tā rodas agrā bērnībā un ir noturīga visas dzīves laikā.

Latvijas zinātnieki un pedagogi praktiķi ir vienisprātis, ka pirmsskolas vecuma bērna adaptācijas un socializācijas izpētei ir nozīme pedagoģijas zinātnes attīstībā.

Pamatojoties uz iepriekš minētajiem pētījumiem, arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta bērna interesēm, vajadzībām un labsajūtai sabiedrībā, kuras saistītas ar bērnu adaptēšanos pirmsskolas izglītības iestādē un vēlāk ar bērna pāreju no pirmsskolas uz skolu (Kaņepēja, Āboltiņa, 2009). Pētījumā atklātas bērnu literatūras iespējas adaptācijas sekmēšanā pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, t. i., literatūras uztvere rada bērnam noteiktas emocijas, jūtas (kā ilgstošus emocionālos procesus), pārdzīvojumu un, pamatojoties uz bērna vajadzībām, rosina ziņkāri un izziņas interesi. Adaptācijas periodā pirmsskolas izglītības iestādē bērnu literatūra tiek raksturota kā bērna aktivitātes jeb pašdarbības rosinātāja. Arvien vairāk tiek apzināta pirmsskolas vecuma bērna darbība un aktivitāte. Uzsākot skolas gaitas, mainās prasības bērnu darbības sistēmā, jo ierasto vadošo darbību – rotaļu – pakāpeniski nomaina jauna vadošā darbība – mācības. Savukārt bērna darbības aktivitāte tiek raksturota pēc mācību procesa organizēšanas un vadīšanas nosacījumiem (Kaņepēja, Āboltiņa, 2008). No pētījuma rezultātiem izriet, ka ikdienas praksē bērnu darbība kā viens no svarīgākajiem komponentiem

sākumskolas pedagoģiskajā procesā tiek aplūkota vispārināti un virspusēji, neanalizējot to sistēmā saistībā ar pedagoga darbības plānošanu. Līdz ar to rodas nepieciešamība izziņāt, kā bērna darbības veidu maiņa tiek dažādota, vai tā izriet no pedagoga ieceres un pedagoģiskā procesa organizēšanas un cik lielā mērā tiek ņemtas vērā paša bērna iniciatīva un tās rosināšana, kā arī bērna gatavība un iespējas darbībai. Turpmākajos pētījumos par bērnu adaptēšanos izziņāta bērnu sociālā adaptēšanās 1. klasē (Āboltiņa, 2014a, 2014b). Rakstos atklāta sociālās adaptēšanās definīcija, konkretizēti sociālās adaptēšanās komponenti un to līmeņi un raksturota izveidotā sociālās adaptācijas programma un 7-gadīgu bērnu sociālā adaptēšanās skolā. No iepriekš teiktā secināms, ka minētajos rakstos sākotnēji tiek analizēta bērnu adaptācija kā pirmsskolas pedagoga, vecāku un bērnu mijiedarbības process, vēlāk – bērnu adaptēšanās kā attīstības pazīme sociālajā vidē, kuras efektivitāti nosaka bērna kā indivīda un sociālās vides mijšakarība, turklāt tā arī nodrošina bērna iespējas sevi īstenošanā jaunā sociālā vidē, tādējādi akcentējot viņa pašregulētu darbību.

D. Lieģeniece, pamatojoties uz Rietumvalstu pētījumu rezultātiem un sekmējot bērnu sociālo adaptēšanos, akcentē bērnu paškontroli, kas nodrošina labu psihosociālo adaptāciju un spēju pārvarēt grūtības visas dzīves laikā. Zinātniece uzskata, ka vecāku audzināšanas stils un audzināšanas kultūra var radīt vidi, kas veicina paškontroli. Sekmējot bērnu sociālo adaptāciju, pirmsskolas izglītības pedagogiem tiek ieteikts sadarboties ar audzēkņu vecākiem, izziņāt bērnu stiprās puses un vajadzības (Lieģeniece, 2009).

Pētījumus par bērnu adaptēšanos papildina pētījumi par bērnu dažādo attīstību pirmsskolā un skolā, kā arī par attieksmi pret dažādību pirmsskolā (Āboltiņa, 2011; Bišofa, Lēvalde, 2011).

L. Āboltiņa, analizējot, kā notiek bērnu ar dažādu attīstību sociālā adaptācija vispārīzglītojošās skolas 1. klasē, akcentē viņu attīstības atšķirīgos rādītājus. Tāpēc mācību saturu 1. klasē vajag diferencēt atbilstīgi katra bērna individuālajam attīstības līmenim un aktualizēt ciešāku 1. klašu pedagogu sadarbību ar pirmsskolas skolotājiem. Tādējādi pirmsskolā tiks nodrošināts bērnu pamatprasmju apguves pēctecīgs izlīdzinājums un sekmēta bērnu sociālā adaptācija skolā. Savukārt rakstā "Attieksme pret dažādību pirmsskolas izglītības iestādē X" (Bišofa, Lēvalde, 2011) atklāta pirmsskolas vecuma bērnu pozitīvas attieksmes veidošanās pret dažādību, izskaidrojot viņiem dažādību kā vērtību. Pozitīvas attieksmes veidošanās pret dažādību pirmsskolā ir atkarīga no ģimenes vērtībām, tāpēc svarīga ir pirmsskolas izglītības iestādes sadarbība ar bērnu vecākiem.

Tiek aktualizēts arī jautājums par pirmsskolas vecuma bērna apdāvinātību, iedzimto spēju diagnosticēšanu un turpmākās attīstības sekmēšanas

iespējām. Lai apdāvināta bērna personība varētu maksimāli attīstīties, nepieciešams rūpīgi un padziļināti pētīt bērna personīgās īpašības un jaunrades potenciālu. Raksta autore atzīst, ka mūsdienās šī problēma ir aktuāla un nepieciešams turpināt pētīt bērnu apdāvinātību. Līdz ar to secināms, ka tiek apzinātas ne tikai bērnu attīstības grūtības, bet arī bērnu talanti un apdāvinātība (Černova, 2002).

Sekmējot pirmsskolas un skolas pedagoģisko procesu pēctecību audzēkņu adaptācijā, audzināšanā un attīstībā, tiek meklētas atbildes uz bērnu mācīšanās vēlmes mazināšanos jau 1. klasē (Prole, 2014). Rakstā atklāti problēmu iespējamie cēloņi – stress, sociālo lomu apguves grūtības, koncentrēšanās grūtības, uztveres problēmas, nopietnas grūtības kādā mācību priekšmetā, konflikti saskarsmē ar vienaudžiem un pieaugušajiem, veselības sarežģījumi u. c., tāpēc ikdienā daudziem bērniem nepieciešams profesionālu speciālistu atbalsts. Kā atzīst pētniece, “katra problēma prasa individuālu risinājumu, tieši tāpēc palīdzības sniegšanā būtiska nozīme ir speciālistu sadarbībai un komandas darbam. Latvijā trūkst pilnvērtīgas agrīnās “iejaukšanās” politikas; netiek nodrošināts savlaicīgs atbalsta personāla speciālistu komandas darbs pirmsskolā; trūkst pēctecības atbalsta un palīdzības sniegšanā pirmsskolas un skolas vecuma bērniem un ģimenēm” (Prole, 2014, 111). Līdz ar to secināms, ka bērna socializēšanās tiek sekmēta ciešākā pirmsskolas pedagoga sadarbībā ar vecākiem, atbalsta personālu un skolas skolotājiem.

Ģimenes iespējas pirmsskolas vecuma bērna audzināšanā raksturo D. Medne (Medne, 2009). Rakstā pievērsta uzmanība audzināšanas procesam ģimenē un pamatots mūsdienās izplatītais viedoklis par audzināšanu kā paaudžu savstarpēju mācīšanos. Pamatojoties uz zinātniskās literatūras analīzi, tiek piedāvāti kritēriji un rādītāji, lai novērtētu vecāku kompetenci audzināšanā. Tādējādi pētnieciski tiek pamatotas ģimenes kā patstāvīgas sociālas institūcijas iespējas bērnu audzināšanā, kas veicina katra ģimenes locekļa līdzsvarotu dzīvesdarbību.

Arī šajā pētījumā tiek akcentēta bērnu un vecāku savstarpējā mijiedarbība, kuras rezultātā notiek savstarpēja mācīšanās.

LU Rakstos analizētas ģimenes iespējas bērnu audzināšanā un attīstībā. Pirmsskolas pedagoģijā tiek aktualizēts jautājums par bērniem, kas aug ārpusģimenes aprūpes institūcijās (Vasečko, 2014). Rakstā analizētas tādu bērnu attīstības īpatnības, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpes institūcijās, uzsverot emocionāli tuvu attiecību nozīmi jaunā cilvēka personības attīstības procesā. Pētījuma rezultāti liecina, ka bērnam tiek nopietni traucēts personības attīstības process, jo šajā vidē gandrīz nav iespējama tuvu emocionālu attiecību veidošana ar vismaz vienu pieaugušo, un tas ir būtisks nosacījums bērna pilnvērtīgai attīstībai. Rakstā tiek uzsvērta ģimenes nozīme

un iespējas bērna pozitīvās pieredzes veidošanā, kas ietekmē indivīda pašidentitātes veidošanos, vērtīborientāciju, spēju adaptēties un atrast savu vietu sabiedrībā.

Pamatojoties uz harmoniskām attiecībām starp vecākiem un bērniem sadarbības jomā, tiek veicināta ne tikai bērnu pašidentitātes veidošanās un vērtīborientācija, bet arī kreativitātes attīstība (Yasykhevych, 2014). Rakstā atklātie pētījuma rezultāti liecina, ka vecāki nepietiekami augstu novērtē bērnu intelektuālās un radošās spējas, nepietiekami veicina bērna iniciatīvu un patstāvību, un tas nesekmē personības attīstību un kreativitātes izpausmi.

Turpmākajos pētījumos jau konkrētāk tiek meklētas atbildes uz jautājumiem, kas ietekmē pedagogu, vecāku un bērnu sadarbību un mijiedarbību, rosinot pirmsskolas pedagogus veikt pašizpēti.

Nozīmīgi ir pētījumi ne tikai par pirmsskolas vecuma bērnu, bet arī par pirmsskolas pedagogu. E. Černova izzinājusi pirmsskolas skolotāja profesijas izvēles motīvus (Černova, 2009). Šī pētījuma rezultāti liecina, ka 21. gs. pirmsskolas skolotājs ne tikai nodod iepriekšējo paaudžu uzkrāto pieredzi, bet arī, mobilizējot visas savas profesionālās zināšanas un prasmes, attīsta bērņā tikumiskās īpašības un ticību cilvēkam; tādējādi skolotājs kā pedagoģiskās darbības subjekts paplašina savu profesionālo darbību līdz bērna attīstīšanas, audzināšanas un mācīšanas unikālajai mākslai. Tiek akcentētas skolotāju diskusiju un pašvērtējuma iespējas, lai sekmētu pirmsskolas skolotāja darbības motīvu veidošanos.

A. Ābele un A. Tauriņa savā pētījumā izvērtē pirmsskolas skolotājam nepieciešamās saskarsmes prasmes un to izpratni topošo sporta skolotāju un pirmsskolas izglītības iestādes pedagogu skatījumā. Pētījuma rezultāti liecina, ka sporta stundu vadīšanā pirmsskolā iesaistāmas rotaļas, spilgti emocionālie tēli un pedagoga aktiera talants (Ābele, Tauriņa, 2004). Savukārt D. Lieģeniece pētījusi pedagoga un pirmsskolas vecuma bērnu mijiedarbības daudzšķautņaino raksturu un pirmsskolas pedagoga starppersonu komunikācijas kompetences raksturotājus (Lieģeniece, 2007). Pētniece programmā aktualizē, kas ir tas "citādais", ko bērns ir iemācījies, apgūstot akadēmisko saturu, un kas skaidro pedagoga socializējošo faktoru ietekmi uz bērnu. Pedagoga starppersonu komunikatīvā kompetence ir atkarīga no viņa vērtībām un personības veseluma kvalitātēm. Pētījuma rezultātā secināts, ka bērna un pedagoga mijiedarbības procesa kvalitāte ir atkarīga no pirmsskolas pedagoga starppersonu komunikatīvās kompetences.

Arvien aktuālāki kļūst pētījumi, kuri atklāj integrācijas būtību un dažādās iespējas (Ābele, Tauriņa, 2009). Pirmsskolas attīstības posmā sporta rotaļas un attīstošā vide bērna personības izaugsmes aspektā ir pozitīva, ja vienlaikus ar pamatkustību un fizisko īpašību attīstību tiek sekmēta dialogiskā runa un

veicināta sociālo prasmju attīstība. Rakstā izvērtēta pirmsskolas vecuma bērnu dialogiskās runas prasmju izaugsme sporta rotaļu nodarbībās. Analizējot teorētiskās atziņas un apkopojot empīriskā pētījuma rezultātus, secināts, ka sporta rotaļu nodarbību plānošana un satura realizēšana vērtējama pozitīvi, ja integrē pamatkustību, fizisko īpašību, sociālo prasmju un dialogiskās runas pilnveidošanas uzdevumus. Līdz ar to pirmsskolas vecuma bērnu valodas attīstības iespējas (salīdzinājumā ar D. Markus pētījumu par bērnu jaunu vārdu darināšanas paņēmieniem (Markus, 2002)) tiek pilnveidotas un pētītas jau metodiski jēgpilnāk un pilnvērtīgāk, ievērojot veseluma principu.

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstība rada būtiskas izmaiņas sabiedrībā kopumā, tiek pētīts, kādas izmaiņas šīs tehnoloģijas ienes arī pirmsskolas pedagoģijā. Tāpēc 20. gs. beigās un 21. gs. sākumā pirmsskolas pedagoģijā tiek runāts par pāreju no industriālās sabiedrības uz informācijas sabiedrību un tiek meklētas atbildes uz jautājumu, kā tehnoloģiju progress ietekmē pirmsskolas audzināšanas, izglītības un socializācijas procesus (Krūmiņa, 2012). Pētījums veltīts jautājumam, kāda ir bērnība informācijas sabiedrībā, sniegts teorētisks ieskats bērnības jēdziena ģenēzē, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstības vēsturē, raksturojot informācijas sabiedrību un bērnības jēdziena izpratni tajā. Līdzīgu pētījumu veikusi I. Dinka, atklājot rotaļlietas un rotaļu transformāciju mediju sabiedrībā 21. gadsimtā (Dinka, 2012). Lai sekmētu bērna rotaļu ar rotaļlietām, raksta autore akcentē pedagoģu un vecāku iesaistīšanos bērna darbībā, kritiski izvērtējot rotaļlietu piedāvājumus un veicinot tādu mediju lietošanu, kuri nodrošina pedagoģisko un audzinošo potenciālu. Savukārt D. Medne (Medne, 2012) izzinājusi, kā Latvijas preses izdevums “Mans Mazais”, kura mērķauditorija ir vecāki, atspoguļo audzināšanas jautājumus atbilstīgi kritērijiem un rādītājiem, kas nosaka vecāku kompetenci bērnu audzināšanā un kas uzsvērti pētījumā “Audzināšana ģimenē Latvijas transformatīvajā sabiedrībā”. Rakstā secināts, ka Latvijā vienīgais žurnāls latviešu valodā, kura mērķauditorija ir vecāki, ļoti minimāli atspoguļo mūsdienu zinātnē akcentētās tendences un tāpēc veido samērā vienpusēju priekšstatu par audzināšanu. Tāpēc pirmsskolas pedagoģijā tiek apzināti mediji, kas sekmētu bērnu audzināšanu, izglītību un socializācijas procesu.

Secinājumi

1. Katrā no minētajiem posmiem LU Rakstos par pirmsskolas pedagoģiju iezīmējas laikam raksturīgās politiskās un sabiedrības attīstības tendences.
2. No 1923. līdz 1943. gadam LU Rakstos tiek pētīta tikai bērna fizioloģija, apzinot cilvēka antropoloģiju, konkrētāk, bērna ķermeņa uzbūvi.

3. Padomju laika posmā LU Rakstos, pamatojoties uz tālaika politisko ideoloģiju, bērns tiek raksturots kā sabiedrības objekts, uz kuru iedarbojas ārējā vide. Īpaša nozīme tiek ierādīta darbaudzināšanai un kolektīvam darbam, kam pakārtotas citas bērna audzināšanas un attīstības jomas, un bērna iekļaušana sabiedrībā tiek raksturota kā sistēmisks un pēctecīgs process.
4. Laikā pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas LU Rakstos bērns raksturots kā personība, tiek apzināta bērnu dažādā attīstība, meklēti pedagoģiski un psiholoģiski pamatoti risinājumi, kā nodrošināt bērna attīstību veselumā vecāku, pedagogu un bērnu mijiedarbībā.
5. Pamatojoties uz sabiedrības attīstību un izglītības kvalitātes pilnveidošanu, pirmsskolas pedagoģijas pētījumu loks mūsdienās salīdzinājumā ar LU Rakstu pirmsākumos atspoguļoto kļuvis ne tikai saturiski daudzveidīgāks, bet arī pētnieciski pamatotāks, atklājot galvenās problēmas un to iespējamus risinājumus.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Anspaks J., Zeile P. (1964). Aktuāli estētiskās audzināšanas uzdevumi un jaunā cilvēka veidošana. No: LU Raksti. 69. sēj. Rīga: LU, 203.–240. lpp.
2. Ābele A., Tauriņa A. (2009). Pirmsskolas vecuma bērna dialogiskās runas attīstības sekmēšana sporta rotaļu nodarbībās. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 747. sēj. Rīga: LU, 201.–214. lpp.
3. Ābele A., Tauriņa A. (2004). Sporta skolotājs pirmsskolas izglītības iestādē. No: LU Raksti. Pedagoģija. 678. sēj. Rīga: LU, 107.–111. lpp.
4. Āboltiņa L. (2014a). 7-gadīgu bērnu sociālās adaptēšanās raksturojums. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 795. sēj. Rīga: LU, 18.–30. lpp.
5. Āboltiņa L. (2014b). 7-gadīgo bērnu sociālā adaptēšanās skolā šodien un rīt. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 802. sēj. Rīga: LU, 9.–17. lpp.
6. Āboltiņa L. (2011). Bērnu ar dažādu attīstību sociālā adaptācija vispārizglītojošās skolas 1. klasē. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 759. sēj. Rīga: LU, 8.–19. lpp.
7. Baltiņš M. (2004). Latvijā aizstāvētās doktora disertācijas (1923–1943). Rīga: LU Zinātnes un tehnikas vēstures muzejs, 31. lpp.
8. Bišofa I., Lēvalde A. u. c. (2011). Attieksme pret dažādību pirmsskolas izglītības iestādē X. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 759. sēj. Rīga: LU, 20.–29. lpp.
9. Bite I. (2002). Saistība starp pieaugušo piesaistes veidiem, bērnības vardarbības pieredzi un vardarbību partnerattiecībās. No: LU Raksti. Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienā pasaulē. 655. sēj. Rīga: LU, 445.–456. lpp.

10. Brants M. (1939). Par "bērnu triekas" (poliomielīta) epidēmijām Latvijā. No: LU Raksti. Medicīnas fakultātes sērija. 3. sēj. Rīga: LU, 351.–363. lpp.
11. Builis A. (1966). Tautas izglītības izaugsme un sasniegumi padomju Latvijā 25 gados. No: LU Raksti. Audzināšanas un personības attīstības jautājumi padomju skolā. 86. sēj. Rīga: LU, 7.–25. lpp.
12. Builis A., Laizāne A. (1961). PSKP Programma. Rīga: LVI, 110. lpp.
13. Černova E. (2009). Pirmsskolas skolotāja profesijas izvēles motīvi. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 747. sēj. Rīga: LU, 64.–74. lpp.
14. Černova Ļ. (2002). Apdāvināto bērnu personības īpatnības. No: LU Raksti. Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē. 649. sēj. Rīga: LU, 455.–464. lpp.
15. Dinka I. (2012). Rotālieta mediju sabiedrībā. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 781. sēj. Rīga: LU, 61.–67. lpp.
16. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1933, Nr. 5/6, 380 lpp.
17. Kaņepēja R., Āboltiņa L. (2008). Bērnu darbība adaptācijas periodā sākumskolā. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 741. sēj. Rīga: LU, 61.–80. lpp.
18. Kaņepēja R., Āboltiņa L. (2009). Bērnu literatūra bērna adaptācijas periodā pirmsskolā. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 747. sēj. Rīga: LU, 32.–44. lpp.
19. Klēģeris N. (1962). Kolektīva tradīcijas kā komunistiskās audzināšanas faktors. No: LU Raksti. Pedagoģijas un psiholoģijas zinātnes. 48. sēj. Rīga: LU, 107.–127. lpp.
20. Krūmiņa A. (2012). Bērniņa informācijas un komunikācijas tehnoloģiju laikmetā. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 781. sēj. Rīga: LU, 18.–29. lpp.
21. Kuzina V. (2007). Rotaļspēles un to valodas lingvostatistikā izpēte. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 715. sēj. Rīga: LU, 55.–61. lpp.
22. Laizāne A. (1975). Pašaudzināšanas organizēšana skolā. No: LU Raksti. Personības audzināšana un pašaudzināšana: LVU SZB Pedagoģijas un psiholoģijas nodaļas rakstu krājums. Rīga: LU, 22.–28. lpp.
23. Lieģeniece D. (2009). Bērna uzvedības problēmu cēloņi: Rietumvalstīs veiktu pētījumu analīze. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 747. sēj. Rīga: LU, 124.–132. lpp.
24. Lieģeniece D. (2007). Pedagoģa "slēptā programma" viņa darbībā ar pirmsskolas vecuma bērniem. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 715. sēj. Rīga: LU, 62.–70. lpp.
25. Markus D. (2002). Kopīgais un atšķirīgais bērnu valodā. No: LU Raksti. Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē. 655. sēj. Rīga: LU, 347.–355. lpp.
26. Medne D. (2009). Audzināšana ģimenē – līdzsvarotas dzīvesdarbības sekmētāja. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 747. sēj. Rīga: LU, 133.–141. lpp.
27. Medne D. (2012). Pedagoģisko vērtību interpretācija žurnālā "Mans Mazais". No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 781. sēj. Rīga: LU, 175.–181. lpp.
28. J. Prīmanis J., Jēruma-Krastiņa L. (1937). Antropoloģiskie dati par latviešu skolas jaunatni. No: LU Raksti. Medicīnas fakultātes raksti. 3. sēj. Rīga: LU, 235.–272. lpp.
29. Prole A. (2014). Pēctecības nozīme atbalsta personāla speciālistu komandas darbā pirmsskolā un skolā. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 802. sēj. Rīga: LU 111.–124. lpp.

30. Svelpe A. (1962). 1. klases skolēnu intelektuālā attīstība mācībās diferencētās pieejas ietekmē. No: LU Raksti. Pedagoģijas un psiholoģijas zinātnes. 48. sēj. Rīga: LU, 144.–162. lpp.
31. Vasečko Ļ. (2014). Piesaistes personas nozīme bērna personības attīstības procesā ārpusģimenes aprūpes institūcijās. No: LU Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība. 795. sēj. Rīga: LU, 139.–151. lpp.
32. Yasykveych Y. (2014). The Impact of Family on the Development of Preschooler's Creativity. No: LU Raksti. 795. sēj. Rīga: LU, 152.–159.lpp.

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.03>

LU Raksti vai žurnāls bioloģijā: iespējamie zaudējumi un ieguvumi

Acta Universitatis or Journal in Biology: Possible Gains and Losses

Ģederts Ieviņš

Latvijas Universitāte

Bioloģijas fakultāte

E-pasts: gederts.ievins@lu.lv

Rakstā analizēta Latvijas Universitātes Rakstu izdošana bioloģijas nozarē laika posmā no 2003. līdz 2015. gadam. *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology* (AULB) līdz 2009. gadam publicēti 122 zinātniskie raksti septiņos atsevišķos sējumos, 74,6% korespondējošo autoru ir bijuši no Latvijas. Pēc žurnāla *Environmental and Experimental Biology* (EEB) izveidošanas 2010. gadā tajā publicēti 123 raksti, Latvijas korespondējošo autoru īpatsvaram samazinoties līdz 44,7%. Daļa zinātnisko rezultātu šajā laika posmā aizstāvētajos 42 promocijas darbos bioloģijas nozarē publicēti AULB un EEB, parādot izdevuma būtisko nozīmi promocijas procesa nodrošināšanā. Galvenās problēmas rakstu kvalitātes nodrošināšanā ir iesūtīto manuskriptu nepietiekamais zinātniskais līmenis un plāgiatisms. Paaugstinot publikāciju kvalitāti un vienlaikus panākot žurnāla iekļaušanu starptautiskajās zinātnisko izdevumu datubāzēs, būs iespējams atjaunot izdevuma nozīmi Latvijā.

Atslēgvārdi: bioloģija, citējumi, *Google Scholar*, LU Raksti, *Scopus*.

Summary

The article analyzes publishing of the University of Latvia Scientific Papers in the field of biology from 2003 to 2015. By 2009, 122 scientific articles were published in seven separate volumes within *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology* (AULB) with 74.6% of the corresponding authors from Latvia. After the establishment of the journal *Environmental and Experimental Biology* (EEB) in 2010, 123 articles were published, with the proportion of Latvian corresponding authors falling to 44.7%. A part of the scientific results from 42 doctoral theses defended in the field of biology during this period were published in AULB and EEB, demonstrating the essential importance of the publication in the ensuring the promotion process. The main challenges for the quality assurance of publications include the insufficient scientific quality of manuscripts and plagiarism. Enhancing the quality of publications and simultaneously achieving the inclusion of periodicals in the international scientific publication databases will enable restoring the standing of this journal in Latvia.

Keywords: *Acta Universitatis Latviensis*, biology, citations, *Google Scholar*, *Scopus*.

Ievads

Zinātniskie raksti bioloģijas jomā ir ieņēmuši nozīmīgu vietu citu zinātnisko publikāciju vidū jau no Latvijas Universitātes (LU) pirmsākumiem. Aizsākoties LU Rakstu izdošanai 1923. gadā, ar bioloģiju saistītie raksti sākumā tika publicēti kopējā izdevumā, bet vēlāk atsevišķās Botāniskā dārza rakstu (no 1926. gada), Sistemātiskās zooloģijas institūta un Hidrobioloģiskās stacijas rakstu (no 1929. gada) un Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes (no 1929. gada) sērijās. Sākot ar 1949. gadu, Latvijas Valsts universitātē iznāca vairāki desmiti tematisku rakstu krājumu bioloģijā ar vienotu kopējo universitātes numerāciju. Savukārt no 1990. līdz 2002. gadam iznāca tikai viens LU zinātnisko rakstu sējums bioloģijā (Nr. 613), kas bija 1998. gadā izdots krājums “Latvijas purvu veģētācijas klasifikācija un dinamika”.

Atbilstoši 2002. gada LU Noteikumiem par izdevuma “Latvijas Universitātes Raksti” izdošanu (LU 20.06.2002. rīkojums Nr. 1/95), kas noteica vienotu Rakstu veidošanas un noformēšanas kārtību, 2003. gadā tika apstiprināta Bioloģijas sērijas (*Acta Universitatis Latviensis ser. Biology*, AULB) redkolēģija un iznāca pirmais sērijas sējums. Līdz 2009. gadam katru gadu izdeva vienu AULB sējumu. Pretēji Rakstu pirmsākumos eksistējušajam principam, ka tajos var ievietot tikai LU darbinieku publikācijas, atjaunotajā Bioloģijas sērijā jau no paša sākuma tika publicēti arī citu institūciju zinātnieku sagatavotie raksti gan no Latvijas, gan ārvalstīm.

Lai veicinātu Bioloģijas Rakstu atpazīstamību un paaugstinātu to publikāciju prestižu, tika nolemts tos pārveidot par žurnālu. Šim nolūkam izveidoja jaunu redkolēģiju, iekļaujot tajā pazīstamus bioloģijas nozares zinātniekus no Latvijas un ārvalstīm, kā arī veidojot jaunu rakstu formātu un žurnāla tīmekļa vietni. Pirmais *Environmental and Experimental Biology* (EEB) numurs iznāca 2010. gadā, sējumu numerāciju veidojot pēc iznākušo AULB izdevumu skaita no 2003. gada. Pēc AULB pārveidošanas par žurnālu tas ir ticis iekļauts *Directory of Open Access Journals* (DOAJ), *Thomson & Reuters Zoological Records*, tā raksti tiek referēti *Google Scholar*, bet abstrakti ir iekļauti *CAB Abstracts*. Jau kopš 2014. gada aprīļa tiek izskatīts jautājums par EEB iekļaušanu *Scopus* datubāzē.

Šī raksta mērķis ir izvērtēt Bioloģijas Rakstu nozīmību, apkopojot un analizējot informāciju par AULB un EEB publicēto rakstu skaitu, tematiku, to autoriem un citējamību, kā arī nozīmi promocijas procesā.

Bioloģijas Rakstu autori un tematika

Laikā no 2003. līdz 2009. gadam tika sagatavoti septiņi AULB izdevumi ar vienotajiem LU Rakstu sējumu numuriem 662, 676, 691, 710, 723, 745,

753, kuros publicēti 122 zinātniskie raksti (vidēji 17,4 raksti gadā). Lielākā daļa korespondējošo autoru AULB rakstos ir no Latvijas (74,6%, 1. tab.), bet būtisks ir arī Lietuvas autoru ieguldījums (13,1%). Savukārt lielākā daļa Latvijas rakstu (80%) ir no tā laika LU struktūrvienībām [Bioloģijas fakultātes, Mikrobioloģijas un biotehnoloģijas institūta, Bioloģijas institūta, Biomedicīnas pētījumu un studiju centra (no 2006. gada ir neatkarīga valsts pētniecības iestāde), Eksperimentālās un kliniskās medicīnas institūta, Botāniskā dārza, Zooloģijas muzeja]. Igaunijas, Slovākijas, Ukrainas un Vācijas autoru raksti pārsvarā saistīti ar 2004. gadā notikušo Baltijas valstu zinātnisko konferenci *Plant Tissue Culture: from Theory to Practice*, kuras referātu pilnie teksti tika publicēti AULB 676. sējumā recenzētu rakstu veidā.

Pēc AULB pārveidošanas par žurnālu EEB tajā sešu gadu laikā publicēti 125 raksti (vidēji 20,8 raksti gadā), tātad publicēto rakstu skaits ir pieaudzis. Būtiski mainījies korespondējošo autoru valstiskās piederības sadalījums, jo tikai 44,7% korespondējošo autoru ir no Latvijas (1. tab.), bet otrajā un trešajā vietā ir Indijas un Irānas autori (attiecīgi 16,3 un 15,5%). Jāatzīmē būtiska tendence, ka rakstu skaits no Latvijas ir nozīmīgi samazinājies pēc 2012. gada (no vidēji 83,5 līdz 19,3%). Vismaz daļēji šādu tendenci var izskaidrot ar prasību paaugstināšanos bioloģijas nozares promocijas darbos ietvertajam publikācijām. Tas liek potenciālajiem autoriem izvēlēties savu rezultātu publicēšanai *Scopus* datubāzē iekļautos žurnālus.

Ņemot vērā tradicionālo AULB un EEB tematisko orientāciju uz dažādu grupu organismu mijiedarbības pētījumiem, kā arī salīdzinoši lielo rakstu skaitu ar praktisko orientāciju vides aizsardzībā, lauksaimniecībā, biotehnoloģijā u. c. sfērās, ir sarežģīti analizēt publikāciju piederību konkrētai bioloģijas apakšnozarei. Tā vietā publicētie raksti ir grupēti atkarībā no to galvenā pētījumu objekta, vispārīgi iedalot tos cilvēka, dzīvnieku, augu, mikroorganismu vai molekulu pētījumos, lai arī daudzos no tiem ir izmantoti vairāku grupu objekti (1. att.). Kā redzams, AULB laikā puse visu rakstu veltīta augu kā galveno objektu pētījumiem, nākamā nozīmīgākā organismu grupa ir dzīvnieki. EEB periodā ir palielinājies augu un mikroorganismu kā galveno pētniecības objektu īpatsvars, nedaudz samazinoties dzīvnieku pētījumiem, bet ievērojami samazinoties cilvēka un molekulu izpētei veltītajiem rakstiem.

Bioloģijas Rakstu nozīme promocijas procesā

Atbilstoši LU tīmekļa vietnē pieejamajai informācijai laika posmā no 2004. līdz 2015. gadam bioloģijas nozarē LU aizstāvēti apmēram 90 promocijas darbi. No tiem vismaz 42 darbu rezultāti pilnībā vai daļēji publicēti AULB vai EEB (2. tab.). Vienā promocijas darbā vidēji izmantoti 1,6 raksti, divi

autori publicējuši pa trim rakstiem un divi – pa četriem rakstiem katrs. Bez 2. tabulā minētajiem promocijas darbiem bioloģijā AULB un EEB publikācijas izmantotas arī vienā promocijas darbā medicīnas nozarē (Aija Stāka, aizstāvēts 2007. gadā; viens raksts), vienā promocijas darbā mežzinātnes nozarē (Vilnis Šķipars, 2011. gadā; viens raksts) un vienā promocijas darbā lauksaimniecības nozarē (Karīna Juhņēviča-Radenkova, 2015. gadā; divi raksti).

Bioloģijas Rakstu citējamība un kvalitāte

AULB un EEB publicēto rakstu citējamība analizēta pēc informācijas *Google Scholar* tīmekļa vietnē, kā arī izmantojot *Scopus* datubāzes sekundāros (datubāzē neiekļautos, bet *Scopus* iekļautos izdevumos citētos) avotus. Katram konkrētajā gadā publicētajam rakstam uzskaitīti visi citējumi. Kā redzams 2. attēlā, vidējais citējumu skaits uz vienu publicēto rakstu ir bijis atšķirīgs pa gadiem, bet pāreja uz žurnāla formātu šo skaitu nav būtiski ietekmējusi. Var secināt, ka citējamības intensitāti visvairāk ietekmējis laiks pēc publicēšanas, jo skaidri var izšķirt divus periodus ar atšķirīgu vidējo citējumu skaitu – no 2003. līdz 2007. gadam publicētie raksti citēti katrs vidēji 6,0 reizes, bet no 2008. līdz 2012. gadam publicētie – 3,4 reizes. Zināma laika posma nepieciešamību publicēto rakstu citēšanai uzsver arī krasais citējumu samazinājums 2013. gadā (citēti vidēji 1,9 reizes) un 2014. gadā (0,5 reizes) publicētajiem rakstiem.

No AULB publicētajiem rakstiem vislielākā citējamība ir slovāku zinātnieku publikācijai par audu kultūru izmantošanu *Vaccinum* ģints sugu augu pavairošanā. Šī citējamība saistīta ar 2004. gadā notikušo Baltijas valstu zinātnisko konferenci *Plant Tissue Culture: from Theory to Practice* (3. tab.). Vēl trīs no visvairāk citētajiem AULB rakstiem ir no šīs konferences materiāliem. Būtiski, ka pieciem no visvairāk citētajiem AULB rakstiem citējamība *Scopus* izdevumos pārsniedz 10 reizes. EEB periodā vislielāko citējamību sasniedz Saūda Arābijas zinātnieku raksts par kultivēto bišu genotipu atšķirīgo karstumizturību, kurš kopš 2012. gada citēts jau 17 reizes, bet 11 no šiem citējumiem bijuši *Scopus* datubāzē iekļautos izdevumos (4. tab.). Jāatzīmē arī Irānas pētnieku raksts par kultūrauga *Cicer arietinum* genotipu sausumizturību, kas divu gadu laikā pēc publicēšanas citēts jau 13 reizes (no tām 10 reizes *Scopus* izdevumos).

Būtisks AULB un EEB izdošanas aspekts ir saistīts ar iesūtīto manuskriptu un publicēto rakstu kvalitāti. Šajā ziņā novērojamas būtiskas atšķirības laikā – manuskriptu kvalitāte ir pasliktinājusies, AULB pārveidojot par žurnālu un vienlaicīgi paplašinoties autoru ģeogrāfiskajam sadalījumam.

Jāņem vērā arī prasību paaugstināšana manuskriptiem, sākot veidot EEB. AULB tika publicēti visi iesūtītie manuskripti, un līdzīga situācija bija arī vēl 2010.–2011. gadā, gatavojot divus pirmos EEB sējumus, bet vēlāk noraidīto manuskriptu īpatsvars ir pakāpeniski palielinājies no 39% (2012. gadā) līdz 62% (2015. gadā). Noraidīto rakstu īpatsvars ir atkarīgs no korespondējošā autora piederības valsts. No 59 manuskriptiem, kas publicēšanai bija iesūtīti no Latvijas, noraidīti tikai 4, bet no Irānas 70 manuskriptiem publicēšanai nav pieņemts 51 manuskripts. Liels noraidīto manuskriptu īpatsvars ir arī Indijas autoriem, kuri ir trešajā vietā pēc iesūtīto manuskriptu skaita, un tas sasniedz 50%. Būtiskākie rakstu noraidīšanas iemesli ir nepietiekami augstā zinātniskā kvalitāte un plaģiātisms. Visbiežāk noraidītajiem manuskriptiem ir abi minētie trūkumi.

Kopsavilkums

Bioloģijas Rakstu veiksmīgā publicēšana pēdējo 13 gadu laikā parāda nepieciešamību pēc tāda reģionāli izdota starptautiskā zinātniskā izdevuma bioloģijas nozarē, kas būtu orientēts uz plašāku bioloģijas problēmu risināšanu gan vides, gan praktiskās izmantošanas kontekstā. Izdevumam ir bijusi ļoti būtiska nozīme promocijas procesa nodrošināšanā, jo daudzu šajā laikā aizstāvēto bioloģijas promocijas darbu rezultāti publicēti tieši AULB vai EEB. Pāreja no AULB uz EEB izraisījusi publicēšanai iesūtīto rakstu skaita ievērojamu pieaugumu un potenciālo autoru ģeogrāfiskās piederības paplašināšanos, bet publicēto rakstu citējamības līmenis nav būtiski izmainījies. Vienlaicīgi pēdējos gados samazinājies Latvijas korespondējošo autoru īpatsvars. Ja EEB tuvākajā laikā tiktu iekļauts *Scopus* datubāzē, var prognozēt iesūtīto manuskriptu skaita pieaugumu, it īpaši uz Latvijas doktorantu rēķina. Pēdējā laikā īpaši saasinājies arī publikāciju kvalitātes jautājums, palielinoties noraidīto manuskriptu īpatsvaram. Sevišķu uzmanību nākas pievērst zinātniskās krāpniecības analīzei, galvenokārt dažu valstu autoru darbos īpaši izplatītajam plaģiātismam.

Var secināt, ka izdevuma starptautiskās atpazīstamības ziņā pāreja no Rakstu formāta uz žurnāla formātu ir bijusi veiksmīga, taču tā lokālā nozīme kā Latvijas biologu pētījumu rezultātu publicēšanas vietai pēdējos gados ir samazinājusies. Paaugstinot publikāciju kvalitāti un vienlaikus panākot žurnāla iekļaušanu starptautiskajās zinātnisko izdevumu datubāzēs, būs iespējams atjaunot izdevuma nozīmi Latvijā.

1. tabula. *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology (AULB) un Environmental and Experimental Biology (EEB) publicēto rakstu korespondējošo autoru valstiskā piederība (rakstu skaits)*

Valsts	AULB	EEB
Bangladeša	–	2
Etiopija	–	1
Filipīnas	–	1
Igaunija	3	–
Indija	1	21
Irāna	–	19
Japāna	–	5
Ķīna	–	1
Latvija	91	55
Lielbritānija	1	–
Lietuva	16	–
Nepāla	–	1
Nigērija	–	6
Polija	2	–
Saūda Arābija	–	3
Slovākija	2	–
Somija	–	1
Taizeme	–	1
Tunisija	–	1
Turcija	–	2
Ukraina	3	3
Ungārija	–	1
Vācija	3	–
Zviedrija	–	1

2. tabula. **LU aizstāvētie promocijas darbi bioloģijas nozarē, kuru rezultāti vismaz daļēji publicēti *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology (AULB)* vai *Environmental and Experimental Biology (EEB)***

Nr. p. k.	Vārds uzvārds	Aizstāvēšanas gads	Publikācijas
1.	Jekaterina Aleksejeva	2009	AULB (2008) 745: 115–130
2.	Una Andersone-Ozola	2008	AULB (2004) 676: 143–148 AULB (2008) 745: 25–35
3.	Inga Apine	2015	AULB (2005) 691: 31–40 AULB (2005) 691: 41–50
4.	Antra Bormane	2007	AULB (2003) 662: 7–15 AULB (2004) 676: 27–37
5.	Inga Bormane	2012	AULB (2009) 753: 107–115
6.	Anete Boroduške	2013	AULB (2008) 745: 87–101 EEB (2010) 8: 1–16
7.	Sabīne/Sabine Brauna/Braun	2009	AULB (2004) 676: 53–64 AULB (2008) 745: 17–25
8.	Ilze Deniņa	2010	AULB (2005) 691: 83–91
9.	Ieva Druva-Lūsīte	2010	AULB (2008) 745: 155–164 AULB (2009) 753: 125–136 EEB (2010) 8: 17–34
10.	Didzis Elferts	2008	AULB (2007) 723: 163–170
11.	Jānis Freivalds	2013	AULB (2008) 745: 75–85 AULB (2008) 745: 145–154
12.	Agnese Gailīte	2012	EEB (2010) 8: 43–48 EEB (2011) 9: 115–119
13.	Linda Gerra-Inohosa	2013	AULB (2008) 745: 103–114 EEB (2012) 10: 57–66
14.	Lelde Grantiņa-Ieviņa	2014	EEB (2011) 9: 9–21 EEB (2013) 11: 23–38
15.	Juris Jansons	2005	AULB (2004) 676: 65–70
16.	Mārtiņš Kalniņš	2012	AULB (2006) 710: 17–28 EEB (2011) 9: 43–52
17.	Andis Karlsons	2012	AULB (2008) 745: 155–164 AULB (2008) 745: 165–177 AULB (2009) 753: 125–136 EEB (2011) 9: 83–90
18.	Oskars Keišs	2006	AULB (2006) 710: 114–126 AULB (2005) 691: 93–109
19.	Ligita Liepiņa	2013	EEB (2012) 10: 35–40
20.	Zbignevs Marcinkevičs	2013	AULB (2009) 753: 59–68 AULB (2009) 753: 99–106
21.	Roberts Matisons	2013	AULB (2008) 745: 131–144 AULB (2009) 753: 49–58

2. tabulas turpinājums

Nr. p. k.	Vārds uzvārds	Aizstāvēšanas gads	Publikācijas
22.	Dace Megre	2011	AULB (2004) 676: 65–70 AULB (2007) 723: 155–162
23.	Anna Mežaka	2009	AULB (2006) 710: 103–116
24.	Marija Mihailova	2006	AULB (2007) 723: 123–143
25.	Indra Miķelsone	2013	EEB (2011) 9: 23–28
26.	Jevgenija Nečajeva	2012	AULB (2007) 723: 115–122
27.	Digna Pilāte	2007	AULB (2004) 676: 87–95
28.	Dace Pjanova	2005	AULB (2003) 662: 25–32 AULB (2006) 710: 7–16
29.	Santa Purviņa	2010	AULB (2008) 745: 61–74
30.	Renāte Ranka	2004	AULB (2003) 662: 7–15
31.	Dace Reihmane	2013	EEB (2012) 10: 107–112
32.	Mudīte Rudzīte	2014	AULB (2004) 676: 79–85 AULB (2005) 691: 121–128 EEB (2011) 9: 37–41
33.	Reinis Rutkis	2014	AULB (2005) 691: 71–81
34.	Ineta Salmāne	2011	AULB (2004) 676: 87–95
35.	Ineta Samsone	2008	AULB (2003) 662: 59–65
36.	Olga Siņicka	2005	AULB (2004) 676: 17–25
37.	Līga Strazdiņa	2013	EEB (2010) 8: 49–58
38.	Jurgis Šuba	2014	AULB (2008) 745: 43–52 EEB (2010) 8: 93–96 EEB (2014) 12: 1–6 EEB (2014) 12: 7–14
39.	Tatjana Tračevska	2004	AULB (2003) 662: 17–24
40.	Didzis Ustups	2014	AULB (2003) 662: 33–44
41.	Angelika Voronova	2014	EEB (2011) 9: 121–127
42.	Egita Zviedre	2005	AULB (2005) 691: 145–155

3. tabula. Desmit visvairāk citēto *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology* (AULB) rakstu

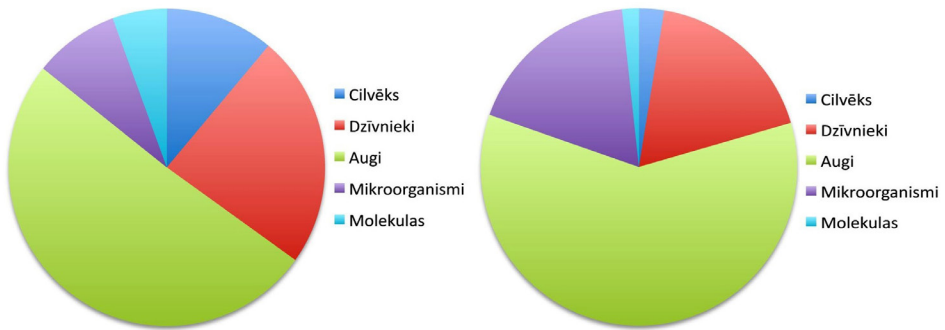
Nr. p. k.	Autori	Nosaukums	Publicēts	Google Scholar	Scopus
1.	Ostrolucká M. G., Libiaková G., Ondrušková E., Gajdošova A.	<i>In vitro</i> propagation of <i>Vaccinium</i> species	AULB (2004) 676: 207–212	42	18
2.	Ievinh G.	Biological basis of biological diversity: physiological adaptations of plants to heterogeneous habitats along a sea coast	AULB (2006) 710: 53–79	28	12
3.	Buyun L., Lavrentyeva A., Kovalska L., Ivannikov R.	<i>In vitro</i> germination of seeds of some rare tropical orchids	AULB (2004) 676: 159–162	26	15
4.	Steinite I., Ievinh G.	Possible role of trichomes in resistance of strawberry cultivars against spider mite	AULB (2003) 662: 59–65	26	14
5.	Tomsone S., Gertnere D., Novikova D.	The influence of thidiazuron on shoot regeneration and proliferation of rhododendrons <i>in vitro</i>	AULB (2004) 676: 239–242	21	9
6.	Samsone I., Andersone U., Vikmane M., Ieviņa B., Pakarna G., Ievinh G.	Nondestructive methods in plant biology: An accurate measurement of chlorophyll content by a chlorophyll meter	AULB (2007) 723: 145–154	20	13
7.	Toma M. M., Pokrotnieks J.	Probiotics as functional food: microbiological and medical aspects	AULB (2006) 710: 117–129	20	7
8.	Elferts D.	Scots pine pointer-years in northwestern Latvia and their relationship with climatic factors	AULB (2007) 723: 163–170	17	9
9.	Sonntag K., Wang Y., Wallbraun M.	A transformation method for obtaining marker-free plants based on phosphomannose isomerase	AULB (2004) 676: 223–226	15	6
10.	Rudzīte M.	Assessment of the condition of freshwater pearl mussel <i>Margaritifera margaritifera</i> (Linnaeus 1758) populations in Latvia	AULB (2005) 691: 121–128	14	5

4. tabula. Desmit visvairāk citēto *Environmental and Experimental Biology* (EEB) rakstu

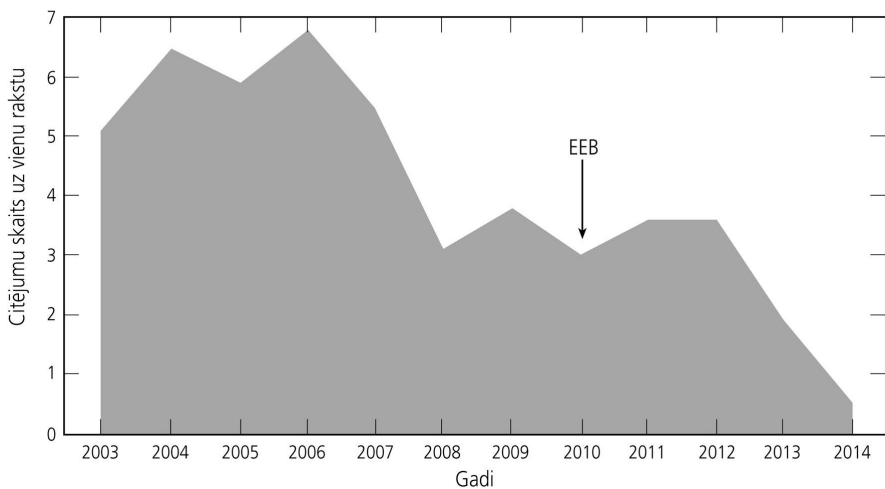
Nr. p. k.	Autori	Nosaukums	Publicēts	Google Scholar	Scopus
1.	Abou-Shaara H. F., Al-Ghamdi A. A., Mohamed A. A.	Tolerance of two honey bee races to various temperature and relative humidity gradients	EEB (2012) 10: 133–138	17	11
2.	Talebi R., Ensafi M. H., Baghebani N., Karami E., Mohammadi K.	Physiological responses of chickpea (<i>Cicer arietinum</i>) genotypes to drought stress	EEB (2013) 11: 9–15	13	10
3.	Kļaviņa L., Bikovens O., Šteinberga I., Maksimova V., Eglīte L.	Characterization of chemical composition of some bryophytes common in Latvia	EEB (2012) 10: 27–34	10	1
4.	Grantina L., Seile E., Kenigšvalde K., Kasparinskis R., Tabors G., Nikolajeva V., Jungerius P., Muiznieks I.	The influence of the land use on abundance and diversity of soil fungi: comparison of conventional and molecular methods of analysis	EEB (2011) 9: 9–21	10	4
5.	Ruban P., Gunaseelan C.	Antibiotic resistance of bacteria from Krishna Godavari Basin, Bay of Bengal, India	EEB (2011) 9: 133–136	9	1
6.	Druva-Lusite I., Ievinsh G.	Diversity of arbuscular mycorrhizal symbiosis in plants from coastal habitats	EEB (2010) 8: 17–34	9	5
7.	Gandhi D., Albert S., Pandya N.	Morphological and micromorphological characterization of some legume seeds from Gujarat, India	EEB (2011) 9: 105–113	8	4
8.	Oshalde A.	Optimization of plant mineral nutrition revisited: the roles of plant requirements, nutrient interactions, and soil properties in fertilization management	EEB (2011) 9: 1–8	8	5

4. tabulas turpinājums

Nr. p. k.	Autori	Nosaukums	Publicēts	Google Scholar	Scopus
9.	Samsone I., Andersone U., Ieviš G.	Variable effect of arthropod-induced galls on photochemistry of photosynthesis, oxidative enzyme activity and ethylene production in tree leaf tissues	EEB (2012) 10: 15–26	8	4
10.	Joshi A. G., Pathak A. R., Sharma A. M., Singh S.	High frequency of shoot regeneration on leaf explants of <i>Bacopa monnieri</i>	EEB (2010) 8: 81–84	8	2

1. attēls. *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology (AULB, pa kreisi) un Environmental and Experimental Biology (EEB, pa labi) publicēto rakstu sadalījums atkarībā no galvenā pētījumu objekta*

2. attēls. *Acta Universitatis Latviensis ser. Biology (AULB) un Environmental and Experimental Biology (EEB) dažādos gados publicēto rakstu citējumu vidējais skaits (Google Scholar dati)*

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/828>
2. <http://eeb.lu.lv>
3. <http://scholar.google.lv/>
4. <https://luis.lu.lv/pls/pub/wct.doktd?l=1>
5. <http://www.lu.lv/par/dokumenti/noteikumiunkartibas/noteikumi-par-izdevuma-latvijas-universitates-raksti-izdosanu/>
6. <http://www.scopus.com>

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.04>

Filozofija starp izglītību un pētniecību. Filozofiskie pētījumi LU Rakstu izdevumos un to nākotnes problēmas

Philosophy Between Education and Research. Philosophical Investigations Issues of University of Latvia Scientific Papers and Future Problems Thereof

Raivis Bičevskis

Latvijas Universitāte

Vēstures un filozofijas fakultāte

E-pasts: raivis.bicevskis@lu.lv

Filozofija ir bijusi klātesoša LU Rakstu izdevumos jau no to pirmsākumiem. Šī klātbūtne izpaudusies gan atzītu profesoru rakstos pirms Otrā pasaules kara, gan metodoloģijas apcerējumos padomju laikā, gan mēģinājumā iekļauties mūsdienu pasaules filozofisko diskusiju un problēmu risinājumos jaunākajos LU Rakstu sērijas “Filozofija” izdevumos kopš 2005. gada. Filozofijas jomā publicētais parāda, ka tā ir bijusi multifunkcionāli noslogota, pildot vienlaikus izglītošanas un pētniecības funkcijas. Šo situāciju var atrisināt daudzpakāpju publikāciju līmeņi, starp kuriem LU Rakstu “Filozofijas” sērijas izdevumi (vai to turpinājums citā formā) varētu ieņemt pētniecības avangarda vietu, izglītības un informēšanas funkcijas deleģējot citu līmeņu izdevumiem.

Atslēgvārdi: filozofija, izglītība, pētniecība, ligums starp sabiedrību un filozofiju, pētniecisko un izglītības publikāciju līmeņi.

Summary

Philosophy has been a feature of the UL Scientific Papers since the very beginning of their issue. This presence has manifested itself in the writings of recognized professors, prior to World War II, as well as in methodological studies during Soviet times, and in the attempts to become integrated into solutions to problems and philosophical discussions of the modern world in the latest issues of the UL Scientific Papers series dedicated to philosophy. Publications in the field of philosophy reveal that philosophy has been multi-functionally loaded by simultaneously performing both educational and research functions. This situation can be solved by publications representing multiple levels, among which the publications in the UL Scientific Papers series dedicated to philosophy could occupy the avant-garde of research, delegating educational and informative functions to the journals of other levels.

Keywords: philosophy, education, research, contract between philosophy and society, levels of research and educational publications.

Filozofijas tekstu un filozofiskas rakstības problēma LU Rakstu kontekstā

Kā zināms, Platons VII vēstulē, kurā viņš runā par savu politisko ceļu uz Sirakūzām un mēģinājumu uzbūvēt ideālo valsti, izsakās arī par to, vai filozofiska doma ir uzrakstāma. Šajā filozofiskajā ekskursā viņš nonāk pie slēdziena par principiālo neiespējamību filozofisku domu izteikt rakstiski. Tā, proti, doma, dzimst tikai skolotāja un skolnieka sarunās, kuras nepieciešamas, lai doma rastos skolnieka dvēselē, kurā tā deg tālāk pati ar savu liesmu. Šim procesam rakstība pat ir kaitīga, jo var izraisīt vai nu pārlietu lielu pierakstītā pielūgsmi, vai arī pārlietu lielu nicinājumu pret nesaprotamiem vārdiem (VII vēstule, 341b un tālāk).

Lai gan šis Platona vēstules īstums ir arī apšaubīts, tomēr tajā tiek pausts būtisks filozofijas raksturojums: (1) tā ir uz robežas starp pasakāmo un nepasakāmo, (2) tā ir īpaši pievērsta arī veidam, kādā kaut kas tiek teikts: pat pašsaprotamo mūsdienu zinātnes un ikdienas pieredzes vidi – valodu un rakstību – filozofija padara par iztīrājamu jautājumu. No šī skatpunkta raugoties, visa tālākā filozofijas vēsture ir bijusi ne tikai tekstu un runu vēsture, bet arī pūļu – izprast domas pavēstīšanu un domas izteiksmi un ietekmi – vēsture: filozofija ir ne tikai doma par kaut ko, bet arī doma par domu un tās mediju (valodu, rakstību). Šī situācija savā principialitātē nav mainījusies arī 20. gadsimtā un mūsdienās, lai gan līdz ar moderno valodas filozofiju un domas paškritikas metodēm un stratēģijām radušies jauni jēdzieni un jauni nošķirumi.

Jau Platona vēstulē vienā elpas vilcienā tiek skartas filozofijas rakstības un filozofa politiskās (sabiedriskās) angažētības jautājumi, t. i., filozofijas un sabiedrības attiecību jautājumi. Tie pavadījuši filozofiju visā tās turpmākajā attīstībā. Šī attīstība arī pati – kā domas iekšējā loģika vai heteronomu domu konfliktu utt. vēsture – nav izslēdzama filozofiska teksta tapšanā un tā referenču apzinātībā.

Filozofisku tekstu rakstīšana un publikācija tādējādi nes sev līdzī daudzveidīgas pārdomas gan par šo tekstu novietojumu līdzšinējā domas vēsturē un aktuālajās diskusijās, gan par šo tekstu novietojumu sava laika un vietas sabiedrībā, gan par šo tekstu attiecībām ar valodu kopumā. Tāpēc ikviens atskats uz filozofijas rakstību un publicēšanu nevar būt tikai un vienīgi faktoloģisks, konstatējošs apskats. Ar šo apstākli jārēķinās arī LU Rakstu "Filozofijas" sērijas pārskatā.

Filozofijas nepieciešamības transparence un izglītības problēma universitātes kontekstā

Šādi pārskati un atskati par notikušo un domāto ir vietā, ja ar to palīdzību spējam arī pārdomāt filozofijas klātbūtni kādā laikā un vietā, tās tekstu formu un stilu. Tāpēc pārdomas “Filozofija starp izglītību un pētniecību. Filozofiskie pētījumi LU Rakstu izdevumos un to nākotnes problēmas” vēlētos sākt ar vairāku problēmu ieskicējumu, kuru perspektīvās parādās LU Rakstu “Filozofijas” sērijās publicētais.

Šīs problēmas ir svarīgi nosaukt vārdā, jo tikai tā varēs spriest par to, vai noteiktiem tekstiem vispār ir vieta kādā sabiedrībā. Aprakstāmās problēmas lielā mērā ir sociālas “atzišanas” problēmas (Hēgelis)¹, taču ne tikai. Tās iezīmē arī noteiktu laikmeta profilu un diagnozi.

- (1) *Transparences problēma*. Jāuzdod jautājums, vai noteiktiem tekstiem ir kas tāds, ko var saukt par to nepieciešamības *transparenci*, t. i., vai tie vispār atbilst kādām ilgām, vēlmēm vai vajadzībām un tāpēc to esamība lasāmu publikāciju formā ir pašsaprotama. Šī pašsaprotamība var parādīties arī kā diskusija, tomēr kopumā sabiedrība atzīst šādu tekstu nepieciešamību. Ne visur un vienmēr šāda filozofisku tekstu esamība ir transparenta un pašsaprotama – drīzāk gan otrādi: tie var tikt uztverti arī kā nepiedienīgi, kā tukšu salmu kulšana, kā lieki, kā ideoloģiski bīstami, kā biedējoši, kā smieklīgi, kā tādi, kurus mūsdienās taču varētu aizstāt ekspertu ziņojumi u. tml., t. i., to nepieciešamības transparence kādā sabiedrībā nav iesakņojusies; tādējādi filozofisku tekstu esamības pašsaprotamība nodod liecību arī par pašu *sabiedrību*, kurā to klātbūtne ir vai nav pašsaprotama. Eiropēiskā tipa sabiedrības ir bijušas spiestas kopš Senās Grieķijas

¹ Atzišanas jēdziens kopš vācu ideālisma laika kalpojis sociālu procesu aprakstam sociālajā un politiskajā filozofijā. Arī pašlaik tam ir būtiska vieta diskusijā par sociālo intersubjektivitāti, kopības un indivīda attiecībām utt. Savulaik J. G. Fihtes lekcijās par tiesību filozofiju Jēnā (1796/97) un tikumu mācību (1798) indivīdi atzīst citu brīvību un tāpēc ierobežo savas darbības, kas varētu būt pretrunā ar to; citu atzišana tiesiskā valstī ved pie tā, ka cilvēki sāk sevi apzināties kā brīvus indivīdus – veidojas viņu pašapziņa, viņi sāk ceļu pie brīvības avota sevī. Hēgelis Jēnas laika lekcijās (1802–1807) attīsta šo atzišanas izpratni tālāk, neaprobežojoties tikai ar tiesiskas valsts un tiesību jomu, bet gan parādot atzišanas dažādas formas cilvēku savstarpējās attiecībās, ģimenē, kopienā, profesijā, sabiedrībā, turklāt – šo formu vēsturiskajā attīstībā. Mūsdienu filozofs Aksels Honēts (*1949) izmanto šo jēdzienu, lai raksturotu intersubjektīvās atzišanas formas: mīlestība (atzišana kā uzticēšanās), tiesības (atzišana kā cieņa), solidaritāte (atzišana kā novērtējums), kurās kādā “Mēs” tiek atzīts kāds Es tā vienreizējumā un neaizstājamībā. Sk.: Honeth (1992/2003), Honneth (2013).

filozofijas laikiem dažādās konstelācijās un laikmetos aizvien no jauna uzdot sev jautājumu par filozofijas klātbūtni un tās radītajiem efektiem šajās sabiedrībās. Un te situācija nav mainījusies: filozofijas klātbūtne un šis klātbūtnes veids – vēl pagaidām – ir indikators attiecīgās sabiedrības raksturojumam. Par šo apstākli labi var pārlicināties, ja pievēršas, piemēram, Francijas, Lielbritānijas un Vācijas modernajai sabiedrībai un analizē tajā salīdzinoši ilgi (vairākus gadsimtus) kultivētos sabiedrības un filozofijas attiecību modeļus. Kāda ir bijusi un ir situācija šādu attiecību modeļu ziņā, ja pievēršamies Latvijai LU Rakstu kontekstā, – paraugoties uz to saturu un formu 20. gs. 30. gados, Padomju Latvijā, 90. gadu sākumā un mūsdienās?

- (2) *Hegemoniālo pasaules uzskatu un uzticamās informācijas translatoru problēma nacionālās valstīs globālā pasaulē.* Līdz ar filozofijas un sabiedrības attiecību modeļa aprakstu kādā sabiedrībā jānonāk arī pie jautājuma par (augstākās) izglītības un sabiedrības attiecībām. Tāpat kā modernā zinātņu ideja, tāpat arī izglītības un pedagoģijas idejas nākušas no Senās Grieķijas filozofijas skolām un (viduslaiku universitāšu un skolu transformatīvā pastarpinājumā) ienākušas modernās neohumānisma garā celtās universitātes idejā, ko pēc tam papildina, un ar to konkurē zinātnes universitātes ideja. Kāds ir izglītības statuss, cik lielā mērā tās institucionālie nesēji – universitātes – ir kādas sabiedrības *organizējošais un tās pastāvēšanu būtiski ietekmējošais spēks* vai vismaz viens no pamatspēkiem, kas vispār rada kādai sabiedrībai izpratni par savu pagātņi, šodien un nākotni, par šās sabiedrības būtiskajiem mērķiem? Universitāte starp izglītību un pētniecību mūsdienu globālo procesu ietekmētājās un transformētajās nacionālajās valstīs ir iesaistīta cīņā par to, kurš būs hegmons – būtiskais kādas sabiedrības sevis un pasaules redzējuma veidotājs. Universitāte kā institūcija šobrīd ir ambivalentā situācijā: kā pētniecības un zinātnes universitāte tā dažādo nozaru un disciplīnu specializāciju sazarojumos tiek attālināta no 19. gadsimta pētniecības un studiju vienotības idejas nacionālā valstī, kurā universitātes funkcija bija (paralēli zinātniskiem pētījumiem) radīt horizontu, apvārsni pilsoniskai sabiedrībai, no kura veidot izpratni par dzīves mērķiem un uzdevumiem; universitātes

idejā, kādu to savulaik ieskicēja Vilhelms fon Humbolts,² svarīga loma bija personības, personas iekšējā kodola izveidei, kas veidojas studijās, kurās kāds iegūst spēju refleksiīvi distancēties no vienkāršas ierautības dzīvē un tās norisēs un arī spēju šajās norisēs no šīs refleksiīvās distances atkal piedalīties; studijas sniedz abstraktā un konkrētā, teorētiskā un praktiskā *saspēles* izjūtu.

- (3) *Sociāli ekonomizētā zinātnes diskursa pieļauto lomu problēma.* Filozofija kā viena no zināšanu formām šobrīd ir nonākusi situācijā, kurā tai no jauna jāskaidro attiecības ar zinātniskotu zināšanu formu. Zinātne ir kļuvusi ne tikai par vienu (lai arī nozīmīgu) zināšanu formu, bet gan arī par ideoloģiju. Šīs ideoloģijas elementi (derīgums, objektīvums un brīvība no vērtībām) ir pozicionēti kā neapšaubāms zinātnes pārākums pār citām zināšanu formām. “Mūsdienās zinātne ir galīgi kļuvusi par to, ko plānojis Bēkons: nozīmīgs, gana patstāvīgs visas sabiedriskās dzīves un producēšanas sektors, kurā nemitīgi tiek producētas inovācijas un derīgas zināšanas. Šis sektors mūsu dzīvesveidam progresējošās industriālajās valstīs ir neaizstājams, un tas caurauž visas dzīves jomas un daļēji gandrīz vai visās dominē.” (Bēme, 2007, 146) Zinātnes un ekonomikas spēle spiež visas citas zināšanu formas “profesionalizēt savu amatu, t. i., piešķirt tam zinātnisku bāzi”, un, ja tas neizdodas, tad “praksē atklājas sociālā hierarhija” (Bēme, 2007, 143). Skatījums uz zinātnes pozitīvo lomu sabiedrībā un uz zinātnes un ekonomikas saplūsmi šobrīd ir “caurcaurēm apstiprinošs” (Bēme, 2007, 140). Problēmas, kas slēpjas aiz zinātnes ideoloģijas, drīzāk tiek marginalizētas tad, kad jārūnā par izglītības sistēmu vai par augstskolu un sabiedrības saikni. Filozofija te parādās kā zināšanu forma, kura īsti neiekļaujas un neiederas zinātnes kā ideoloģijas, kā arī zinātnes un ekonomikas saplūsmes diskursā. Vai mūsdienu situācijā filozofijai ir vēl sociāli leģitīma niša – atbilstīga tās specifiskajai zināšanu formai?

² Humbolta universitātes ideja bija ģeniāla savā vienkāršumā un tajā pašā laikā atbilda tālāka jau daudz kompleksākajai sabiedrībai. Par izglītības modeli starp seno un jauno tolaik izteicās arī viens no jaunās izglītības sistēmas veidotājiem Karls fon Šteins *cum* Altenšteins (1770–1840) (Von Stein, 1929). Viņu pārdomas izglītības sakarībā ir interesantas arī mūsdienās. Tās ir modernā laikmeta, modernitātes liecība, jo tajās ir runa par jaunu (izglītības) sākumu, taču tādu, ko vērts saglabāt. Šteins ir viens no tā konservatīvā modernisma pārstāvjiem, kura tradīcija tikusi turpināta arī 20. gadsimtā un kurš neatzīst radikāla liberālisma idejas un tomēr iezīmē vienu modernas sabiedrības un izglītības modeli, kas noderētu arī sabiedriskās un politiskās diskusijās par izglītību un augstskolu nākotni Latvijā.

Filozofija LU Rakstos: vēsturiskas fasetes un mūsdienų situācija

Pēc daudziem liktenīgiem pavērsieniem Eiropas kultūras attīstībā filozofija kā īpašs studiju virziens ar studiju programmām un kā pētniecības nozare ar daudzām apakšdisciplinām ir nonākusi jaunā universitātes kā institūcijas ietvarā. Filozofijas novietojums šajā ietvarā – ņemot vērā tās novietojuma specifiku eiropisko universitāšu vēstures gaitā – nav pašiem filozofiem un zinātņu saimes pārstāvjiem skaidrs. Tikai noteikts vēsturiskais liktenis un *nevis* filozofijas būtība ir vedusi pie tā, ka filozofija šobrīd zinātņu klasifikatoros pamatā parādās starp humanitārajām zinātnēm. Latvijas Universitātes attīstība 20. gs. 20. un 30. gados – kā nacionālai universitātei (drīzāk saskaņā ar neohumānisma augstākās izglītības izpratnes nostādņēm, nevis ar viduslaiku *artes liberales* Filozofijas fakultātes seno modeli) – veda pie Filoloģijas un filozofijas fakultātes izveides un pastāvēšanas. Tika izdota LU Rakstu “Filoloģijas un filozofijas fakultātes” sērija. Tajā 30 gadu gaitā vēsturisku, filoloģisku un psiholoģisku apcerējumu un rakstu starpā parādās šaurākā nozīmē filozofiski pētnieciski teksti (lai arī tiem ir konotācijas tālaika psiholoģijā un literatūrzinātnē). No šiem rakstiem var izcelt uz LU uzaicināto vācu filozofijas profesora Valtera Frosta (Frost, 1935/1937) un šveiciešu izcelsmes literatūras profesora Maksa Nusbergera (1879–1843) (Nussberger, 1929/1930) publikācijas. 1943. gada sējumā publicēts fenomenoloģijas dibinātāja Edmunda Huserla skolnieka Teodora Celma darbs “Subjekts un subjektivācija. Studijas par subjektīvo esamību” (Celms, 1943) vācu valodā, kas ir monolīts pētījums tobrīd (kontinentālās) Eiropas filozofijai svarīgā fenomenoloģijas tradīcijā (šis darbs ir publicēts atkārtoti jau mūsdienās ar pētniecisku komentāru (Celms, 2014). Tomēr daudz vairāk tieši filozofijas laukā šī rakstu sērija nesniedz. Nosacīto kultūras filozofijas līniju ievēl Paula Jureviča (1891–1981) apcerējumi par latviešu psiholoģiju (Jurevičs, 1940). Te jau vērojama robeža starp pētniecību un sabiedrības aktuālo tēmu aplūkojumu plašākam lasītāju lokam daudz pieejamākā izklāstā. Taču plašāks pētījumu klāsts Rakstos nav atrodams.

Padomju laika Latvijas Valsts universitātes izdevumi krievu valodā noteiktā ideoloģiskā griezumā pievērsti sociāli teorētisku un praktisku jautājumu risināšanai, kurus drīz papildina, bet tad pat aizstāj un izstumj epistemoloģijai un zinātnes teorijai pievērsti krājumi ar *metodoloģijas* birku. Līdz ar latviešu valodā publicētiem rakstiem 90. gadu sākumā parādās mēģinājumi paplašināt tēmu loku (aktualizējot Imanuela Kanta filozofiju un piesardzīgi ieskicējot Rietumeiropas filozofijas ontoloģiskās un antropoloģiskās tēmas). Tiesa, pirmais īstais pavērsiens šajā virzienā ir jau 1984. gada

izdevums,³ kurā (vēl krievu valodā) publicējas arī tobrīd jaunā filozofu paudze, atjaunojot un uzturot spēkā fenomenoloģijas un kultūras filozofijas līnijas, kas bija sākušas vāri iezīmēties 30. gadu sējumos. Šis sējums tik tiešām ir kā izlaušanās: parādās plašs tēmu un autoru spektrs.

Sākot ar 2005. gadu, LU Rakstu sērijā “Filosofija” regulāri publicēti sējumi (pēdējais – 2014. gadā). Izveidota starptautiska redakcijas padome, kurā bez Latvijas dažādu filozofijas disciplīnu pārstāvjiem savulaik ietilpuši (vai ietilpst joprojām) ievērojamais Kanta un Heidegera filozofijas pazinējs, Kanta Internacionālās biedrības loceklis, viens no Ničes biedrības dibinātājiem Hanss Martins Gerlahs (1940–2011), Helsinku Universitātes ētikas profesors un Internacionālās Džordža Bērklīja biedrības viceprezidents Timo Airaksinens (dz. 1947), Prinstonas un Aberdīnas Universitātes profesors un skotu filozofijas pētnieks Gordons Greiems (dz. 1949), Ļubļanas Universitātes estētikas profesors Alešs Erjavecšs (dz. 1951), Aberdīnas Universitātes filozofijas un ētikas profesors Ēriks Metjūss, kanādiešu zinātnes filozofs Viljams Ņūtons-Smits (dz. 1943), Viļņas Universitātes filozofijas profesors Arūns Sverdiols (dz. 1949), dzīves mākslas filozofijas un Fuko pētījumu pārzinātājs Vilhelms Šmids (dz. 1953). “Filosofijas” sērijas izdevumos ir bijusi iespēja publicēt rakstus LU Vēstures un filozofijas fakultātes doktorantiem, kuriem pievienojušies arī Jiveskiles, Maskavas un Venēcijas Universitātes doktoranti. Sērijas izdevumos savus pētījumus publicējuši arī fakultātes pasniedzēji. Aizvien izteiktāka šajos gados ir atjaunotā tendence, kas bija vērojama arī 30. gadu LU Rakstos, – publicēt tekstus dažādās valodās (latviešu, angļu, vācu). Tai piebiedrojusies tendence piesaistīt citu valstu kolēģu pētījumus. Izdevies izveidot sadarbību gan ar ASV, gan somu, gan vācu un itāļu kolēģiem dažādos līmeņos – sākot ar jau atzītiem pētniekiem līdz doktorantiem, kas ir sava pētnieciskā ceļa sākumā: “Filosofijas” sējumos atrodami gan matemātikas un zinātnes filozofijas laukā pazīstamā Svortmoras koledžas (ASV) profesora Alana Bakera (Baker, 2008), gan 20. gadsimta t. s. dzīves filozofijas un Ludviga Klāgesa filozofijas pārzinātāja, Johanna Gūtenberga Universitātes (Maincā, Vācijā) pasniedzēja Dirka Zolīsa (Sollies, 2008), gan apziņas un valodas filozofijas speciālistes, Ludviga Maksimiliāna Universitātes (Mīnhenē, Vācijā) pasniedzējas Betinas Valdes (Walde, 2008), gan jau minētā Timo Airaksinena (Airaksinen, 2005) un viņa kolēģa Olli Loukolas (Loukola, 2005), gan filozofijas doktores

³ Методологические проблемы критики современной буржуазной философии. Латвийский государственный университет. Кафедра прикладной социологии. Рига, 1984.

Klaudijas Bēgeres (Böger, 2008), gan Čehijas Zinātņu akadēmijas Filozofijas institūta pētnieka Martina Nitsches (Nitsche, 2011) raksti.

Otra tendence ir veidot tematiskus sējumus (piemēram, 2011: “Apziņa un lieta”, 2012: “Tagadne un klātbūtne”, 2014: “Cilvēks un patība”). Tā ir apsveicama tendence, jo ļauj koncentrēties uz kādu noteiktu problēmu vai tematiku, kuras robežas, aspekti, perspektīvas un līdzšinējā diskusija par to tiek kompakti ieskicēti.

Kopumā 2000. gadu sējumos vērojama liela tematiska bagātība – sākot ar ētiku un kultūras filozofiju un beidzot ar apziņas filozofiju un epistemoloģiju. Tomēr var vērot, ka pēdējos sējumos ir nostiprinājušās dažas filozofisko tekstu rakstības un jautājumu izpētes tradīcijas: šobrīd izskatās, ka tāda ir fenomenoloģija un diskursa analīze. Tas saistīts ar noteiktu tēmu un virzienu prioritātēm LU VFF, tomēr nav bijis šķērslis arī citām pieejām. Noteiktu virzienu un pieeju prioritāte ir normāls process, kas nav reducējams tikai uz specializēšanās kopējo virzību visās zinātņu jomās. Ja LU izcīnīs aizvien redzamāku vietu Eiropas un pasaules universitāšu spektrā kā viena no daudzveidīgu studiju vietām, tad noteiktas metodes un specializēšanos varēs arī filozofijā uzskatīt par vēlamu un normālu parādību. Pagaidām – ņemot vērā to, ka LU VFF ir vienīgā vieta Latvijā, kur filozofija ir atsevišķa studiju programma, – arī pasniegšana drīzāk vērsta uz to, lai nosegtu plašu pieeju spektru.

Vēl viena iezīme ir tā, ka, neskatoties uz internacionālo gaisotni, LU Rakstu “Filozofijas” sērijas sējumos latviešu valoda joprojām paliek dominējošā. Caur to asi saskatāma “Filozofijas” sērijā publicēto tekstu novietojuma un transparences problēma: vai tie tiek pamatā publicēti vietējai auditorijai vai internacionālai filozofu un pētnieku kopienai? Ja filozofijai vispār ir kādi uzdevumi un mērķi kāda laika un vietas konkrētā sabiedrībā, tad neizbēgami tai ir šī sabiedrība jāuzrunā. Vienlaikus nonākam situācijā, kurā tad tikai pati vietējā filozofu kopiena var kontrolēt tekstu un diskusiju kvalitāti. Tas savukārt paredz šīs kopienas pietiekamu veikspēju, kuras darbībai un izaugsmei nepieciešams nerakstīts līgums starp sabiedrību un filozofiem, t. i., jau minētā filozofijas klātbūtnes transparence – atzīšana un pieņemšana, resp., sabiedrības ielaišanās ar filozofiju bīstamajā un tomēr sevis un pasaules izpratni paplašinošajā lietā.

Filozofija LU Rakstos: nākotnes perspektīvas

Tuvāko gadu jautājums – vismaz viens no būtiskajiem jautājumiem LU Rakstu “Filozofijas” sērijas sakarībā – ir: cik lielā mērā latviešu valoda saglabāsies par pamatvalodu un cik lielā mērā mainīsies filozofijas klātbūtnes

transparence Latvijas sabiedrībā. Vienlaikus tuvākajā nākotnē ir jāsniedz atbilde uz jautājumu: kā un kādā formā LU Rakstu sērija “Filosofija” (vai tai pielīdzināms izdevums) iegūs citējamības statusu un parādīsies internacionālajās datubāzēs. Ka tas iespējams, pilnībā neatsakoties no latviešu valodas, ir pierādījies – piemērs ir izdevums “Reliģiski-filozofiski raksti”, kas iekļauts starptautiskajās datubāzēs (SCOPUS).⁴ Ja šajā ceļā LU Rakstu “Filosofijas” sērija (vai tās turpinājums citā formā) aizvien vairāk iesaistīsies starptautiski izcīnītās diskusijās filozofu vidē un izcīnīs līdzvērtīgu vietu līdzīgu starptautisku pētniecisku izdevumu laukā, tikai tad varēs teikt, ka uzdevums uzrunāt pirmām kārtām Latvijas lasītāju vairs tik lielā mērā negulsies uz šīs sērijas sējumu sastādītāju pleciem, bet to varēs deleģēt citiem izdevumiem. Tas paredz visai kompleksu pakāpņveida izdevumu un diskusiju struktūru, kurā pasaules pētnieciskais avangards kādā jomā nogādā domas saturu līdz sabiedrībai. Situācijā, kurā šāda pakāpņveida, līmeņu izdevumu struktūra bija un ir jānodrošina vienam vai diviem izdevumiem, rodas pārslodze, funkciju pārklāšanās, un rezultātā teksti ir saraustīti starp dažādiem tekstu adresātiem. Ja LU Rakstu “Filosofijas” sērija (vai tās turpinājums jaunā formā) tuvākajā laikā ieņems savas jomas pētnieciskā avangarda pozīcijas līdz ar citiem starptautiskiem izdevumiem, tad nepieciešami izdevumi, kur notiktu arī tur pausto domu pārveide citos līmeņos. Tikai tad, ja būs šāda izvērsta dažādu līmeņu izdevumu struktūra, LU Raksti varēs mierīgi pievērsties pasaules domas avangardam. Kamēr tas tā nav, tie ir bijuši spiesti pildīt pārāk daudz funkciju komplicētā Latvijas sabiedrības situācijā. Ir pazīmes, ka šādi izdevumi var tapt un top (piemēram, interneta žurnālu veidolā), tas ļautu atslogot LU Rakstu sērijas “Filosofija” kādreizējo pārāk multifunkcionālo noslodzi.

Kopsavilkums (secinājumi, priekšlikumi, ieteikumi)

1. LU Rakstu sērijai “Filosofija” (vai tās turpinājumam) jātop par starptautiskajās datubāzēs atrodamu izdevumu, kas iznāk regulāri vismaz divreiz gadā.
2. Sērijas izdevumos regulāri jāpublicē Latvijas un ārvalstu pētnieku raksti.
3. Darbam ar sērijas sējumiem jāveicina starptautiskā sadarbība un kopīgu pētniecisku projektu un plašāku pētniecisku darba grupu veidošana.

⁴ Reliģiski-filozofiski raksti. Galvenā redaktore Dr. phil. Solveiga Krūmiņa-Koņkova (FSI). Sk. izdevuma mājaslapu: http://www.scientia.lv/religious_philosophical_articles/

4. Sērijas izdevumiem jāpretendē uz vadošo vietu dažādu līmeņu izdevumu hierarhijā, kurā tiek nodrošināta pasaules pētnieciskā avangarda ideju un diskusiju nodošana intelektuāli ieinteresētam lasītājam Latvijā.
5. Jāpanāk, ka šādi daudzpakāpju izdevumi pastāv Latvijā, un ar finansiālu dažādu fondu atbalstu jāveicina e-žurnālu veidošanās un drukāto izdevumu tematisko un informatīvo profilu stabilizācija.
6. Jāstrādā pie šāda daudzpakāpju izdevumu pastāvēšanas Latvijā, ar finansiālu dažādu fondu atbalstu veicinot e-žurnālu veidošanos un drukāto izdevumu tematisko un informatīvo profilu stabilizāciju.
7. LU Rakstiem (vai tos turpinošam izdevumam) vienlaikus jāsniedz iespēja LU doktorantiem publicēt savu pētījumu rezultātus tādu rakstu formā, ar kuru starpniecību viņi kļūst atpazīstami savas pētnieciskās jomas vidē Latvijā, Eiropā un pasaulē.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Airaksinen T. (2005). Intolerance and Self-deception: an Epistemological Study. In: *Filosofija. LU Raksti*. 687. sēj. Rīga: LU, 83.–87. lpp.
2. Baker A. (2008). Mathematical Skepticism. In: *Filosofija. LU Raksti*. 739. sēj. Rīga: LU, 7.–21. lpp.
3. Bēme G. (2007). Zinātne. In: *Kentaurs XXI*, Nr. 42. 139.–149. lpp.
4. Böger C. (2008). Zum Begriff der phänomenalen Identität in der Bewegungsausführung. In: *Filosofija. LU Raksti*. 739. sēj. Rīga: LU, 82.–92. lpp.
5. Celms Th. (1943). *Subjekt und Subjektivierung. Studien über das subjektive Sein*. Rīga: Latviju Grāmata.
6. Celms Th. (2014). *Subjekts un subjektivācija. Subjektivās esamības studijas* Rīga: LU FSI, 119 lpp.
7. Frost W. (1935/1937). Die Wurzeln der Vernunft im Charakter. In: *Latvijas Universitātes Raksti*. III sēj., Nr. 9. Rīga: LU, 61.–98. lpp.
8. Honneth A. (1992/2003). *Kampf um Anerkennung*. Suhrkamp: Frankfurt am Main, 1992 (Neuaufgabe 2003).
9. Honneth A. (2013). *Strukturwandel der Anerkennung. Paradoxien sozialer Integration in der Gegenwart*. Campus: Frankfurt am Main, New York.
10. Jurevičs P. (1940). *An essay on Latvian psychology*. Rīga: LU.
11. Loukola O. (2005). On Justifying Civil Action. In: *Filosofija. LU Raksti*. 687. sēj. Rīga: LU, 88.–97. lpp.
12. Nitsche Th. (2011). Reticence in Silence. An Examination of Heidegger's Phenomenology of Language in Contributions to Philosophy. In: *Filosofija. LU Raksti*. 765. sēj. Rīga: LU, 74.–79. lpp.
13. Nussberger M. (1929). Goethes Urpflanze. *Latvijas Universitātes Raksti*. I sēj., Nr. 1–3. Rīga: LU, 1.–15. lpp.

14. Sollies D. (2008). Von der lebenswissenschaftlichen Partikularisierung des Lebens zu seiner gesellschaftspolitischen Instrumentalisierung: Zum ideengeschichtlichen Zusammenhang von Lebenswissenschaften und Materialismusdebatte im philosophischen Diskurs des 19. Jahrhunderts. In: *Filosofija. LU Raksti.* 739. sēj. Rīga: LU, 126.–145. lpp.
15. Von Stein zum Altenstein K. (1929). *Ausgewählte Schriften.* Hrsg. von Klaus Thiede. Verlag von Gustav Fischer: Jena.
16. Walde B. (2008). Reduktionistische Theorien des Geistes und die empirischen Mind Sciences. In: *Filosofija. LU Raksti.* 739. sēj. Rīga: LU, 93.–105. lpp.

Astronomiskās publikācijas Latvijas Universitātē 90 gadu garumā*

Astronomical Publications at the University of Latvia Throughout 90 Years

Ilgonis Vilks

LU Muzejs

E-pasts: *ilgonis.vilks@lu.lv*

Rakstā sniegts pārskats par 42 atsevišķiem izdevumiem un vienu žurnālu, kas publicēti Latvijas Universitātē (LU) laika posmā no 1926. līdz 2015. gadam (sk. tab.). Publikāciju vēsture zināmā mērā atspoguļo arī astronomijas vēsturi Latvijā 20. gadsimtā. Drīz pēc LU nodibināšanas tajā izveidojās astronomu zinātniskā kopiena, taču gandrīz visi zinātnieki emigrēja 1944. gadā. Pēc kara viņus aizstāja jauna astronomu paaudze. Ražīgs zinātniskās darbības periods bija no 1960. līdz 1995. gadam, kad tika izdots 21 rakstu krājums sērijā “Astronomija”. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas krājuma izdošana tika pārtraukta, jo LU astronomi publicējās galvenokārt starptautiskos izdevumos, toties aktivizējās astronomijas grāmatu izdošana.

Atslēgvārdi: astrometrija, astronomija, debess mehānika, komētas, laika dienests.

Summary

This article gives an overview of 42 separate issues and one periodical that were published at the University of Latvia during years 1926–2015 (see Table). History of these publications simultaneously reflects history of the 20th century astronomy in Latvia. Soon after the University of Latvia was founded in 1919, a community of astronomers was established, comprising two astronomy institutions – Astronomical Observatory and Institute of Theoretical Astronomy and Analytical Mechanics. Unfortunately, nearly entire staff emigrated during the Second World War. They were replaced by a new generation of scientists. Astronomical Observatory was reorganised into Time Service. Productive years of scientific activity were 1960 to 1995, when 21 issues of Astronomy series were published. They were devoted to astronomical time service instruments, astrometry and celestial mechanics. After Latvia regained its independence in 1991, Astronomy series ceased, because the local astronomers began publishing their articles in international magazines. During the recent years, several books on astronomy have been released by the University of Latvia.

Keywords: astrometry, astronomy, celestial mechanics, comets, time service.

* Pārpublicēts no “LU Raksti Nr. 818, Zinātņu vēsture un muzejniecība” (LU, 2019, <https://doi.org/10.22364/luraksti.zvm.818>).

Astronomiskās publikācijas no 1926. līdz 1943. gadam

1924. gadā LU sāka strādāt vācu matemātiķis un astronoms Alfrēds Kloze (1895–1953), kurš izveidoja Teorētiskās astronomijas un analītiskās mehānikas institūtu. 1926. gadā LU Rakstos publicēts A. Klozes raksts par asteroīdu orbītām (sīkāka informācija par tekstā minētajiem rakstiem un izdevumiem atrodama tabulā raksta beigās). Otrs A. Klozes raksts par asteroīdu orbītām publicēts 1928. gadā. Nākamajā gadā viņš atgriezās Vācijā. Teorētiskās astronomijas un analītiskās mehānikas institūta līdzstrādnieks Eduards Gēliņš (1883–1978) publicēja trīs rakstus par Saules aktivitāti un tās ietekmi uz procesiem uz Zemes (1929, 1941).

1922. gadā tika nodibināta LU Astronomiskā observatorija, par kuras vadītāju kļuva latviešu astronoms Alfrēds Žaggers (1878–1956). Astronomiskā observatorija nodarbojās ar precīzā laika un ģeogrāfisko koordinātu noteikšanu ar astronomiskām metodēm. Šai tematikai veltīti divi A. Žaggera raksti (1932, 1937) un divi Sergeja Slaucītāja (1902–1982) raksti (1933, 1940). Vēlākā laika posmā (1940–1943) pa vienam rakstam publicējuši jaunie observatorijas līdzstrādnieki Aleksandrs Brikmanis, Staņislavs Vasiļevskis un Jēkabs Videnieks. No viņiem pazīstamāks ir S. Vasiļevskis (1907–1988), kurš pēc Otrā pasaules kara strādāja Lika observatorijā ASV, pētot zvaigžņu attālumus un kustību.

1932. gadā publicēti divi pārskata raksti par astronomiju Latvijā. To autori ir A. Žaggers un Leonīds Slaucītājs (1899–1971). S. Slaucītāja vecākais brālis Leonīds uzsāka savu zinātnisko darbību astronomijā, taču pēc tam viņa interešu lokā nonāca ģeofizika. Pēc Otrā pasaules kara abi brāļi strādāja Laplatas Nacionālajā universitātē Argentīnā.

1932.–1940. gadā izdoti četri LU Astronomiskās observatorijas rakstu krājumi, kas formāli neietilpst LU Rakstos, taču daļēji ir ar tiem saistīti [4, 5]. Pirmajā sējumā (1932) no Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērijas 2. sējuma pārpublicēti A. Žaggera un L. Slaucītāja raksti. Ceturtajā sējumā (1940) no Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērijas 3. sējuma pārpublicēti A. Brikmaņa un S. Slaucītāja raksti par astronomiju. Otrajā (1933) un trešajā (1937) sējumā ir pa vienam S. Slaucītāja un A. Žaggera rakstam, kas pilnīgi vai daļēji iepriekš publicēti Baltijas Ģeodēzijas komisijas materiālos. Tolaik atsevišķi novilkumi bija izplatīti.

Šī perioda publikāciju autori ar nelieliem izņēmumiem ir sava laika vadošie Latvijas astronomi. Kopējais 17 gados izdoto rakstu skaits nav liels, jo profesionālo astronomu bija maz. Turklāt minētie autori publicējās arī ārpus LU. 1944. gadā astronomijas zinātnes attīstībā LU iestājās pārrāvums, jo daudzi astronomi emigrēja.

Pēckara periods (1945–1959)

Pēc Otrā pasaules kara LU Astronomiskajā observatorijā uzsāka darbu jauna astronomu paaudze Kārļa Šteina (1911–1983) vadībā. 1945. gadā Astronomiskā observatorija formāli tika likvidēta, tās vietā izveidoja Laika dienestu, kas nodarbojās ar precīzā laika noteikšanu. Šajā periodā Latvijas Valsts universitātes (LVU) Zinātnisko rakstu Fizikas-matemātikas zinātnes laidienos publicēti septiņi K. Šteina raksti par debess ķermeņu orbītu noteikšanu (1952, 1956, 1958, 1959). 1959. gada rakstu līdzautori ir Skaidrīte Stūre un Māris Ābele. Pirmskara periodā zinātniskie darbi galvenokārt rakstīti vācu valodā, bet tagad – krievu valodā. Būtiska Laika dienesta izaugsme notika Starptautiskā ģeofizikas gada laikā (1957–1959), kad tika uzsākta plaša novērojumu programma un palielinājās darbinieku skaits [2].

Rakstu sērija “Astronomija” (1960–1995)

Starptautiskā ģeofizikas gada laikā tika iegūti nozīmīgi zinātniski rezultāti, kuri 1960. gadā tika apkopoti LVU Zinātnisko rakstu 38. sējumā ar nosaukumu “Astronomija: Starptautiskā ģeofiziskā gada materiālu pētījumi. 1. sērija”. 1964. gadā tapa otrais astronomijas rakstu krājums, un pakāpeniski šādu krājumu izdošana kļuva par tradīciju [6]. Tajos atspoguļoti Astronomiskās observatorijas zinātniskās darbības rezultāti – precīzā laika noteikšana, Zemes griešanās nevienmērības izpēte, komētu kustības teorija, pasāžinstrumenta modernizācija un automatizācija, Zemes mākslīgo pavadoņu novērojumi ar fotogrāfiskām metodēm un lāzera tālmēru. 1969. gadā Laika dienests kopā ar nesen izveidoto Zemes mākslīgo pavadoņu novērošanas staciju atguva astronomiskās observatorijas statusu [3].

Līdz 1995. gadam sērijā “Astronomija” iznāca 21 laidieni, 98 autori publicējuši pavisam kopā 231 rakstu. Ražīgākais rakstu autors vai līdzautors bija K. Šteins (47 raksti). Tā neapšaubāmi bija “Šteina ēra” Latvijas astronomijā. Viņš ne tikai veica savus pētījumus par komētu kustības teoriju, bet arī vadīja daudzu aspirantu zinātnisko darbību. Šīs sadarbības rezultātā tapuši daudzi kopīgi raksti. Vairāk par 5 rakstiem kā autors vai līdzautors sarakstījuši: Juris Žagars (17), Māris Ābele (15), Linārs Laucenieks (15), Arvīds Ivanovs (13), Māris Ogriņš (12), Elga Kaupuša (11), Valdis Gedrovics (10), Antonijs Salītis (10), Ansis Zariņš (10), Jānis Balodis (8), Aleksandrs Stoikovs (8), Rīta Kalniņa (7), Leonīds Roze (7), Pēteris Rozenbergs (7), Matīss Dīriķis (6), Ismena Revina (6), Jānis Vjaters (6), Ilga Zaļkalne (6).

Līdz 1975. gadam sērija “Astronomija” iznāca kā LVU Zinātnisko rakstu atsevišķi sējumi. No 1977. līdz 1988. gadam, lai paplašinātu autoru loku,

septiņi laidieni tika izdoti kā starpresoru zinātnisko rakstu krājums, un tiem vairs nav LVU Zinātnisko rakstu numerācijas. Krājumā sāka publicēties radniecīgu PSRS astronomisko iestāžu darbinieki, vēlāk arī Bulgārijas kosmosa izpētes speciālisti. Kopumā aptuveni puse autoru (53 no 98) pārstāv institūcijas ārpus Latvijas. Paši laidieni tika numurēti līdz Nr. 14, pēc tam vairākiem laidieniem numuru nebija. No 1990. gada sērija “Astronomija” atkal iznāca kā LU Zinātniskie raksti. Ar Nr. 19 numerāciju atjaunoja, taču vēlāk izrādījās, ka numerācijā pieļauta kļūda, un tas faktiski bija 20. laidiens [1].

Pēdējais sērijas laidiens Nr. 20 (faktiski Nr. 21) izdots 1995. gadā. Sērijas izdošana netika turpināta, jo pēc Latvijas neatkarības atgūšanas astronomiem pavērās iespējas publicēties starptautiskos izdevumos angļu valodā, arī 1992. gadā dibinātajā žurnālā *Baltic Astronomy*. Taču var uzskatīt, ka sērija “Astronomija” savu uzdevumu ir izpildījusi, jo padomju periodā tas bija galvenais un bieži vien arī vienīgais izdevums, kurā publicēti LU astronomu darbi.

Latvijas Universitātē izdotās astronomijas grāmatas un žurnāli

Salīdzinot ar zinātniskajiem rakstiem, LU publicēto astronomijas grāmatu skaits ir neliels, taču tam ir tendence pieaugt. Līdz 2005. gadam publicētas tikai divas astronomijas mācību grāmatas. Tās ir Alfrēda Žaggera “Vispārīgā astronomija”, kas izdota 1940. gadā, un Kārļa Šteina “Astronomijas mācību līdzeklis” divās daļās, kas publicēts 1978. gadā. Protams, tās nav vienīgās astronomijas mācību grāmatas, kas izdotas latviešu valodā 20. gadsimtā [8]. LU astronomiem izveidojusies auglīga sadarbība ar LU Akadēmisko apgādu, kurā no 2005. līdz 2014. gadam izdotas grāmatas par astronomijas vēsturi, terminoloģiju, zinātnes un reliģijas saistību, kā arī viena mācību grāmata augstskolām (sk. tab.).

Šis apskats nebūtu pilnīgs, ja netiktu pieminēts populārzinātniskais žurnāls “Zvaigžņotā Debess”, kas iznāk reizi ceturksnī kopš 1958. gada rudens. Līdz 2015. gada rudenim iznākuši 229 numuri. Žurnāls sekmīgi pārdzīvoja 20. gs. 90. gadu ekonomiskās pārmaiņas, kas bija liktenīgas daudziem periodiskajiem izdevumiem, un kopš 1997. gada rudens iznāk kā Latvijas Zinātņu akadēmijas un LU Astronomijas institūta izdevums. Tajā atrodamas ziņas par jaunākajiem astronomijas atklājumiem, kā arī unikāls materiāls par astronomijas norisēm Latvijā daudzu gadu garumā.

Tabula. **Astronomiskās publikācijas Latvijas Universitātē 1926.–2015. gadā [4, 7]**

Latvijas Universitātes Raksti. 13. sēj.	1926	Kloze, Alfrēds. Mitteilungen aus dem Institut für theoretische Astronomie und analytische Mechanik. Die Säkularstörungen einiger Planeten vom Hestiatypus. / A. Kloze // Latvijas Universitātes Raksti. – Rīga, 1926. – 13. [sēj.], [641.]-653. lpp.
Latvijas Universitātes Raksti. 18. sēj.	1928	Kloze, Alfrēds. Die Struktur des Planetoidensystems / A. Kloze // Latvijas Universitātes Raksti. – Rīga, 1928. – 18. [sēj.], [177.]-278. lpp.
Latvijas Universitātes Raksti. 20. sēj.	1929	Gēliņš, Ernests. Über den Zusammenhang zwischen der Fleckentätigkeit auf der Sonne und den Störungen des Erdmagnetischen Feldes / Ernests Gēliņš. – Kopsav. latv. val. : Sakari starp saules plankumu darbību un zemes magnētiskā lauka perturbācijām, 128.-135. lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. – Rīga, 1929. – 20. [sēj.], [77.]-185. lpp.
Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. 2. sēj.	1932	Žaggers, Alfrēds. Die Universitäts Sternwarte zu Riga, Lettland / A. Schagger. – Kopsav. latv. val. : Latvijas Universitātes Astronomiskā Observatorija Rīgā, [35.]-37. lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 2. sēj., Nr. 1 (1932), [1.]-37. lpp. Žaggers, Alfrēds. Ein leicht zu konstruierender Ableseapparat für Chronographenstreifen / A. Schagger. – Kopsav. latv. val. : Viegli izgatavojams chronografa lentu nolasāmais aparāts, [45.] lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 2. sēj., Nr. 2 (1932), [39.]-[45.] lpp. Slaucītājs, Leonīds. Īss vēsturisks pārskats par Latvijas teritorijā izpildītiem astronomiskiem mērījumu darbiem un novērojumiem, sākot ar XVIII gs. līdz Latvijas valsts nodibināšanai / L. Slaucītājs. – Kopsav. vācu val. : Ein kurzer geschichtlicher Überblick über die in Lettlands Territorium ausgeführten astronomischen Messungen und Beobachtungen vom XVIII Jahrhundert bis zur Bildung des Staates Lettland, [64.] lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 2. sēj., Nr. 3 (1932), [47.]-[64.] lpp.

Latvijas Universitātes Astronomiskās observatorijas raksti. Nr. 1	1932	<p>Žaggers, Alfrēds. Die Universitäts Sternwarte zu Riga, Lettland / A. Schagger. – Kopsav. latv. val. : Latvijas Universitātes Astronomiskā Observatorija Rīgā.</p> <p>Žaggers, Alfrēds. Ein leicht zu konstruierender Ableseapparat für Chronographenstreifen / A. Schagger. – Kopsav. latv. val. : Viegli izgatavojams chronografa lentu nolasāmais aparāts.</p> <p>Slaucītājs, Leonīds. Īss vēsturisks pārskats par Latvijas teritorijā izpildītiem astronomiskiem mērījumu darbiem un novērojumiem, sākot ar XVIII gs. līdz Latvijas valsts nodibināšanai / L. Slaucītājs. – Kopsav. vācu val. : Ein kurzer geschichtlicher Überblick über die in Lettlands Territorium ausgeführten astronomischen Messungen und Beobachtungen vom XVIII Jahrhundert bis zur Bildung des Staates Lettland.</p>
Latvijas Universitātes Astronomiskās observatorijas raksti. Nr. 2	1933	<p>Slaucītājs, Sergejs. Die Bestimmung der Länge der Universitätssternwarte zu Riga und Langendifferenz Riga – Tallin. 1.–80. lpp.</p>
Latvijas Universitātes Astronomiskās observatorijas raksti. Nr. 3	1937	<p>Žaggers, Alfrēds. A. Schagger. Beiträge zur Steigerung der Genauigkeit bei astronomischen Messungen. 265.–284. lpp.</p>
Latvijas Universitātes Astronomiskās observatorijas raksti. Nr. 4	1940	<p>Brikmanis, Aleksandrs. The Graphical and Analytical Results if Latitude and Longitude are determined by the Method of Equal Altitudes.</p> <p>Slaucītājs, Sergejs. Über die Beobachtungsanzahl, die für die Bestimmung der Polhöhe eines Ortes notwendig wäre, wenn das Resultat mit dem mittleren Fehler $\pm 1''$ genau sein soll.</p>
Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. 3. sēj.	1940	<p>Brikmanis, Aleksandrs. The Graphical and Analytical Results if Latitude and Longitude are determined by the Method of Equal Altitudes / A. Brikmanis. – Kopsav. latv. val. : Grafiski un analītiski atrastie rezultāti, nosakot vietas ģeogrāfiskās koordinātas pēc vienādo augstumu metodes, [340.]–341. lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 3. sēj., Nr. 12 (1940), [340.]–341. lpp.</p> <p>Slaucītājs, Sergejs. Über die Beobachtungsanzahl, die für die Bestimmung der Polhöhe eines Ortes notwendig wäre, wenn des Resultat mit dem mittleren Fehler $\pm 1''$ genau sein soll / Sergejs Slaucītājs. – Kopsav. latv. val. : Par mērījumu skaitu, kāds nepieciešams, lai noteiktu vietas ģeogrāfisko platumu ar vidējo kļūdu $\pm 1''$, [361.] lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 3. sēj., Nr. 13 (1940), [343.]–362. lpp.</p>

Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. 3. sēj.	1941	<p>Gēliņš, Ernests. The Reasons of Horizontal Movement of the Electrified Particles from the Sun / E. Gēliņš (Gehlinsch). – Bibliogr. : [407.] lpp. – Kopsav. latv. val. : Korpuskulu horizontālā aizlidojuma iemesli no Saules, [408.]–409. lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 3. sēj., Nr. 18 (1941), [395.]–409. lpp.</p> <p>Gēliņš, Ernests. The Orbits of Electrically Charged Particles Moving with High Speed / E. Gēliņš (Gehlinsch). – Bibliogr. : 429. lpp. – Kopsav. latv. val. : Ar lieliem ātrumiem no saules aizlidojošo elektriski lādētu korpuskulu ceļi, [430.] lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes sērija. – 3. sēj., Nr. 19 (1941), [411.]–[430.] lpp.</p>
Zinātniskie Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes Matemātikas nodaļas sērija. 1. sēj.	1943	<p>Vasiļevskis, Staņislavs. Über die Wahl der Sterne zu Zeit-u. Azimutbestimmungen / S. Vasiļevskis. – Kopsav. latv. val. : Par zvaigžņu izvēli laika un azimuta noteikšanai, [61.]–62. lpp. // Zinātniskie Raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes matemātikas nodaļas sērija / Universitāte Rīgā. – 1. sēj., Nr. 3 (1943), [49.]–62. lpp.</p> <p>Videnieks, Jēkabs. Über eine neue Libellenprüfungsmethode / J. Videnieks. – Kopsav. latv. val. : Jauns līmeņa pārbaudes paņēmiens, [74.] lpp. // Zinātniskie raksti. Matemātikas un dabas zinātņu fakultātes matemātikas nodaļas sērija. Universitāte Rīgā. – 1. sēj., Nr. 5 (1943), [69.]–[74.] lpp.</p>
Latvijas Valsts Universitātes Zinātniskie Raksti. 6. sēj. Fizikas-matemātikas zinātnes. 1. laidniens	1952	<p>Штейнс К. А. Упрощенный вариант пространственной круговой ограниченной задачи трех точек. 113.–124. lpp.</p>
Latvijas Valsts Universitātes Zinātniskie Raksti. 8. sēj. Fizikas-matemātikas zinātnes. 2. izlaidums	1956	<p>Штейн К. А. Комбинированный способ определения полных возмущений. 99.–108. lpp.</p> <p>К. А. Штейн. К вопросу о решении осредненных задач типа Делоне–Хилла. 109.–120. lpp.</p>
Latvijas Valsts Universitātes Zinātniskie Raksti. 20. sēj. Fizikas-matemātikas zinātnes. 3. izlaidums	1958	<p>Штейнс К. А. К вопросу о влиянии сопротивления атмосферы Юпитера на захват комет. 185.–192. lpp.</p> <p>Штейнс К. А. О вычислении длины волны спектральных линий по формуле Гартмана. 193.–194. lpp.</p>

Latvijas Valsts Universitātes Zinātniskie Raksti. 28. sēj. Fizikas-matemātikas zinātnes. 4. izlaidums	1959	Штейнс К. и Стуре С. Об одном случае применения матриц в небесной механике. 141.–144. lpp. Штейнс К. и Абеле М. К вопросу о расширении ассоциаций. 145.–146. lpp.
Astronomija: starptautiskā ģeofiziskā gada materiālu pētījumi. 1. sēr. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 38	1960	Astoņi raksti par precīzā laika noteikšanu, komētu teoriju, matemātiku un Astronomiskās observatorijas darbību. Autori: Māris Ābele, Kārlis Cīrulis, Jānis Klētnieks, Linards Reiziņš, Leonids Roze, Jurijs Skrins, Skaidrīte Stūre, Kārlis Šteins
Астрономия. Выпуск 2. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 68	1964	Deviņi raksti par precīzā laika noteikšanu, komētu teoriju un zvaigžņu astronomiju. Autori: Māris Ābele, Kārlis Cīrulis, Jurijs Francmanis, Elga Kaupuša, Linārs Laucenijs, Leonids Roze, Kārlis Šteins
Астрономия. Выпуск 3: Земля вращается неравномерно. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 96	1967	Astoņi raksti par nevienmērīgo Zemes griešanos un precīzā laika noteikšanu. Autori: Kārlis Cīrulis, Elga Kaupuša, Leonids Roze, Ira Rungaine, Kārlis Šteins
Теория астрономических приборов. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 121	1969	В настоящем сборнике научных статей рассмотрена теория фотоэлектрической отражательной зенитной трубы, теория определения запаздывания моментов прохождения звезд на фотоэлектрическом пассажном инструменте, теория оптимальных условий наблюдений на АПМ-10. Теоретические выводы частично проверены на практике в Астрономической обсерватории Латвийского государственного университета, даны также некоторые рекомендации, еще не проверенные на практике. Seši raksti, autori: Māris Ābele, Rita Kalniņa, Augusts Rubans, Kārlis Šteins
Иррегулярные силы в движении комет. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 137	1970	В настоящем сборнике научных статей рассмотрена проблема соударений комет с астероидами. Учитывая достаточно большую вероятность соударений и наличие негравитационных сил, устанавливается наиболее вероятная эволюция орбиты кометы Даниэля и устраняется противоречие в данных об изменении ее яркости. Seši raksti, autori: Linārs Laucenijs, Kārlis Šteins, Ilga Zaļkalne

Точность моментов прохождения звезд. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 148	1971	Сборник научных статей посвящен проблеме регистрации моментов прохождения звезд методом учета выбросов случайных процессов. Получены формулы для определения среднеквадратичной ошибки в зависимости от дрожания и мерцания звезд. Исследуется также влияние шумов электронных ламп. Путем сравнения развиваемой теории с наблюдениями показано, что главной причиной неточности регистрации моментов является дрожание изображений звезд. 11 raksti, autori: Māris Ābele, Ojārs Judrups, Rita Kalniņa, Linārs Laucenieks, Māris Ogrīšs, Leonids Roze, Pēteris Rozenbergs, Kārlis Šteins, Ilga Zaļkalne
Автоматизация пассажного инструмента. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 169	1972	Сборник научных статей посвящен автоматизации фотоэлектрического пассажного инструмента. Анализированы схемы и точность электронного прибора для автоматического получения средних моментов прохождения звезд измерением длительностей выбросов. Рассматривается оптимальный выбор звезд в случае применения этого прибора. Описаны вспомогательные механические части для осуществления автоматизации движений фотоэлектрического пассажного инструмента. Septiņi raksti, autori: Jānis Balodis, Arvīds Ivanovs, Māris Ogrīšs, Leonids Roze, Pēteris Rozenbergs, Kārlis Šteins
Астрономия. Выпуск 8: Точность орбит комет и ИСЗ. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 175	1973	В настоящем сборнике рассмотрены вопросы о построении подвижных барьеров ИСЗ, т. е. нахождения области неба, по которой перемещая с определенной скоростью искатель, в его поле зрения с большой вероятностью появится изображение спутника. В двух случаях удалось построить барьеры, а именно, во первых – в случае ошибочной средней аномалии и, во-вторых, на основе наблюдений ИСЗ в одном прохождении. Показано также, что точность фотографических позиций в основном зависит от особенностей изображения комет. Četri raksti, autori: L. Divina, Linārs Laucenieks, Ismena Revina, Kārlis Šteins

<p>Астрономия. Выпуск 9: АСУ пассажного инструмента. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 190</p>	1973	<p>В настоящем сборнике научных статей рассматривается разработка системы автоматического управления пассажного инструмента. Даны функциональные схемы системы моторов, вращающих пассажный инструмент вокруг осей и исполняющих вспомогательные операции, а также функциональные схемы устройств для определения среднего момента и его ошибки методом учета случайных выбросов, подробно рассмотрен вопрос об автоматическом наведении трубы на звезду. Обсуждены преимущества и недостатки применения стационарных и подвижных дорожек установленных на вертикальной решетке. Seši raksti, autori: Arvīds Ivanovs, Elga Kaupuša, Māris Ogrīņš, Pēteris Rozenbergs, Kārlis Šteins</p>
<p>Астрономия. Выпуск 10: Оптимизация обра- ботки наблюдений ИСЗ и времени. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 202</p>	1974	<p>Zemes mākslīgo pavadoņu un laika novērojumu apstrādes optimizācija. Seši raksti, autori: Jānis Balodis, Māris Ogrīņš, Kārlis Šteins, Juris Žagars, Natālija Žagare</p>
<p>Астрономия. Выпуск 11: Учет влияния астроклимата на определение точного времени. LVU Zinātniskie raksti. Nr. 220</p>	1975	<p>В настоящем сборнике оценено влияние климатических факторов на астрономическое определение поправок часов. На основе анализа наблюдений службы времени АО Латвийского государственного университета показано, что влияние климатических факторов небольшое. Pieci raksti, autori: Arvīds Ivanovs, Māris Ogrīņš, Kārlis Šteins</p>
<p>Астрономия. Выпуск 12: Точность астрометрических наблюдений малых тел и времен. Republikāniskais starpresoru zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x312)</p>	1977	<p>В статьях, помещенных в настоящем сборнике, точность определения времени и определения орбит трактуется с различных точек зрения. Рассматривается улучшение аппаратуры, на которой происходят наблюдения, усовершенствование методов обработки и организации наблюдений, учет боковой рефракции, а также непосредственный анализ наблюдений с выводом новых закономерностей. 18 raksti, autori: Māris Ābele, V. Haričevs, E. Hrucka, Arvīds Ivanovs, Ojārs Judrups, Elga Kaupuša, Linārs Laucenijs, N. Lobkova, A. Pogonijs, Ismena Revina, Leonids Roze, Leonora Roze, Pēteris Rozenbergs, Kārlis Šteins, Jānis Vjaters, Juris Žagars</p>

<p>Астрономия. Выпуск 13: Численные эксперименты в небесной механике и астрометрии. Starpresoru zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x336)</p>	1978	<p>Zinātniskie raksti par mazo planētu un komētu orbītu pētījumiem, Zemes mākslīgo pavadoņu novērojumu metodiku un optimizāciju. 12 raksti, autori: Matīss Dīriķis, Juris Freimanis, Rita Kalniņa, Linārs Laucenijs, Edgars Mūkins, Ismena Revina, Pēteris Rozenbergs, A. Šveics, Kārlis Šteins, Jānis Vjaters, Ansis Zariņš, Juris Žagars</p>
<p>Астрономия. Выпуск 14: Автоматическая регистрация моментов прохождения звезд. Starpresoru zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x379)</p>	1980	<p>В сборнике научных статей обобщена теория определения моментов прохождения звезд с учетом выбросов на случаи больших шумов. Установлено, что уравнение яркости в наблюдениях АО в 1974–1978 годов возникает из за свойств усилителя. Разработана теория построения фотоэлектрической установки, работающей на нескольких уровнях с учетом случайных выбросов. Показана методика анализа функционирования пассажных инструментов в автоматическом режиме отслеживания. Рассмотрены возможности применения вычислительного устройства 15BCM5 для автоматизированной регистрации звездных прохождений, приведены блок-схемы и принципы их работы. Показаны возможности использования устройства для вычисления видимых мест звезд для автоматического управления зенитным телескопом. Девиņи raksti, autori: Gunta Bičevska, Valdis Gedrovics, Arvids Ivanovs, Rita Kalniņa, Elga Kaupuša, Dans-Aa Oidovs, Māris Ogrīņš, Kārlis Šteins, A. Šveics</p>
<p>Определение координат небесных тел. Starpresoru zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x408)</p>	1981	<p>В сборнике научных трудов представлены статья по определению орбит и эфемерид малых планет, комет и ИСЗ, методы и средства оценки точности как наблюдений, так и определения орбит. Исследованы влияния звезд и больших планет на движение и эволюцию орбит комет, а также особые случаи движения малых планет. 23 raksti, autori: V. Abalakovs, Māris Ābele, Jānis Balodis, J. Batrakovs, N. Beļajevs, T. Bordovicina, K. Čurjumovs, Matīss Dīriķis, Valdis Gedrovics, B. Harins, A. Harins, V. Izvekovs, V. Jemeljanenko, N. Jemeljanenko, E. Kelmans, Linārs Laucenijs, Māris Ogrīņš, Antonijs Salītis, S. Šaporevs, V. Šefers, Kārlis Šteins, V. Tomanovs, Jānis Vjaters, Ansis Zariņš, Juris Žagars</p>

<p>Анализ движения небесных тел и их наблюдений. Zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x421)</p>	1982	<p>В статьях настоящего сборника приводится анализ движения комет и статистическое распределение их орбит, дается оценка ошибок наблюдений. 14 raksti, autori: Igors Abakumovs, Māris Ābele, Jānis Balodis, Gunta Bičevska, A. Černicovs, S. Krajevs, Linārs Lauceniēks, Edgars Mūkins, Antonijs Salītis, V. Sokolovs, S. Šaporevs, Kārlis Šteins, V. Tomanovs, Ansis Zariņš, R. Zeinalovs, Juris Žagars</p>
<p>Анализ движения тел Солнечной системы и их наблюдения. Zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x485)</p>	1986	<p>В статьях сборника приводится исследование уравнений видимой траектории ИСЗ; влияние на прогноз видимости ИСЗ вращения Земли, давления солнечной радиации, а также ошибок вывода ИСЗ на орбиту, методы исследования движений тел Солнечной системы, т. е. комет, малых планет и ИСЗ, характеристики и оценки точности оптических наблюдений небесных тел. 14 raksti, autori: S. Beļajevs, Gunta Bičevska, V. Degtjarevs, J. Eventave, Valdis Gedrovics, N. Jemeljanenko, S. Kuželevs, V. Radzijeviskis, Antonijs Salītis, S. Surnins, S. Šaporevs, V. Šefers, Jānis Vjaters, Ansis Zariņš, Juris Žagars</p>
<p>Анализ движения небесных тел и оценка точности их наблюдений. Zinātnisko rakstu krājums (LU Zinātniskie raksti. Nr. x515)</p>	1988	<p>В настоящем сборнике научных трудов решаются актуальные вопросы исследования движений тел Солнечной системы (комет, малых планет и ИСЗ), прогнозирования их видимости, создания устройств и инструментов для целей получения высокоточных оптических наблюдений. 21 raksts, autori: Jānis Balodis, S. Beļajevs, Gunta Bičevska, V. Čepurova, V. Degtjarevs, J. Deniščiks, S. Deniščiks, Matiss Dirīkis, V. Esselbahs, J. Eventave, Valdis Gedrovics, V. Jemeljanenko, N. Kurjušenkova, A. Lapiņš, Linārs Lauceniēks, A. Medinskis, V. Murga, Andris Pavēnis, Daiga Pāvila, Ismena Revina, Leonora Roze, Augusts Rubans, Antonijs Salītis, Kalvis Salmiņš, V. Šefers, S. Šerškina, Ilgonis Vilks, Ansis Zariņš, Juris Žagars</p>
<p>Астрономия: Анализ движения небесных тел. LU Zinātniskie raksti. Nr. 556</p>	1990	<p>Сборник содержит научные работы по небесной механике, астрометрии и астрономическим приборам. 20 raksti, autori: Igors Abakumovs, Jānis Britāls, J. Deniščiks, S. Deniščiks, Matiss Dirīkis, V. Esselbahs, Valdis Gedrovics, I. Giņevs, V. Gorškovs, L. Jevdokimova, E. Kelmans, K. Kudaks, N. Macko, A. Medinskis, V. Murga, A. Nazarova, Andris Pavēnis, Vera Platāis, D. Položencevs, Augusts Rubans, Antonijs Salītis, Aleksandrs Stoičkovs, N. Ščerbakova, A. Tončeva, V. Topoļņikovs, N. Uštans, V. Zadunajevs, Ansis Zariņš, Juris Žagars</p>

Aстрономия. Выпуск 19: Анализ движения небесных тел. LU Zinātniskie raksti. Nr. 586	1993	В статьях научных трудов представлены методы исследования движения и обработки результатов наблюдений тел Солнечной системы, а также способы управления и автоматизации процессов наблюдения небесных тел. 10 raksti, autori: J. Batrakovs, F. Cicins, Matīss Dīriķis, Valdis Gedrovics, Linārs Laucenieks, E. Mirmahmudovs, Antonijs Salītis, Aleksandrs Stoikovs, Ansis Zariņš, Juris Žagars
Astronomija. 20: Zemes mākslīgo pavadoņu lāzerlokācija. LU Zinātniskie raksti. Nr. 600	1995	Krājumā publicētajos zinātniskajos rakstos galvenokārt aplūkotas Zemes mākslīgo pavadoņu lāzerstaciju modernizācijas problēmas, kā arī īsi skarti debess mehānikas un astronomijas pedagoģijas jautājumi. 14 raksti, autori: Māris Ābele, M. Dimitrova, Matīss Dīriķis, Valdis Gedrovics, Valdis Lapoška, Linārs Laucenieks, R. Noiberts, Andris Pavēnis, M. Paunonens, Kalvis Salmiņš, Aleksandrs Stoikovs, Ilgonis Vilks, Juris Žagars
Žaggers, Alfrēds. Vispārīgā astronomija: 1. daļa	1940	Rīga: Latvijas Universitāte, 346 lpp.
Šteins, Kārlis. Astronomija: mācību līdzeklis. 1. Saules sistēma; 2. Visums	1978	Rīga: Latvijas Valsts universitāte, 70 lpp. (1. daļa), 59 lpp. (2. daļa).
Žagars, Juris un Vilks, Ilgonis. Astronomija augstskolām	2005, 2007	Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. Pirmais izdevums (2005), 283 lpp. Otrais izdevums (2007), 287 lpp.
Balklavs-Grīnhofs, Arturs. Mūsdienu zinātne un Dievs	2008	Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 144 lpp.
Klētnieks, Jānis. Astronomija un ģeodēzija Latvijā līdz 20. gadsimtam	2014	Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 415 lpp.
Vilks, Ilgonis. Astronomijas vārdnīca; angļu-latviešu-krievu-vācu-franču-spāņu	2014	Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 271 lpp.

Kopsavilkums

Kā redzam, astronomisko publikāciju vēsture LU šajā 90 gadu posmā zināmā mērā atspoguļo arī astronomijas vēsturi Latvijā 20. gadsimtā, zinātniskās darbības uzplaukumus un kritumus, kas bija saistīti ar valsts iekārtas maiņu un kariem. Varam secināt, ka LU Rakstu loma Latvijas Universitātes astronomu profesionālajā darbībā ir bijusi mainīga, no atbalstošas starpkaru periodā un svarīgas padomju periodā līdz nebūtiskai 21. gadsimtā.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Bibliogrāfiskais rādītājs par Latvijas Universitātes zinātnisko rakstu sēriju "Astronomija" (1973–1993). No: LU Zinātniskie raksti. 600. sēj. Rīga: LU, 1995, 89.–97. lpp.
2. Klētnieks J. (2007). LVU Astronomiskās observatorijas Laika dienests (1944–1959). No: LU raksti. 716. sēj. Rīga: LU, 73–80. lpp.
3. Klētnieks J. (2008). LU Astronomiskās observatorijas Laika dienests (1960–1992). No: LU raksti. 738. sēj. Rīga: LU, 7.–25. lpp.
4. Latvijas Universitātes e-resursu repositoīrs. Universitātes raksti. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/14>
5. Latvijas Universitātes Rakstu bibliogrāfiskais rādītājs: 1921–1943. Sast. un bibliogrāfiskā red. Gita Treide; zin. red. un konsultants prof. Māris Baltiņš. Rīga: LU, 2007, 212. lpp.
6. Pielikums. P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes Zinātniskajos rakstos līdz 1972. gadam publicētie Astronomiskās observatorijas līdzstrādnieku un aspirantu raksti par astronomijas jautājumiem. No: LVU Zinātniskie raksti. 175. sēj. Rīga: LU, 1973, 73.–79. lpp.
7. Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskais kopkatalogs. Pieejams: <https://kopkatalogs.lv>
8. Vilks I. (2007). Priekšstatu attīstība par Visuma uzbūvi 20. gadsimta astronomijas mācību grāmatās latviešu valodā. No: LU Raksti. 716. sēj. Rīga: LU, 63.–72. lpp.

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.05>

LU Rakstu sērijas “Zinātņu vēsture un muzejniecība” pārskats: 2001–2015

Overview of Acta Universitatis Latviensis Series “History of Sciences and Museology”: 2001–2015

Arnis Vīksna †

LU Zinātņu un tehnikas vēstures muzejs

LU Rakstu sērijā “Zinātņu vēsture un muzejniecība” kopš 2001. gada izdoti 11 laidieni, kas balstīti uz LU zinātnisko konferenču Zinātņu vēstures un muzejniecības sekcijas sēdēs nolāsītiem referātiem. Pavisam publicēti 270 raksti, no kuriem 209 jeb 77,4% veltīti dažādiem LU vēstures jautājumiem, 43 raksti – zinātņu vēsturei Latvijā līdz LU nodibināšanai 1919. gadā, bet 18 raksti – muzejniecībai. Starp autoriem 68 jeb 57,9% ir LU darbinieki, 32 – no citām augstskolām, 10 – no muzejiem, 8 – ārvalstnieki, 8 – pārējie. Krājumi sekmē LU vēstures un Latvijas zinātņu vēstures izpēti.

Atslēgvārdi: Latvija, LU, muzejniecība, vēsture, zinātne.

Summary

Since 2001, there have been 11 releases in the *Acta Universitatis Latviensis* series “History of Sciences and Museology” that were based on reports delivered during the LU scientific conference sessions. Altogether 270 articles have been published, 209 or 77.4% of which are dedicated to various matters pertaining to the University of Latvia (UL) history, 43 articles – to history of sciences prior to the establishment of the UL in 1919, and 18 articles – to museology. Among the authors, 68 or 57.9% are members of the UL, 32 are from other universities, 10 represent museums, 8 – institutions abroad, 8 – other institutions. The digests advance studies of the UL history and history of sciences in Latvia.

Keywords: history, Latvia, UL, museology, science.

Dažādu zinātņu vēstures izpēte ir tradicionāls objekts LU mācībspēku darbībā, kam ierasti lielāka uzmanība tiek pievērsta jubileju laikā, kad nepieciešams veikt apkopojumus. Taču īpaši tematiski LU Rakstu krājumi iznāk tikai pēdējo piecpadsmit gadu laikā, kam par stimulu un ierosi kalpoja LU 80 gadu jubilejas svinībām veltīta zinātniskā konference. Tās ietvaros 1999. gada 23. un 24. septembrī tika sasauktas Augstskolu vēstures sekcijas desmit nozaru sēdes un viena plenārsēde ar kopumā 129 referātiem. Tika izdots arī konferences

referātu tēžu krājums (243 lpp.). Atzīmējot konferences sekmīgo norisi, zinātņu vēsturnieki nolēma, ka vērts regulāri kopā sanākt arī turpmāk, veidojot īpašu sekciju ikgadējās LU zinātniskās konferencēs, bet nolasītos referātus pēc papildināšanas un uzlabošanas publicēt LU Rakstu krājumos to īpašā sērijā.

Tas tika realizēts, sākot ar LU 59. konferenci 2001. gadā. Organizatorisko funkciju uzņēmās LU Zinātņu un tehnikas vēstures muzejs, savās telpās LU galvenā ēkā sasaucot Zinātņu vēstures un muzejniecības sekcijas sēdes. Tika izvēlēta janvāra pēdējā pirmdienā un otrdienā, un atkarā no referātu skaita norisa divas līdz četras sēdes (1. tab.).

1. tabula. LU zinātniskās konferences Zinātņu vēstures un muzejniecības sekcija no 2001. līdz 2015. gadam

Saiets	LU konference	Gads	Datums	Referāti
I	59.	2001.	22., 23. janvāris	40
II	60.	2002.	28., 29. janvāris	51
III	61.	2003.	27., 28. janvāris	58
IV	62.	2004.	26., 27. janvāris	44
V	63.	2005.	24., 25. janvāris	47
VI	64.	2006.	23., 24. janvāris	31
VII	65.	2007.	29., 30. janvāris	36
VIII	66.	2008.	28., 29. janvāris	33
IX	67.	2009.	26. janvāris	22
X	68.	2010.	25., 26. janvāris	35
XI	69.	2011.	24., 25. janvāris	36
XII	70.	2012.	30., 31. janvāris	33
XIII	71.	2013.	28. janvāris	32
XIV	72.	2014.	27. janvāris	23
XV	73.	2015.	26. janvāris	26
Kopā				547

Referentiem tika piedāvāta iespēja nolasītos tekstus noformēt akadēmiskas publikācijas veidā ar avotu atsaucēm u. tml. atbilstoši LU Rakstu noteikumiem un iesniegt krājuma “Zinātņu vēsture un muzejniecība” redakcijas kolēģijai izvērtēšanai un publicēšanai kārtējā laidienā. Parasti tas notika gada laikā, lai uz nākamo konferenci varētu saņemt kārtējo krājumu ar iepriekšējās konferences rezultātiem. No referātiem rakstu veidā tika iesniegta un publicēta aptuveni puse jeb 51,8%.

Krājumu pamatmatematika 15 gadu laikā palikusi nemainīga un ietver trīs svarīgākos virzienus:

- 1) Latvijas Universitātes vēstures izpēte pirms un pēc Otrā pasaules kara: zinātnes nozares un disciplīnas, augstskolas virzība, institūtu,

katedru, zinātnisko skolu darbība, ievērojami zinātnieki un mācībspēki, citas LU dzīves norises;

- 2) zinātņu vēsture Latvijā līdz LU nodibināšanai 1919. gadā;
- 3) muzejniecība: metodika, darbības principi, kolekcijas, konkrētu zinātņu vēstures muzeju darbība.

Krājums tika nosaukts "Zinātņu vēsture un muzejniecība", gan muzejniecību atstājot pabērna lomā ar nelielu publicēto rakstu skaitu, toties zinātņu vēsturi nosacīti dalot pirms un pēc 1919. gada, kad tika nodibināta LU. Pirms 1919. gada tiek aplūkota zinātņu vēsture Latvijā visplašākā veidā, bet pēc 1919. gada – tikai LU ietvaros, gan ņemot vērā, ka daudzas nozares un disciplīnas laika gaitā no LU ir atdalījušās, veidojoties jaunām augstskolām (tagadējās LLU, RTU, RSU).

Krājuma galvenais (dažkārt saukts arī atbildīgais, zinātniskais) redaktors pirmajiem pieciem laidieniem bija Māris Baltiņš, turpmāk – Ilgonis Vilks. Redakcijas kolēģijā līdzdarbojās profesori Andrejs Bankavst† (LU), Aīda Krūze (LU), Jānis Langins (Toronto Universitāte, Kanāda), Jānis Lielmežs (Britu Kolumbijas universitāte, Kanāda), Imants Meirovics† (RTU), Jānis Ozols (LLU), Jānis Štrauhmanis (RTU), Leons Gabriels Taivans (LU), Kaspars Vārtukapteinis (LLU), Arnīs Viksna (LU; visu 11 krājumu sastādītājs), Juris Zaķis (Sociālo tehnoloģiju augstskola) un Juris Žagars (Ventspils Augstskola). Redakcijas kolēģija līdzās citam uzņēmās arī iesniegto rakstu recenzēšanu, nepieciešamības gadījumā pieaicinot šaurāku nozaru lietpratējus, turklāt dažādu iemeslu pēc tika noraidīti 45 jeb 14,3% rakstu.

Krājuma publicēšanu laipni uzņēmās LU Akadēmiskais apgāds, ik gadu nodrošinot kārtējā laidiena iznākšanu, bet pēdējā laikā – ik pāris gados (2. tab.).

2. tabula. LU Rakstu krājumā "Zinātņu vēsture un muzejniecība" publicēti raksti

Laidiens	Krājums	Gads	Zinātņu vēsture	Muzejnecība	Kopā	Lpp.
I	639.	2001.	20	5	25	306
II	653.	2003.	23	1	24	287
III	661.	2004.	24	0	24	194
IV	684.	2005.	22	1	23	190
V	693.	2006.	27	3	30	267
VI	704.	2007.	22	2	24	185
VII	716.	2007.	21	1	22	211
VIII	738.	2008.	20	1	21	230
IX	763.	2011.	26	0	26	231
X	780.	2012.	29	4	33	340
XI	800.	2014.	18	0	18	204
Kopā	11		252	18	270	2645

Zinātnei Latvijā līdz 1919. gadam veltīti 43 raksti jeb 15,5% no krājumu kopējā apjoma. Iepriekšējos gadsimtos atkāpās Artūrs Eižens Zalsters† – par kuģubūvi Kurzemes hercogistē un viltotiem hercoga arhīva dokumentiem, Ilgonis Vilks – par latviešu priekšstatiem par Visumu, Pauls Daija un Viesturs Zanders – par zinību popularizēšanu 18. un 19. gadsimtā, Tāivaldis Vigo Pumpuriņš – par latviešu nacionālā karoga tapšanu, Māris Baltiņš un Arnis Viksna – par latviešu medicīnas literatūras pieminekļiem, Dace Cepurīte – par Cēsu mediķiem un ārstniecības iestādēm, Vladimirs Kuzņecovs – par Aleksandra Augstumu iestādi Rīgā, Artūrs Mauriņš† – par Frīdriha Maksimiliāna Sīversas mantojumu dendroloģijā, Mudīte un Māris Rudziši – par saldūdens pērļu ieguvi, u. c.

Savukārt autoritatīvākais Latvijas zinātņu vēsturnieks, LZA prezidents un pēcāk Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš dalījās atziņās par Robertsona lidojumu gaisa balonā 1804. gadā, par zinātni un augstskolu Baltijā Zviedrijas sakaru iespaidā, kā arī par nacionālās augstskolas agrīnām iecerēm. Toties jaunais pētnieks no Cēsaines, interesējoties par vietējās draudzes vēsturi, izvirzīja saistošu hipotēzi par otru iespējamu latvieti Zahariju Pīlu vecajā Tērbatas universitātē 17. gadsimtā (pirmais un līdz šim vienīgais zināmais latvietis te ir Jānis Reiters).

Vairākiem LU priekšteča RPI (RTU) darbības aspektiem pievērsās Alīda Zigmunde, Ilgars Grosvalds, Angelīna Zabele, Māris Rudzītis u. c. Aplūkoti arī ar zinātni mazāk, bet ar augstskolas dzīvi saistīti jautājumi, piemēram, Rita Apine rakstīja par RPI studentu Haraldu Blauu, kas bijis pirmais latviešu olimpiskais medaļnieks.

Krājumu plašākā sadaļa – 210 jeb 77,8% no publicētajiem rakstiem – ir par LU vēsturi, turklāt ne tikai par zinātni, bet arī citām augstskolas dzīves norisēm. Uzskatāmības labad to aplūkojums sadalīts pa nozarēm un disciplinām (alfabētiskā secībā), bet sākumā tiek aplūkoti 22 vispārīga satura raksti. Juris Zaķis plašā skatījumā aplūkojis tēmu par LU un Latvijas valsti. Šaurākiem jautājumiem pievērsušies Jānis Ozols par LU Goda tiesu pirmos 20 darbības gados, Indulis Ronis – par izglītības ministru Raini un LU, Irēna Ondzule – par LU zinātniskām konferencēm pēc 1945. gada. Visvairāk te pētījis Māris Baltiņš, apkopojot datus par zinātnisko grādu nostrifikāciju LU, par privātdocenta statusu, kritiski aplūkojis publicētos LU darbības pārskatus, LU Rakstus no 1921. līdz 1943. gadam, LU teiktās akadēmiskās runas un nolasītās iestātlekcijas, kā arī LU darbības atainojumu Saeimas protokolos. Viņa sagatavotais bibliogrāfiskais rādītājs “Latvijā aizstāvētās doktora disertācijas (1923–1944)”, kas publicēts 2004. gadā, kļuvis par neaizstājamu avotu attiecīgā laikposma zinātņu vēstures pētniekiem.

Vēl Valda Ozoliņa† rakstījusi par sievietēm LU mācībspēku sastāvā, igauņu zinātņu vēsturnieki Hains Tanklers† un Algo Remers – par Tartu universitātes un LU sakariem, Kārlis Dambītis – par studentiem Latvijas Atbrīvošanas karā, Jānis Priedkalns – par LAMZA kā LU mācībspēku vienotāju trimdā, Jānis Liepiņš – par studentu nacionālās apziņas gandrīšanu Latvijas PSR, Jēkabs Raipulis – par Latvijas augstskolu "Inteliģences grupas" likvidēšanu 1973. gadā, Artūrs Puga – par Latvijas valsts zinātnes politiku deviņdesmitajos gados, u. c.

Astronomijas vēstures apakšsadaļā (kopā 5 raksti) Jānis Klētnieks sniedzis pārskatu par LU observatorijas Laika dienestu, Ilgonis Vilks kopā ar Arni Viksnu atzīmējuši Heides teleskopa simtgadi, kas ilgu laiku izmantots LU veiktos novērojumos, bet Artūrs Mauriņš pievērsies laika nefizikālām interpretācijām Latvijā.

Bioloģijas vēsturē (12 raksti) Edgars Vimba aplūko botāniku LU un vairāku tās docētāju darbību, Ilgars Grosvalds un Irēna Berga – bioloģiju LU no 1919. līdz 1944. gadam, Ritma Gaumīga un Māris Vītiņš – vietējo ihtiofaunu, Jēkabs Raipulis – mendelismu Latvijā un Nauma Lebedinska darbību, Artūrs Mauriņš – augstāko augu sistemātiku, Gunārs Daija – helmintoloģiju, u. tml.

Farmācijas vēsturē (4 raksti) Baiba Mauriņa un Venta Šidlovska pētījušas LU Farmācijas nodaļas izveidi, Jūlija Rumenta un Kārļa Kazerovska darbību, Inguna Cīrule un Inta Vegnere – Jāni Maizīti kā farmaceitu un farmācijas vēsturnieku, Konstantīns Vasiļjevs un Arnis Viksna – farmaceitu un kriminologu Artūru Kangeru.

Filoloģijas vēsturē (12 raksti) Andrejs Bankavs aplūkojis romānistikas leksikogrāfiju, Paulu Aristi saistībā ar latviešu valodniecību un valodniekus – LU goda biedrus un goda doktorus, Ilga Jansone – Latviešu valodas krātuves izveidi, Solveiga Ozoliņa – svešvalodu skolotāju sagatavošanu. Ievērojamākā latviešu valodnieka Jāņa Endzelīna dzīves un darbības izpētei vairākos rakstos pievērsusies Sarma Kļaviņa, Viesturs Zanders pētījis Ernestu Blesi, Māris Strads – klasisko filoloģiju LU.

Fizikas vēsturē (20 raksti) Valdis Gavars un vairāki citi autori vērību vēltījuši kodolfizikai un kodolfizīkiem Latvijā, bet Juris Zaķis – cietvielu fizikai. Savukārt Jāņa Jansona publicēto rakstu sērija apkopotā veidā kļuvusi par pamatu viņa 2008. gadā publicētajai monogrāfijai "Latvijas Universitātes Fizikas institūts (1919–1944) un tā sagatavotie fizikā".

Ģeogrāfijas vēsturē (4 raksti) dominē viens autors Jānis Štrauhmanis – par kartogrāfiju, tās vietu zinātnē un cenzēšanu, kā arī par Matveju Kadeku, bet ģeoloģijas vēsturē (6 raksti) Angelīna Zabele un līdzautori – par ģeoloģisko kartēšanu, Bruno Dosu un Oto Melli, Arturs Eižens Zalsters – par hidroloģiju, u. c.

Plaša ir ķīmijas vēstures apakšsadaļa (21 raksts), turklāt galvenokārt par posmu pirms RPI atdalīšanas no LU 1958. gadā. Te visvairāk veicis Ilgars Grosvalds, pieaicinot līdzautorus – gan par ķīmiķu gatavošanu augstskolās, gan izcilu ķīmiķu darbību, gan ķīmiskās rūpniecības attīstību Latvijā. Kristis Gūtmanis sniedzis vairākus rakstus par bioķīmijas vēsturi un bioķīmiķu ieguldījumu.

Lauksaimniecības vēsturē (7 raksti) Kaspars Vārtukapteinis pievērsies LU Lauksaimniecības fakultātes pārtapšanai par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju, bet Jānis Ozols, Brigita Balode, Sigizmunds Timšāns, Indulis Zvirgzdiņš u. c. – vairākiem lauksaimniekiem pētniekiem.

Matemātikas vēsturi (7 raksti) prezentē divi autori: Jānis Dambītis – par LU Matemātikas nodaļu, Emanuelu Grīnbergu, Jāni Daubi un Eiženu Āriņu, bet Ingrida Henriņa – par Arvīdu Lūsi un Georgu Eņģeli.

Visvairāk rakstu ir par medicīnas vēsturi (35 raksti), kas līdz RMI/RSU atdalīšanai 1950. gadā ieņēma nozīmīgu vietu LU ne tikai studentu, bet īpaši profesūras ziņā. Ieva Libiete un Vladimirs Kuzņecovs savus pētījumus veltījuši psihiatrijas vēsturei, Arnis Viksna – vairākiem LU Medicīnas fakultātes vēstures jautājumiem no 1919. līdz 1950. gadam, Konstantīns Vasiļjevs – Latvijas mediķu sakariem ar Ukrainu, Ingūna Ebela u. c. – pediatrijai, Aina Dālmanē ar līdzautoriem – histoloģijai, Tāivaldis Apinis – neiroķirurģijai, Valentīna Gordjušina ar līdzautoriem – patoloģijai, Andrejs Skaģers – mutes, sejas un žokļa ķirurģijai, Haralds Voskiš – topogrāfiskai anatomijai un operatīvai ķirurģijai, Ziedonis Andersons – trakumsērgai, u. c.

Mežzinātnes vēsturē četru rakstu no pieciem autors ir Antons Vasiļevskis, kas uz to pamata veidojis monogrāfiju “Latvijas valsts mežu apsaimniekošana (1918–1940)” (izdota 2007. gadā).

Pedagoģijas un psiholoģijas vēstures jomā (12 raksti) čakli publicējušās Aīda Krūze un Iveta Ķestere ar savām līdzstrādniecēm par pedagoģijas docēšanu LU un vairāku pedagoģijas zinātnieku darbību. Mazāk pārstāvēta ir tautsaimniecības (viens raksts), tehnisko zinātņu (viens raksts), teoloģijas (četri raksti) un tiesībzinātņu vēsture (divi raksti).

Vēstures pētniecībā (14 raksti) Ilgonis Ronis aplūkojis Latvijas vēstures rakstniecības sākumu LU, Jānis Klētnieks – eģiptoloģiju LU, Viesturs Zanders – Arnolda Spekkes un Jāņa Strauberga darbību, Indulis Zvirgzdiņš – Frīdi Zālīti un Jāni Bērziņu, Rita Grāvere – krievu problēmu antropoloģijā, Jānis Stradiņš – Baltijas zinātņu vēstures pētniecību; publicēts arī Artūra Eižena Zalstera nekrologs, u. c.

Veterinārmedicīnas (7 raksti) vēsturnieki Gunārs Preinbergs†, Igors Afanasjevs†, Pēteris Keidāns† un Oļģerts Parčinskis analizējuši LU Veterinārmedicīnas fakultātes darbības dažādus aspektus, bet viņu igauņu kolēģis Enns Ernitss aplūkojis Tartu un Latvijas veterinārmedicīnas sakarus.

Apakšsadaļā, kur aplūkotas citas LU darbības sfēras (ārpus zinātnes un pedagoģijas), Irēna Ondzule rakstījusi par diriģentu Artūru Bobkovicu, LU kori un Itu Kozakeviču, Dzintra Grundmane un Rita Apine – par studentu sportu; citi autori aplūkojuši LU Bibliotēkas un studentu organizāciju darbību.

Pēdējā lielākā sadaļa veltīta muzejniecībai, jo rakstu krājumi ir LU Zinātņu un tehnikas vēstures muzeja aprūpē un aptver 18 rakstus jeb 6,7% no krājumu kopējā apjoma. Tie veltīti vairāku zinātņu vēstures muzeju un kolekciju aplūkojumam, kā arī muzeju darba metodisko jautājumu risinājumam.

Apskatot krājumu autoru un līdzautoru piederību, 68 jeb 57,9% no viņiem ir LU darbinieki (tostarp trīs studenti), 32 – citu no LU atdalījušos vai ar to saistītu augstskolu darbinieki (RTU, LLU, RSU, DU, RPIVA), desmit muzeju darbinieki (lielākoties LU absolventi vēsturnieki, kas darbojas novadpētniecībā), astoņi ārvalstnieki (Francija, Igaunija, Kanāda, Ukraina, Vācija) un astoņi citi.

Laika gaitā izveidojies diezgan stabils krājuma autoru loks, un četrus rakstus ir publicējuši Dace Cepurīte, Aina Dālmāne, Ivans Griņevičs, Māra Kalniņa, Pēteris Keidāns, Arturs Mauriņš, Oļģerts Parčinskis, Antons Vasiļevskis, Konstantins Vasiļjevs, piecus – Ziedonis Andersons, Jānis Dambītis, Kristis Gūtmanis, Jānis Jansons, Jānis Klētnieks, Irēna Ondzule, Augusts Ruplis, Jānis Stradiņš, Angelina Zabele, sešus – Rita Grāvere, Iveta Ķestere, septiņus – Valdis Gavars, Jēkabs Raipulis, Ilgonis Vilks, Arturs Eižens Zalsters, Viesturs Zanders, astoņus – Māris Baltiņš, Vladimirs Kuzņecovs, Uldis Ulmanis†, Indulis Zvirgzdiņš un vairāk – Uldis Alksnis, Ilgars Grosvalds, Imants Meirovics un Arnis Viksna.

Vērtējot krājumu veidošanā ieguldīto darbu un publicētos rakstus kopumā, tos tēlaini varētu salīdzināt ar ķieģeļiem, kas pamazām sanesti Latvijas Universitātes pilnvērtīgas vēstures būvniecībai un it īpaši būtu svarīgi augstskolas simtgades sakarā, lai ar to vien šī tēma, kas ir pietiekami mūžīga un allaž pilnveidojama, nebūtu izsmelta. Tie paši ķieģeļi noderētu arī Latvijas zinātņu vēstures būvei. Bet LU Rakstu sērijā "Zinātņu vēsture un muzejniecība" publicēto rakstu rādītājs būtu veidojams sistematizētas, uzskatāmas un pētniekiem ērti lietojamas bibliogrāfijas veidā.

Pielikums

Norādīti autors(-i), raksta nosaukums, LU Rakstu kārtas numurs un lappuses.

Pirmā sadaļa. Zinātne un augstskola Latvijā līdz 1919. gadam

1. Andersons Z. Ieskats Vidzemes un Kurzemes guberņu zinātniski praktiskās veterinārmedicīnas vēsturē. 763. sēj., 168.–177. lpp.
2. Andersons Z. Vēstījumi par trakumsērgu rakstu avotos līdz Rīgas pilsētas Pastēra institūta izveidei. 653. sēj., 247.–261. lpp.
3. Apine R. Rīgas Politehniskā institūta Arhitektūras nodaļas students Haralda Blaus (1885–1945) – pirmais latvietis olimpisko spēļu medaļas ieguvējs Latvijas sporta vēsturē. 716. sēj., 182.–186. lpp.
4. Baltiņš M. Latviešu medicīnas literatūras pieminēji: daži papildu aspekti un vērojumi. 693. sēj., 129.–136. lpp.
5. Cepurīte D. A. Smilgas sanatorija – ārstniecības un veselīga dzīvesveida popularizēšanas iestāde Cēsīs 20. gs. sākumā. 738. sēj., 98.–104. lpp.
6. Cepurīte D. Ernsts Ķivulis (1862–1928) – Cēsu ārsts un novadpētnieks. 704. sēj., 104.–108. lpp.
7. Cepurīte D. K. G. Deblers Jaunpiebalgā – auksta ūdens dziedniecības aizsācējs Vidzemē 19. gs. sākumā. 716. sēj., 136.–141. lpp.
8. Cepurīte D. Kūrorta un tūrisma pirmsākums Cēsīs – auksta ūdens dziedniecības iestāde 19. gs. vidū. 693. sēj., 145.–151. lpp.
9. Daija P. Johans Hermanis Cigra latviešu populārzinātniskās literatūras vēsturē. 738. sēj., 170.–180. lpp.
10. Daija P. Zinātņu popularizēšanas aspekti 18. un 19. gs. mijas latviešu laicīgajā literatūrā (Matiāsa Stobes “Latviska Gada Grāmata”). 716. sēj., 37.–46. lpp.
11. Grāvere R. Vācbaltu anatomu devums Latvijas antropoloģijā. 716. sēj., 110.–121. lpp.
12. Griņevičs I., Grosvalds I. Polijas prezidenti un Latvija. 780. sēj., 100.–111. lpp.
13. Grosvalds I., Alksnis U., Zalsters A. E., Meirovics I. Ķīmija Vidzemē un Latgalē (17. un 18. gs.). 693. sēj., 18.–27. lpp.
14. Grosvalds I., Griņevičs I. Poļu zinātnieku ieguldījums augstākās tehniskās izglītības attīstībā Latvijā. 763. sēj., 32.–38. lpp.
15. Kuzņecovs V. 19. gs. pirmās puses valsts iestādes garīgi slimiem Latvijā: Aleksandra Augstumu personāls un pacienti – I daļa: personāls. 738. sēj., 78.–97. lpp.
16. Kuzņecovs V. 19. gadsimta pirmās puses valsts iestādes garīgi slimiem Latvijā: Aleksandra Augstumu personāls un pacienti – II daļa: pacienti. 763. sēj., 146.–167. lpp.
17. Kuzņecovs V. 19. gs. pirmās trešdaļas vājprātīgo aprūpe Latvijā: principi, iestādes, personas. 716. sēj., 122.–132. lpp.
18. Kuzņecovs V. Psihiatriskās aprūpes sākumi Latvijā: Aleksandra Augstumu slimnīcai 180. 693. sēj., 137.–144. lpp.
19. Kuzņecovs V. “Ši ļoti neveselīgā vājprātīgo novietošana...”: Aleksandra Augstumi 19. gs. 60. gados. 800. sēj., 122.–134. lpp.
20. Kuzņecovs V. Vājprātīgo nams Rīgas Citadelē: 1787–1823. 704. sēj., 62.–71. lpp.
21. Loseviča M., Kuzņecovs V. Magdalēnas patversme Rīgā. 800. sēj., 135.–157. lpp.

22. Mauriņš A. Frīdriha Maksimiliana Siversa mantojums dendroloģijā. 738. sēj., 181.–190. lpp.
23. Podiņš B. Par otru iespējamo latvieti vecajā Tērbatas universitātē. 800. sēj., 158.–161. lpp.
24. Preinbergs G. Kārlis Muiželis – pirmais akadēmiski izglītotais latviešu veterinārārsts. 661. sēj., 131.–134. lpp.
25. Pumpuriņš T. Teologu līdzdalība latviešu nacionālā karoga izveidē un popularizēšanā (19. gs. 70. gadi – 20. gs. sākums). 661. sēj., 27.–33. lpp.
26. Raipulis J. Dabaszinātnieks Kristians Panders. 684. sēj., 99.–105. lpp.
27. Rudzītis M., Rudzīte M. Saldūdens pērļu ieguves vēsture Latvijā. 780. sēj., 228.–234. lpp.
28. Stalažs A. Gustavs Flors (1829–1883) un Latvijas lapblusīņu faunas pētījumu vēsture. 780. sēj., 235.–239. lpp.
29. Stradiņš J. Latviešu nacionālās augstskolas agrīnās ieceres. 780. sēj., 247.–261. lpp.
30. Stradiņš J., Cēbere Dz. Zinātne un augstākā izglītība Rīgā Baltijas reģiona (Baltijas/Zviedrijas) sakaru kontekstā. 653. sēj., 31.–47. lpp.
31. Stradiņš J., Stradiņa L., Cēbere D. Robertsona 1804. gada lidojums no Rīgas uz Ropažiem Latvijas kultūrvēsturē. 693. sēj., 28.–42. lpp.
32. Vilks I. 1914. gada Saules aptumsuma novērojumi RPI Astronomiskajā tornī. 763. sēj., 202.–203. lpp.
33. Vilks I. Astronomijas terminoloģijas attīstība latviešu valodā 19. un 20. gadsimtā. 800. sēj., 188.–196. lpp.
34. Viksna A. Par latviešu medicīnas literatūras pieminekļiem. 693. sēj., 121.–128. lpp.
35. Zabele A., Rudzītis M. Ģeoloģija Rīgas Politehnikumā un Rīgas Politehniskajā institūtā (1862–1918). 693. sēj., 230.–239. lpp.
36. Zalsters A. E. Daži viltoti 17. gs. Kurzemes Hercogu arhīva dokumenti. 693. sēj., 11.–17. lpp.
37. Zalsters A. E. Hercoga Jēkaba kuģubūves sākums Kuldīgā. 661. sēj., 19.–26. lpp.
38. Zalsters A. E. Medicīnas doktora J. G. Veiganda 18. gs. 30. gada rokrakstā – Ventspils 17. gs. kuģubūves vēstures izpētes sākums. 653. sēj., 11.–19. lpp.
39. Zalsters A. E. Ventspils kuģubūvētavas Latvijas Valsts vēstures arhīva 17. gs. dokumentos. 653. sēj., 20.–30. lpp.
40. Zanders V. Dabaszinātņu un medicīnas literatūra Rīgas Latviešu biedrības (1868–1940) apgādā. 661. sēj., 187.–191. lpp.
41. Zanders V. Zinātnisko biedrību bibliotēkas Latvijā (19.–20. gs.) un to likteņi. 716. sēj., 47.–52. lpp.
42. Zigmunde A. Baltijas Tehniskā augstskola. 639. sēj., 36.–40. lpp.
43. Zvirgzdiņš I. Skolotāju kursi Lazdonā 1913. gada vasarā. 763. sēj., 221.–224. lpp.

Otrā sadaļa. Latvijas Universitāte

Vispārīga satura darbi

44. Baltiņš M. Latvijas Universitātes darbības atspoguļojums Latvijas parlamentu protokolos: 1918–1934. I daļa: 1918–1925. 716. sēj., 7.–36. lpp.

45. Baltiņš M. "Latvijas Universitātes Rakstu" tapšana un attīstība: 1921–1943. 684. sēj., 9.–26. lpp.
46. Baltiņš M. LU darbības pārskatu kritisks vērtējums (lidz 1944. gadam). 661. sēj., 9.–18. lpp.
47. Baltiņš M. LU mācībspēku akadēmiskās runas un iestāju lekcijas Latvijas ideju vēstures kontekstā. 704. sēj., 7.–15. lpp.
48. Baltiņš M. Par privātdocenta statusu Latvijas Universitātē. 653. sēj., 63.–79. lpp.
49. Baltiņš M. Zinātnisko grādu nostrifikācija Latvijā un tās radītās problēmas zinātnes vēsturē. 639. sēj., 41.–56. lpp.
50. Briežkalns G. Latvijas Universitātes un franču zinātnieku sakari XX gs. 20. gs. 20.–30. gados. 693. sēj., 72.–92. lpp.
51. Dambītis K. Studenti Latvijas Atbrīvošanas karā: Studentu bataljona piemērs. 780. sēj., 66.–74. lpp.
52. Ergarde S. Latvijas Universitātes pirmais rektors Ernests Felsbergs (1866–1928) taurenīšu atmiņās. 704. sēj., 100.–103. lpp.
53. Kēstere I. Latvijas Tautas universitāte. Tās sadarbība ar Latvijas Universitāti (1920–1940). 639. sēj., 108.–117. lpp.
54. Liepiņš J. Studentu nacionālās apziņas gandrēšana Padomju Latvijā. 763. sēj., 209.–215. lpp.
55. Ondzule I. Latvija un Latvijas Universitāte pasaulē. 639. sēj., 26.–35. lpp.
56. Ondzule I. Latvijas Universitātes zinātniskās konferences (1945–2002). 704. sēj., 16.–25. lpp.
57. Ozoliņa V. Sievietes LU mācībspēku sastāvā. 639. sēj., 57.–74. lpp.
58. Ozols J. Goda tiesas darbība Latvijas Universitātē pirmos divdesmit Latvijas pastāvēšanas gados. 639. sēj., 75.–100. lpp.
59. Priedkalns J. Latviešu akadēmisko mācībspēku un zinātnieku apvienība (LAMZA) – Latvijas Universitātes mācībspēku un zinātnieku vienotāja trimdā. 704. sēj., 26.–35. lpp.
60. Puga A. Latvijas zinātnes politika XX gs. 90. gados: metodoloģijas jautājumi. 704. sēj., 36.–46. lpp.
61. Raipulis J. Latvijas augstskolu "Inteliģences grupas" likvidēšana 1973. gadā. 693. sēj., 53.–60. lpp.
62. Raipulis J. Latvijas Universitātes pasniedzēji un studējošie no Malēnijas 1919–1940. 800. sēj., 162.–174. lpp.
63. Ronis I. Izglītības ministrs Rainis un Latvijas Universitāte. 693. sēj., 43.–52. lpp.
64. Tankler H., Rämmer A. Academic Contacts Between the University of Tartu and Various Latvian Institutions During the 1920s and 1930s, With the Emphasis on the Fields of Natural Sciences, Agriculture and Forestry. 661. sēj., 83.–99. lpp.
65. Zaķis J. Latvijas Universitāte un Latvijas valsts. 639. sēj., 8.–25. lpp.

Astronomija

66. Klētnieks J. LU Astronomiskās observatorijas Laika dienests (1960–1992). 738. sēj., 7.–25. lpp.
67. Klētnieks J. LVU Astronomiskās observatorijas Laika dienests (1944–1959). 716. sēj., 73.–80. lpp.

68. Mauriņš A. Laika nefizikālās interpretācijas Latvijā. 763. sēj., 9.–18. lpp.
69. Vilks I. Priekšstatu attīstība par Visuma uzbūvi 20. gadsimta astronomijas mācību grāmatās latviešu valodā. 716. sēj., 63.–72. lpp.
70. Vilks I., Viksna A. Heides teleskopam 100 gadi. 763. sēj., 198.–201. lpp.

Bioloģija

71. Daija G. Ieskats helmintoloģijas vēsturē Latvijā. 704. sēj., 96.–99. lpp.
72. Gaumiga R., Vitiņš M. LU un zivju faunas pētījumu vēsture Latvijā. 661. sēj., 123.–130. lpp.
73. Grosvalds I., Berga I. Bioloģija Latvijas Universitātē (1919–1944). 800. sēj., 60.–75. lpp.
74. Mauriņš A. LU Goda doktors Ernests Foldāts – Dienvidamerikas orhideju pētnieks. 763. sēj., 115.–119. lpp.
75. Mauriņš A. Profesora Voldemāra Langenfelda ieguldījums augstāko augu sistemātikā. 780. sēj., 202.–206. lpp.
76. Raipulis J. Eigēnika pagātnē un šodien. 780. sēj., 220.–227. lpp.
77. Raipulis J. Ģenētiķis Tenis Liepiņš (1895–1964). 704. sēj., 126.–133. lpp.
78. Raipulis J. Latvijas Universitātes profesors Naums Lebedinskis (1888–1942). 763. sēj., 109.–114. lpp.
79. Raipulis J. Mendelisms Latvijā. 653. sēj., 222.–232. lpp.
80. Rudzīte M., Jungblūts J. H. LU Zooloģijas muzeja sadarbība ar malakofaunas pētniekiem laika periodā no 1919. līdz 1939. gadam. 661. sēj., 119.–122. lpp.
81. Vimba E. Aleksandrs Pučko – LU students un LVU mācībspēks. 684. sēj., 162.–165. lpp.
82. Vimba E. Latvijas Universitātes docētāji – botāniķi – Latvijas augu valsts pētnieki un jauno speciālistu audzinātāji. 653. sēj., 233.–246. lpp.

Farmācija

83. Cīrule I., Vegnere I. Prof. Jāņa Maizītes ieguldījums Latvijas farmācijā un farmācijas vēsturē. 800. sēj., 24.–35. lpp.
84. Mauriņa B., Šidlovska V. LU audzēknis Kārlis Kazerovskis – latviešu farmaceits pasaulē. 684. sēj., 139.–146. lpp.
85. Mauriņa B., Šidlovska V. Pirmais LU farmācijas doktors profesors Jūlijs Ruments. 661. sēj., 147.–152. lpp.
86. Vasiļjevs K., Viksna A. Farmaceits un kriminologs Arturs Kangers. 684. sēj., 131.–138. lpp.

Filoloģija

87. Bankavs A. Akadēmiķis Pauls Ariste un latviešu valodniecība pēckara periodā. 653. sēj., 113.–118. lpp.
88. Bankavs A. Latvijas Universitātes goda biedri un goda doktori – valodnieki. 639. sēj., 127.–131. lpp.
89. Bankavs A. Latvijas Universitātes devums romānistikas leksikogrāfijā. 684. sēj., 89.–94. lpp.

90. Jansone I. Antuāns Meijē. 653. sēj., 105.–112. lpp.
91. Jansone I. Latviešu valodas krātuves izveidošana: objektīvais un subjektīvais. 639. sēj., 132.–139. lpp.
92. Kļaviņa S. Jāņa Endzelīna izveidotā Latvijas Universitātes Baltu filoloģijas nodaļa (1921–1940). 780. sēj., 156.–165. lpp.
93. Kļaviņa S. Jāņa Endzelīna pirmie desmit gadi Latvijas Universitātē (1920–1930). 763. sēj., 82.–92. lpp.
94. Kļaviņa S. Jāņa Endzelīna visražīgākie gadi: Harkova, 1919–1920. 800. sēj., 110.–121. lpp.
95. Ozoliņa S. Angļu valodas skolotāju sagatavošana LVU (1945–1990). 684. sēj., 81.–88. lpp.
96. Ozoliņa S. LU un citu mācību iestāžu ieguldījums angļu valodas skolotāju sagatavošanā Latvijā (1920–1940). 639. sēj., 140.–150. lpp.
97. Strads M. Klasiskās filoloģijas izcilie vārdi LU vēsturē – Anna Rāta. 704. sēj., 148.–151. lpp.
98. Zanders V. LU profesora Ernesta Bleses (1892–1964) personālfonds Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. 684 sēj., 95.–98. lpp.

Fizika

99. Alksnis J., Bērziņš J., Gavars V., Taure I., Tomsons E. Salaspils kodolreaktoram 50 gadu jubileja (1961–2011). 780. sēj., 25.–35. lpp.
100. Bērziņš J., Gavars V., Millers A. Uldis Ulmanis – radiācijas fiziķis un vēsturnieks. 780. sēj., 53.–56. lpp.
101. Gavars V., Cebers A., Lielausis O. Juris Birzvalks (1926–1995) – elektriķis, fiziķis, lirīķis. 800. sēj., 36.–43. lpp.
102. Gavars V., Tomsons E. Kodolenerģijas tehnikas attīstība Latvijā 20. gs. otrā pusē. 661. sēj., 76.–82. lpp.
103. Gavars V., Ulmanis U. Edvīns Stumburs (1924–2003) – kodolfiziķis, ātro neitronu reaktoru pionieris. 716. sēj., 90.–93. lpp.
104. Gavars V., Ulmanis U., Mozgirs Z. V. Salaspils zinātniskā kodolreaktora modernizācija 1973.–1975. gadā. 693. sēj., 114.–120. lpp.
105. Jansons J. Fizika Latvijas Universitātē pirmajā padomju okupācijas laikā 1940./41. mācību gadā. 684. sēj., 43.–52. lpp.
106. Jansons J. Fizikas sākums Latvijas Universitātē. 639. sēj., 151.–170. lpp.
107. Jansons J. Latvijas Universitātes Fizikas institūts vācu nacistu okupācijas laikā. 693. sēj., 99.–107. lpp.
108. Jansons J. Latvijas Universitātes sagatavotie pirmās paaudzes fiziķi. 653. sēj., 140.–156. lpp.
109. Jansons J. LU fizikas docents Ludvigs Jansons. 763. sēj., 126.–134. lpp.
110. Tambergs J. Teorētiskās kodolfizikas vēsture Latvijā (1936–2006). 716. sēj., 81.–89. lpp.
111. Taure I., Riekstiņa D., Vēveris O. Neitronu aktivācijas analīze. 661. sēj., 51.–60. lpp.
112. Taure I., Ulmanis U. Ludvigs Pelēķis un kodolfizikas attīstība Latvijā. 661. sēj., 61.–68. lpp.

113. Ulmanis U. Kodolfizikas attīstība Latvijā III. Latvijā sāk darboties pētnieciskais reaktors IRT. 684. sēj., 53.–62. lpp.
114. Ulmanis U. Kodolfizikas attīstība Latvijā. Pētnieciskā reaktora celtniecība Salaspilī. 661. sēj., 69.–75. lpp.
115. Ulmanis U. LU un kodolfizikas attīstība Latvijā. 653. sēj., 164.–171. lpp.
116. Ulmanis U., Bērziņš J. LZA īstenais loceklis Pēteris Prokofjevs un kodolfizikas attīstība Latvijā. 693. sēj., 108.–113. lpp.
117. Ulmanis U., Gavars V. Kodolfizikas attīstība Latvijā IV. Pētnieciskā kodolreaktora IRT modernizācija. 763. sēj., 72.–81. lpp.
118. Zaķis J. Cietvielu fizika un cietvielu fiziķi pēckara Latvijā. 653. sēj., 157.–163. lpp.

Ģeogrāfija

119. Štrauhmanis J. 20. gadsimta sākums Latvijas teritorijas kartografēšanā. 738. sēj., 26.–30. lpp.
120. Štrauhmanis J. Akadēmiķa Matveja Kadeka loma LVU darbības atjaunošanā pēc Otrā pasaules kara. 661. sēj., 43.–46. lpp.
121. Štrauhmanis J. Kartogrāfijas vēstures vieta zinātnē un sabiedrībā. 653. sēj., 102.–104. lpp.
122. Štrauhmanis J. Padomju cenzūra Latvijas kartogrāfijā: 1946–1990. 763. sēj., 204.–208. lpp.

Ģeoloģija

123. Aivare-Strade A. Antons Aivars – ģeologs un gleznotājs (1906–1990). 780. sēj., 20.–24. lpp.
124. Grosvalds I., Alksnis U., Zabele A. Mineralogs profesors Oto Mellis (1906–1970). 716. sēj., 94.–105. lpp.
125. Zabele A. Bruno Doss – Latvijas ģeoloģijai. 639. sēj., 171.–174. lpp.
126. Zabele A. Latvijas ģeoloģiskās kartēšanas aizsākumi. 780. sēj., 278.–307. lpp.
127. Zabele A. LU students un mācībspēks ģeologs Verners Aleksandrs Zāns. 684. sēj., 153.–161. lpp.
128. Zalsters A. E. LU un hidroloģijas zinātnes sākumi Latvijā. 639. sēj., 175.–184. lpp.

Ķīmija

129. Alksnis U., Groskaufmanis I., Grosvalds I. Ādolfs Groskaufmanis – fizikālķīmiķis un kooperācijas organizētājs Latvijā. 780. sēj., 36.–52. lpp.
130. Alksnis U., Ruplis A. Fizikālķīmiķis profesors Jānis Krustiņsons. 661. sēj., 100.–106. lpp.
131. Alksnis U., Ruplis A., Grosvalds I. Ķīmiķu gatavošana Rīgas augstskolās. 653. sēj., 188.–201. lpp.
132. Dambītis K. Latvijas armijas ķīmijas speciālistu sagatavošana Latvijas Universitātē 20. gs. 20.–30. gados. 780. sēj., 57.–65. lpp.
133. Grosvalds I., Alksnis U. Cements un tā izstrādājumu ražošana (1944–1990). 763. sēj., 178.–189. lpp.

134. Grosvalds I., Alksnis U. Docents Nikolajs Brakšs – dzīve, darbs un personība. 704. sēj., 137.–147. lpp.
135. Grosvalds I., Alksnis U. Kaļķu, ģipša un to izstrādājumu ražošana (1944–1990). 763. sēj., 190.–197. lpp.
136. Grosvalds I., Alksnis U. Ķīmijas tehnoloģu un siltumtehniķis profesors Karls Blahers. 684. sēj., 104.–113. lpp.
137. Grosvalds I., Alksnis U. Profesora Mārtiņa Prīmaņa dzīve, darbs un personība. 639. sēj., 206.–221. lpp.
138. Grosvalds I., Alksnis U. Profesors Mečislavs Centneršvērs – Baltijas korozionistu skolas izveidotājs. 653. sēj., 202.–217. lpp.
139. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I. Ķīmiskā rūpniecība Latvijā: cements, kaļķi, ģipsis (1918–1944). 738. sēj., 146.–159. lpp.
140. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I. Ķīmiskā rūpniecība Latvijā: keramika un stikls (1918–1944). 738. sēj., 160.–169. lpp.
141. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I. Medicīnas preparātu ražošana Latvijā (1944–1990). 780. sēj., 112.–124. lpp.
142. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I. Profesora *Dr. chem.* Bruno Jirģensona personība, zinātniskais un pedagoģiskais darbs. 661. sēj., 107.–118. lpp.
143. Grosvalds I., Alksnis U., Ruplis A., Meirovics I. Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultāte laikā no 1944. līdz 1958. gadam. Mācību darbs. 693. sēj., 203.–213. lpp.
144. Grosvalds I., Griņeviĉs I. Alfreds Tauriņš (1904–1986) – no Latvijas Universitātes privātdocenta līdz Kanādas Karaliskās biedrības loceklim. 800. sēj., 86.–98. lpp.
145. Gūtmanis K. LU docenta Edgara Žubecka pētījumi augļu bioķīmijā. 693. sēj., 224.–229. lpp.
146. Gūtmanis K. LU profesora Eduarda Zariņa pētījumi augļu bioķīmijā. 684. sēj., 120.–124. lpp.
147. Gūtmanis K. LU profesora Paula Kalniņa pētījumi bioķīmijā. 716. sēj., 106.–109. lpp.
148. Gūtmanis K. Profesors Voldemārs Grīnšteins kā bioķīmijas pirmās specializācijas izveidotājs Latvijā. 653. sēj., 218.–221. lpp.
149. Pelĉere I., Alksnis U., Grosvalds I., Meirovics I. Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas fakultāte laikā no 1944. līdz 1958. gadam. Zinātniskais darbs. 693. sēj., 214.–223. lpp.

Lauksaimniecība

150. Balode B. Agronoms, tehnoloģs, Latvijas Universitātes profesors Pēteris Delle (1877–1946). 738. sēj., 131.–138. lpp.
151. Grosvalds I., Griņeviĉs I. Fitopatoloģijas iedibinātājs Latvijā profesors Maksis Eglitis (1892–1974). 800. sēj., 76.–85. lpp.
152. Gūtmanis K. LU profesora Jaņa Sudraba pētījumi auglĉkopībā līdz 1939. gadam. 704. sēj., 120.–125. lpp.
153. Ozols J. Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes asistenta Kārļa Krieva dzīves likloĉi. 693. sēj., 61.–71. lpp.
154. Timšāns S. Arvīds Lepiks – lauksaimniecības mehanizācijas un mašīnbūves zinātnes izveidotājs Latvijā. 684. sēj., 114.–119. lpp.
155. Vārtukapeinis K. Latvijas Universitātes Lauksaimniecības fakultātes pārtapšana par Jelgavas Lauksaimniecības akadēmiju. 763. sēj., 19.–31. lpp.

156. Zvirgzdiņš I. LU Lauksaimniecības fakultātes profesors Jānis Vārsbergs (1879–1961). 738. sēj., 139.–145. lpp.

Matemātika

157. Dambītis J. *Dr. math.* Emanuela Grinberga matemātiskais mantojums. 661. sēj., 47.–50. lpp.
158. Dambītis J. Izcilā matemātika doc. E. Grinberga ieguldījums lietišķās matemātikas attīstībā Latvijā. 738. sēj., 39.–51. lpp.
159. Dambītis J. Jānis Daube – pirmais datortehnikas speciālists Latvijā. 693. sēj., 93.–98. lpp.
160. Dambītis J. LU Matemātikas un dabas zinātņu fakultātei 85 gadi (ieskats Matemātikas nodaļas darbībā līdz 1944. gadam). 684. sēj., 33.–42. lpp.
161. Henriņa I. LU goda doktora Georga Enģeļa devums pedagoģijā un zinātnē. 653. sēj., 172.–187. lpp.
162. Henriņa I. Matemātikas profesora Arvīda Lūša (1900–1969) pedagoģiskā un zinātniskā darbība. 639. sēj., 222.–228. lpp.
163. Skuja A., Dambītis J. Datorzinātnes pamatlicējs Latvijā profesors Eižens Āriņš (1911–1987). 738. sēj., 31.–38. lpp.

Medicīna

164. Andersons Z. Latvijas Universitātes Serumstacijas Pastēra nodaļa. 738. sēj., 105.–116. lpp.
165. Andersons Z. Rīgas Pastēra institūts un tā misija. 661. sēj., 135.–141. lpp.
166. Andersons Z. Trakumsērga un karadarbība Latvijas teritorijā 20. gadsimtā. 800. sēj., 7.–16. lpp.
167. Apinis T. Latvijas neiroķirurģijas pirmā simtgade. 800. sēj., 17.–23. lpp.
168. Baltiņš M. Medicīnas mācību grāmatas līdz 1944. gadam un LU Mācību grāmatu apgāds. 639. sēj., 118.–126. lpp.
169. Dāļmane A., Kalniņa M., Koroļova O. Embrioloģijas attīstība Latvijā. 716. sēj., 133.–135. lpp.
170. Dāļmane A., Kalniņa M., Koroļova O. Kristapa Rudziša saistaudu šūnu asociācija un histoloģija mūsdienu skatījumā. 704. sēj., 134.–136. lpp.
171. Dāļmane A., Kalniņa M., Koroļova O. Profesora Konstantina Bogojavlenska darbība LVU Medicīnas fakultātes un RMI Histoloģijas katedrā (1947–1965). 693. sēj., 174.–177. lpp.
172. Dāļmane A., Viksna A. Pirmā latviešu histoloģe Austrā Bebre: sievietes akadēmiskais liktenis. 693. sēj., 164.–173. lpp.
173. Ebela I., Ražuka-Ebela D. Latviešu pediatrijas skolas tapšana laikmeta kolizijās. 780. sēj., 75.–93. lpp.
174. Gordjušina V., Kiričenko T., Dreiberģa L., Viksna A. Patologs ārkārtas profesors Jānis Alfrēds Kaktiņš: dzīves un darba gaita. 780. sēj., 94.–99. lpp.
175. Gordjušina V., Kiričenko T., Viksna A. Patologs Maksis Brants un viņa pētnieciskā darbība. 716. sēj., 153.–158. lpp.
176. Gordjušina V., Skudra M., Viksna A. Profesors Romāns Adelheims un patoloģiskās anatomijas attīstība Latvijas Universitātē. 661. sēj., 162.–167. lpp.

177. Grāvere R. Anatoms, antropologs Nikolajs Cauna. 763. sēj., 135.–145. lpp.
178. Grāvere R. Jānis Vilde un libiešu antropoloģija. 693. sēj., 152.–163. lpp.
179. Grāvere R. Kārļa Ādamsona (1884–1958) devums bērnu veselības aizsardzībā 20. gs. 20. gados. 800. sēj., 44.–59. lpp.
180. Grāvere R. LU Anatomijas muzeja 20. gs. trīsdesmito gadu antropoloģiskās kolekcijas mūsdienīgas izpētes iespējas. 661. sēj., 153.–161. lpp.
181. Kalniņa M. Docents Eduards Arvids Kalniņš – ārsts, pedagogs, personība. 684. sēj., 176.–179. lpp.
182. Kuzņecovs V., Viksna A. Eigēnika Latvijas Universitātē. 780. sēj., 166.–174. lpp.
183. Liepiņš J. Haralds Lūkins – panākumi un zaudējumi. 780. sēj., 196.–201. lpp.
184. Libiete I. Latvijas Universitātes Psihiatrijas katedras izveide un darbība 20. gadsimta 20. gados. 763. sēj., 54.–64. lpp.
185. Libiete I. Verners Kraulis (1904–1944) – spilgta personība Latvijas psihiatrijas vēsturē. 780. sēj., 182.–195. lpp.
186. Pavličeva S., Vasiļjevs K., Viksna A. Alfreds Zommers – Latvijas Augstskolas Medicīnas fakultātes pirmais profesors. 653. sēj., 80.–89. lpp.
187. Ražuka-Ebela D., Ebela I., Ražuks R. Gerhards Feders – ārsts, docētājs, sabiedriskais darbinieks. 800. sēj., 175.–180. lpp.
188. Skaģers A., Viksna A. Akadēmiskās izglītības sākuma posms mutes, sejas un žokļa ķirurģijā Latvijā. 763. sēj., 65.–71. lpp.
189. Vasiļjevs K., Pavličeva S. Profesora Roberta Krimberga dzīve un darbība Krievijā un Ukrainā. 661. sēj., 168.–176. lpp.
190. Vasiļjevs K., Viksna A. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes privātdocents Vladimirs Trofimovs. 716. sēj., 159.–169. lpp.
191. Viksna A. Grigorija Lemperta 1946. gadā aizstāvētā un 1948. gadā noraidītā disertācija “Vācu okupācijas demogrāfisko seku analīze Latvijas PSR 1941.–1945. g.”. 800. sēj., 181.–187. lpp.
192. Viksna A. Latvijas Augstskolas Medicīnas fakultātes dibināšanas iniciatīva un darbības pirmais gads (1917–1920). 763. sēj., 39.–53. lpp.
193. Viksna A. Latvijas medicīnas profesūra: 1940–1950. 716. sēj., 142.–152. lpp.
194. Viksna A. LU mācībspēku pētījumi medicīnas un farmācijas vēsturē. 661. sēj., 177.–186. lpp.
195. Viksna A. LU Medicīnas fakultātes absolventi (1920–1950): avoti un apkopojums. 738. sēj., 63.–77. lpp.
196. Viksna A. Periodika kā Latvijas Valsts universitātes Medicīnas fakultātes vēstures avots (1944–1950). 704. sēj., 84.–95. lpp.
197. Viksna A. Pirmās latviešu medicīnas zinātnieces. 780. sēj., 262.–269. lpp.
198. Voskis H. Topogrāfiskās anatomijas un operatīvās ķirurģijas kursa un katedras vēsture Latvijas Universitātē. 684. sēj., 63.–72. lpp.

Mežzinātne

199. Vasiļevskis A. Docents Andrejs Teikmanis un Latvijas mežu politika. 653. sēj., 262.–271. lpp.
200. Vasiļevskis A. LU un mežzinātne Latvijā. 639. sēj., 197.–205. lpp.

201. Vasiļevskis A. Mežsaimniecības speciālistu sagatavošana Latvijas Universitātē (1920–1939). 704. sēj., 79.–83. lpp.
202. Vasiļevskis A. Mežzinātnieks profesors Rūdolfs Markus. 693. sēj., 240.–242. lpp.
203. Zvirgzdiņš I. Latvijas Universitātes mežkopības nodaļas pirmais absolvents Nikolajs Zemītis. 780. sēj., 326.–330. lpp.

Pedagoģija un psiholoģija

204. Ķestere I. LU profesors Jānis Kauliņš (1863–1940) un viņa laikabiedri. 716. sēj., 53.–62. lpp.
205. Ķestere I. Studiju kurss pedagoģijas vēsturē Latvijas Universitātē: pirmsākumi, mācībspēki, saturs (1919–1940). 704. sēj., 72.–78. lpp.
206. Ķestere I., Marihina G. Latvijas Universitātes privātdocentes Alīses Karlsones (1881–1959) profesionālā un sabiedriskā darbība. 780. sēj., 175.–181. lpp.
207. Ķestere I., Marihina G. Milda Drīzule (1895–1992) – pedagoģijas vēsturniece un LVU Pedagoģijas un psiholoģijas katedras vadītāja (1948–1960). 800. sēj., 99.–109. lpp.
208. Ozola I. Latvijas Universitātē izmantotā mācību literatūra pedagoģijā (1919. gads – 20./21. gs. mija). 780. sēj., 207.–219. lpp.
209. Stikute E. Jānis Rudzītis: daži zinātniskās un pedagoģiskās darbības aspekti. 780. sēj., 240.–246. lpp.
210. Stikute E. Mirdzas Gailēs ieguldījums latviešu literatūras didaktikas attīstībā. 763. sēj., 120.–125. lpp.
211. Vēdiščeva J. LU lektors Fricis Adamovičs (1863–1933). 763. sēj., 93.–102. lpp.
212. Zigmunde A. LU profesors Konstantīns Arabažins (1865–1929). 738. sēj., 52.–57. lpp.
213. Zigmunde A., Ķestere I. Latvijas Universitātes Pedagoģijas nodaļa zem divām okupācijām (1940–1953). 780. sēj., 313.–325. lpp.
214. Znotiņa L. Eleonora Upatniece (1893–1980) – Latvijas Universitātes profesora Ernsta Šneidera (1878–1957) skolniece. 800. sēj., 197.–204. lpp.
215. Zvirgzdiņš I. Rūdolfs Drillis un LU. 684. sēj., 147.–152. lpp.

Tautsaimniecība

216. Apinīte V. Nepelnīti aizmirstais tautsaimnieks Nikolajs Kohanovskis. 639. sēj., 229.–238. lpp.

Tehniskās zinātnes

217. Lielmežs J. Profesors Alfrēds Richards Jumiķis. 653. sēj., 119.–139. lpp.

Teoloģija

218. Apine R. Teologs un akadēmiskās sporta biedrības "Universitātes Sports" pārstāvis Vilhelms Migla (1909–1965). 763. sēj., 216.–220. lpp.
219. Apinīte V. Edgars Ķiploks – LU mācībspēks, publicists, mācītājs. 684. sēj., 167.–175. lpp.

220. Taivans L. G. Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes pirmsākumi Krievijas – Rietumeiropas kontekstā. 639. sēj., 101.–107. lpp.
221. Zanders V. LU mācībspēks Edgars Ķiploks (1907–1999) un latviešu grāmatniecība. 780. sēj., 308.–312. lpp.

Tiesīzinātne

222. Rotbergs G. LU mācībspēka Jura Grīnberga veidolu tiesību koncepcijai pretstatīto tiesību aktu hronoloģija. 684. sēj., 125.–130. lpp.
223. Rotbergs G. LU mācībspēki – mūsu brīvvalsts autortiesību sistēmas pirmo likumprojektu rakstītāji. 661. sēj., 34.–42. lpp.

Vēstures pētniecība

224. Abens A. Preparation of History Teachers at the University of Latvia under Authoritarianism (1934–1954). 780. sēj., 9.–19. lpp.
225. Grāvere R. 1931. gada Bauskas latviešu antropoloģiskie pētījumi un “krievīņu” problēma antropoloģijā. 704. sēj., 53.–61. lpp.
226. Grosvalds I., Viksna A. Arturs Eižens Zalsters (1922–2008) – novadpētnieks, zinātņu un tehnikas vēsturnieks. 738. sēj., 216.–223. lpp.
227. Klētnieks J. Profesors Francis Balodis – pirmais latviešu pētnieks ēģiptoloģijā. 653. sēj., 90.–101. lpp.
228. Klētnieks J., Delāns B. Latvijas zinātniskās ekspedīcijas sasniegumi Ēģiptes senvēstures pieminekļu izpētē. 704. sēj., 47.–52. lpp.
229. Ronis I. Latvijas vēstures rakstniecības sākotne Latvijas Universitātē: mantojums un pirmie soļi. 653. sēj., 48.–62. lpp.
230. Stradiņš J. Eiropas Zinātņu un mākslu akadēmija un tās saistība ar Latvijas vēsturi. 763. sēj., 225.–231. lpp.
231. Stradiņš J. Latvijas Zinātņu vēstures asociācijas pirmsākumi un organizētas zinātņu pētniecības 50 gadi Baltijā. 738. sēj., 197.–215. lpp.
232. Zalsters A. E. Profesors Arnolds Spekke Latvijas Universitātē: 1919–1933. 684. sēj., 27.–32. lpp.
233. Zanders V. LVU docenta Jāņa Strauberga (1886–1952) bibliotekārā un pedagoģiskā darbība. 704. sēj., 109.–113. lpp.
234. Zanders V. Vēsturnieks Arnolds Spekke (1887–1972) un latviešu grāmatniecība: 20. gs. 40.–60. gadi. 763. sēj., 103.–108. lpp.
235. Zvirgzdiņš I. LU mācībspēks vēsturnieks Jānis Bērziņš. 738. sēj., 58.–62. lpp.
236. Zvirgzdiņš I. Vēstures studijas Latvijas Universitātē (1930–1941). 780. sēj., 331.–340. lpp.
237. Zvirgzdiņš I. Vēsturnieks Frīdis Zālītis un viņa sarakstītās mācību grāmatas. 704. sēj., 114.–119. lpp.

Veterinārmedicīna

238. Ernits E. Latvian–Estonian Veterinary Contacts between two World Wars. 661. sēj., 142.–146. lpp.
239. Keidāns P., Afanasjevs I., Parčinskis O. Latvijas Universitātes Veterinārmedicīnas fakultātes mācībspēki emigrācijā pēc Otrā pasaules kara. 693. sēj., 194.–202. lpp.

240. Keidāns P., Parčinskis O. Latvijas Universitātes Veterinārmedicīnas fakultātes absolventi – mācībspēki Latvijā. 716. sēj., 170.–181. lpp.
241. Parčinskis O., Keidāns P. Latvijas Universitātes Veterinārmedicīnas fakultātes Patoloģiskās anatomijas katedra 20. gadsimtā. 738. sēj., 117.–130. lpp.
242. Parčinskis O., Keidāns P., Parčinska M. Latvijas Universitātes Veterinārmedicīnas fakultātes izaugsme 85 gados (1919–2004). 693. sēj., 182.–193. lpp.
243. Preinbergs G. LU Veterinārmedicīnas fakultātes izveidošanās (1919–1940). 639. sēj., 185.–196. lpp.
244. Preinbergs G. Voldemārs Brenčēns – Latvijas Augstskolas Veterinārmedicīnas fakultātes dibināšanas kodola priekšsēdētājs. 693. sēj., 178.–181. lpp.

Citas LU darbības sfēras

245. Apinīte V. LU Bibliotēka XX gadsimta 20.–30. gados. 684. sēj., 73.–80. lpp.
246. Grundmane D. Latvijas Universitātes Studentu pašvaldības darbība fiziskajā audzināšanā un sportā (1921–1944). 716. sēj., 187.–199. lpp.
247. Grundmane D. Roberts Plūme un viņa laiks. 704. sēj., 158.–167. lpp.
248. Liepiņš J. Korporāciju šķietams apolitiskums *Fraternitas Livonica* piemērā. 738. sēj., 191.–196. lpp.
249. Ondzule I. Artūrs Bobkovics (1885–1959) – pirmā Latvijas Universitātes jautkā kora dibinātājs. 704. sēj., 152.–157. lpp.
250. Ondzule I. Latvijas Valsts universitātes absolvente Ita Kozakēviča (1955–1990) – trešās atmodas darbiniece. 716. sēj., 200.–206. lpp.
251. Zanders V. LU studentu organizāciju veikums grāmatniecībā (20. gs. 30. gadi). 653. sēj., 272.–279. lpp.
252. Zvirgzdiņš I. Rakstnieka Augusta Saulieša kapa pieminekļa tapšana. Studentu organizāciju līdzdalība. 693. sēj., 243.–248. lpp.

Trešā sadaļa. Muzejniecība

253. Grosvalds I., Alksnis U., Ruplis A., Meirovics I. Latvijas Ķīmijas vēstures muzeja krājumi un ekspozīcijas. 684. sēj., 180.–189. lpp.
254. Grosvalds I., Meirovics I., Alksnis U. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs (2001–2005). 704. sēj., 175.–184. lpp.
255. Grosvalds I., Meirovics I., Alksnis U. Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs (2006–2010). 780. sēj., 125.–137. lpp.
256. Grosvalds I., Meirovics I., Alksnis U. No Tehnoloģijas un preču zinātnes muzeja līdz Ķīmijas vēstures muzejam. 639. sēj., 239.–259. lpp.
257. Hodireva V. Muzejpedagoģijas iespējas un tradīcijas LU Ģeoloģijas muzejā (teorētiskie un praktiskie aspekti). 639. sēj., 260.–267. lpp.
258. Kaļķe B., Krūze A., Stikute E. Luda Bērziņa piemiņas saglabāšana Latvijas Universitātes Pedagoģijas muzejā. 780. sēj., 138.–151. lpp.
259. Klētnieks J., Štrauhmanis J. RTU mērnīcības instrumentu kolekcija – tās veidošana un izmantošana. 780. sēj., 152.–155. lpp.
260. Krūze A. Muzejpedagoģijas attīstība LU Pedagoģijas muzeja darbībā. 738. sēj., 224.–230. lpp.

261. Ondzule I. Latvijas Universitātes Vēstures muzeja ekspozīcijas zāles izveidošanas koncepcija. 653. sēj., 280.–285. lpp.
262. Piterāns A., Žeiviniece A., Berga I. LU Botānikas un ekoloģijas katedras ķērpju herbārijs. 693. sēj., 249.–252. lpp.
263. Rudzīte M. Latvijas malakofaunas vēsturiskie materiāli vietējos un citvalstu muzejos. 639. sēj., 268.–276. lpp.
264. Ruplis A. Muzejs un pieaugušo izglītība. 716. sēj., 207.–211. lpp.
265. Skuja A. Skaitļošanas tehnikas un informātikas muzejs. 639. sēj., 285.–292. lpp.
266. Vilka G., Vilks I. Frīdriha Candra muzeja darbība. 693. sēj., 257.–265. lpp.
267. Vilks I. 17. un 18. gadsimta grāmatas LU Astronomijas institūta bibliotēkā. 704. sēj., 168.–174. lpp.
268. Vilks I. Latvijas Universitātes Zinātņu un tehnikas vēstures muzeja priekšvēsture, dibināšana un darbības pirmie 20 gadi. 780. sēj., 270.–277. lpp.
269. Vimba E. Mikoloģiskie materiāli Latvijas Universitātes herbārijā. 693. sēj., 253.–256. lpp.
270. Viksna A. Medicīnas muzeji Latvijas Universitātē. 639. sēj., 277.–284. lpp.

<http://doi.org/10.22364/aul.100.pgs.06>

Docētāju profesionālās pilnveides pieredze Latvijas Universitātes Rakstos

Development of Academic Staff Professional Development in University of Latvia Scientific Papers

Sanita Baranova

Latvijas Universitāte
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
E-pasts: sanita.baranova@lu.lv

Ilona Vēliņa-Švilpe

Latvijas Universitātes Bibliotēka
E-pasts: ilona.velina-svilpe@lu.lv

Universitātes darbībā klasiskā un reizē mūsdienīgā studiju un pētniecības vienotības principa ievērošana rosina docētājus ne tikai izstrādāt publikācijas par veiktajiem zinātniskajiem pētījumiem zinātņu nozarēs, bet arī raksturot un zinātniski pamatot savu kā augstākās izglītības pedagoga darbību. Raksta mērķis – sniegt ieskatu docētāju profesionālās pilnveides pieredzes pedagoģiskās darbības jomas atspoguļojumā LU Rakstos, padziļināti analizējot saturu LU Rakstu sērijās “Izglītības kvalitāte un vadība”, “Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē”, “Pedagoģija”, “Pedagoģija un skolotāju izglītība” un “Izglītības vadība”, kas izdotas no 2000. līdz 2015. gadam. Tika noteikti vairāki publikāciju tematiskie virzieni, kādos raksturota un izvērtēta docētāju pedagoģiskā pieredze un profesionālā pilnveide: aktualitātes un tendences augstākajā izglītībā, augstākās izglītības vēsturiskā attīstība, studiju programmu un studiju kursu izstrāde un aktualizācija, studentu mācīšanās aspekti, docētāju profesionālās pilnveides aktualitāte, docētāju pedagoģiskā darba pieredzes raksturojums un izvērtējums, docētāja (raksta autora) pedagoģiskā darba pieredzes zinātniski pamatota analīze.

Atslēgvārdi: docētāji, profesionālā pilnveide, pieredze.

Summary

Compliance of university's work with the classical and at the same time modern principle of unity between studies and research encourages academic staff to dedicate publications not only to the research implemented in the fields of science but also to describe and scientifically substantiate their work performed as the university academic staff. The aim of the article is to explore how the professional development experience of the university lecturers is reflected in the scientific papers on higher education and

tertiary pedagogy published in the following volumes of the University of Latvia Scientific Papers: “The Quality and Management of Education”, “Educational Sciences and Pedagogy in the Changing World”, “Pedagogy”, “Pedagogy and Teacher Education”, and “Education Management” published from 2000 to 2015. Several thematic directions of publications were defined according to description and evaluation of pedagogical experience and professional development of academic staff: topicalities and trends in higher education, historical development of higher education, development and updating of study programmes and courses, aspects of student learning, current issues of academic staff professional development, characterization and evaluation of lecturers’ experience in pedagogical work, scientific analysis of pedagogical work experience of the lecturer (author of the article).

Keywords: university academic staff, professional development, experience.

Ievads

2015. gada 22. septembrī Latvijas Universitātes (turpmāk – LU) Bibliotēka organizēja zinātnisko konferenci “LU Rakstu nozīmība: nenovērtēta vai pārvērtēta”, kas bija veltīta LU 96. gadadienai un kas rosināja pievērsties docētāju kā augstākās izglītības pedagogu profesionālās pilnveides pieredzes izpētei LU Rakstos.

Docētāja darbā Universitātē nozīmīga darba daļa ir zinātniski pētnieciskais darbs un to rezultātu publicēšana, tomēr ne augstākās izglītības iestādes institucionālā, ne docētāja individuālā līmenī nevajadzētu aizmirst arī par akadēmiskā personāla pilnveides nozīmi pedagoģiskās darbības jomā, jo studiju darbs ir būtiska ikviena docētāja profesionālās darbības daļa.

Pētījuma metodoloģijas raksturojums

Izpētes procesā tika izmantoti gan drukātie, gan elektroniskajā versijā esošie LU Rakstu sējumi LU e-resursu repozitorijā.

Sākotnēji tika iegūts priekšstats par LU Rakstu krājumu apjomu. “Latvijas Augstskolas Rakstos” (izdoti no 1921. līdz 1923. gadam, katrā sējumā ietverot dažāda satura rakstus bez tematiskās atlases) pirmā publikācija, kas pieskaras docētāju profesionālās pilnveides jautājumiem, ir 1922. gada 4. sējumā publicētais ķīmiķa LU profesora Karla Blahera (*Carl Johann Blacher*, 1867–1939) raksts *Die pädagogische Systematisierung der feuerungstechnischen Einrichtungen* (Blacher, 1922). Vairākas Karla Blahera publikācijas apliecina, ka viņš rūpējies par studiju procesa pedagoģiskajiem jautājumiem. Kā norāda pedagoģijas vēstures pētniece Alīda Zigmunde: “Viņš allaž domāja par to, kā labāk mācīt un iemācīt, tāpēc ārzemju komandējumos centās iepazīties ar citu augstskolu mācībspēku pieredzi augstskolas un ķīmijas didaktikā, domāja

par laboratorijas prakses piemērošanu siltumtehnikas studijām. Īpaši viņu interesēja, kā uzlabot darbu ar ķīmijas tehnoloģijas studentiem.” (Zigmunde, 2010, 12) K. Blahers ir pievērsis īpašu uzmanību teorijas un prakses sasaistei: “Pievēršot uzmanību studentu sagatavošanai un prakse, K. Blahers domāja ne tikai par augstskolas didaktiku lekcijās, bet arī par dažādām ekskursijām uz dažādām rūpnīcām un fabrikām.” (Zigmunde, 2010, 13)

Dažādās zinātņu nozarēs arī mūsdienās darbojas docētāji, kas veic pētījumus ne tikai savā nozarē, bet arī augstskolas pedagoģijā un publicē tos savu nozaru LU Rakstu krājumos. Piemēram, docētājas un pētnieces psiholoģijas nozarē Sarmīte Voitkāne un Solveiga Miezīte LU Rakstu “Psiholoģijas” sērijā (768. sēj.) publicējušas rakstu “Latvijas Universitātes 2006./2007. gada 1. kursa studentu adaptācijas problēmas pirmā studiju gada sākumā” (Voitkāne, Miezīte, 2011). Savukārt pēc starptautiskā 8. IOSTE (*The International Organization for Science and Technology Education*) Centrāleiropas un Austrumeiropas simpozija “Dabaszinātņu un tehnoloģiju izglītība: attīstības tendences un virzieni 21. gadsimtā” LU Rakstu sērijā “Ķīmija. Dabaszinātņu izglītība” (2011, 778. sēj.) arī atrodami raksti par dabaszinātņu saturu un mācību metodiku augstākajā izglītībā.

LU Rakstu sērijā “Ekonomika un vadības zinātne” ir publikācijas par izglītības sistēmas politiskajiem, ekonomiskajiem aspektiem un augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanu. Savukārt LU Rakstu sērijā “Zinātņu vēsture un muzejniecība” ievietotas publikācijas par atsevišķām personībām un to devumu kādas nozares attīstībā, t. sk. docēšanā. Piemēram, LU Rakstu 800. sējumā (2014) lasāmi raksti par personībām, zinātņu nozaru (bioloģijas, pedagoģijas, medicīnas u. c.) vēsturisko attīstību LU. Publikācijās raksturota LU struktūrvienību un apakšstruktūrvienību attīstība, nosaukti to vadītāji, raksturoti studiju kursi, aktuālie pētniecības virzieni, analizēta docētāju akadēmiskā darba pieredze atbilstīgo vēsturisko, politisko apstākļu kontekstā, izmantojot gan dokumentālās, gan laikabiedru liecības, u. tml. Pieminēts arī, kādos profesoru pētījumos iesaistīti studenti un paši profesori, kas veicinājuši studentu pētniecisko darbu, un kā profesori ietekmējuši studenta turpmākās profesionālās un pētnieciskās intereses. Līdzīgi arī LU 80. un 85. gadu jubilejai veltītajos LU Rakstu krājumos ir vairāki raksti par Universitātes institucionālo attīstību, studiju procesa pilnveidi.

Laikā no 2000. līdz 2015. gadam izdots bagāts LU Rakstu sējumu klāsts pedagoģijas zinātnē un izglītības zinātņu nozarēs – vismaz viens sējums katru gadu, izņemot 2003., 2005., 2011. gadu (1. att.). Rakstos apkopota Latvijas, Lietuvas, Turcijas un Ukrainas pētnieku pieredze augstākās izglītības un augstskolas pedagoģijas jomā.

LU Raksti (2000–2015)					
Rakstu sērijas nosaukums	Izglītības kvalitāte un vadība	Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē	Pedagoģija	Pedagoģija un skolotāju izglītība	Izglītības vadība
Krājumi	1	3	4	8	6
Publikācijas par augstāko izglītību un augstskolas pedagoģiju	2	38	20	31	32

1. attēls. LU Rakstu krājumu un publikāciju par augstāko izglītību un augstskolas pedagoģiju kopskaits (2000–2015)

Tika atlasītas šādas LU Rakstu sērijas, kurās visvairāk atrodami raksti par augstāko izglītību un augstskolas pedagoģiju: “Izglītības kvalitāte un vadība”, “Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē”, “Pedagoģija”, “Pedagoģija un skolotāju izglītība”, “Izglītības vadība”. Aplūkojot Rakstu sēriju dažādību un dinamiku (2. att.), uzskatāmi atklājas, kādas problēmas, kas saistās ar izglītību un pedagoģiju, tika pētītas un risinātas augstskolas docētāju darbā dažādos laika posmos.

LU Rakstu sērijas nosaukums	Gads															
	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Izglītības kvalitāte un vadība	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pedagoģija	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pedagoģija un skolotāju izglītība	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	1	1	2	0
Izglītības vadība	0	0	0	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	1
Kopā (22)	1	2	2	0	3	0	3	1	1	2	1	0	1	2	2	1

2. attēls. Augstākajai izglītībai un augstskolas pedagoģijai veltītas publikācijas LU Rakstos (2000–2015)

Rakstā padziļināti analizētās LU Rakstu sērijas izdotas no 2000. līdz 2015. gadam. Vispirms satura analīzei tika izvēlēti raksti par augstskolas pedagoģiju un augstāko izglītību, bet padziļinātai satura analīzei – raksti, kuros bija atspoguļota docētāju profesionālās pilnveides pieredze.

Universitātes docētājiem nepieciešams izstrādāt zinātniskās publikācijas. Par izpētes priekšmetu kļūst arī pašu docētāju pedagoģiskais darbs.

Docētāju profesionālā pilnveide

Profesionālā pilnveide ir dinamiska mācīšanās profesionālās attīstības gaitā, lai uzlabotu indivīda profesionālo darbību, kuru ietekmē gan ārēji, gan iekšēji faktori. Profesionālā pilnveide ir process, kura laikā cilvēks iegūst zināšanas, izpratni, vēlmi/gribu kaut ko mainīt, vēlmi pēc pārmaiņām savā profesionālajā darbībā (Baranova, 2012).

Profesionālās pilnveides rezultāts ir priekšnoteikums kvalitatīvām izmaiņām profesionālajā darbībā, bet negarantē tās. Tikai līdz ar darišanu un reālu pārmaiņu veikšanu notiek profesionālās darbības pilnveide. Profesionālās darbības pilnveide ir profesionālās attīstības nākamais posms: ir svarīgi, lai tas, kas ir iemācīts, patiešām tiktu izmantots/istenots darbībā.

Pieredzes apmaiņa ir došanas un ņemšanas darbības, kurās personas savstarpēji bagātina cita citu ar savā darbībā iegūtajām zināšanām un prasmēm. Docētāja darbā tā ir augstākā profesionalitātes attīstības pakāpe, kad docētājs var savu pieredzi nodot citiem. Pieredzes apzināšana un refleksija nodrošina iespēju pārvērst pieredzi par zināšanām un nodot to citiem.

LU Pedagoģijas un psiholoģijas fakultāte (tagad – LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte) un Izglītības pētniecības institūts 2000. gadā izdevis LU Rakstu krājumu sērijā “Izglītības kvalitāte un vadība” (626. sēj.). Krājumā iekļauti raksti par izglītības kvalitātes izpratni un uzlabošanas aktualitāti un pētījumiem dažādās izglītības pakāpēs un institūcijās, salīdzinoši izvērtējot ārzemju pieredzi izglītībā. No tiem par pētījuma tematam atbilstīgiem tika atzīti divi raksti. Vienā no tiem autori – LU un Latvijas Lauksaimniecības universitātes docētāji Andris Kangro un Ilze Kazaine – izvērtē situāciju moderno informācijas tehnoloģiju ieviešanā Latvijas augstskolās un raksturo tās (Kangro, Kazaine, 2000), otrajā rakstā Rēzeknes Augstskolas docētāja Zaiga Matule analizē augstākās izglītības reģionālos aspektus un to saistību ar ekonomiskajām un sociālajām pārmaiņām valstī (Matule, 2000).

LU Pedagoģijas un psiholoģijas institūts 2001. gadā zinātnisko rakstu krājumu sērijā “Latvijas Universitātes Raksti / Acta Universitatis Latviensis” izdevis rakstu krājumu “Pedagoģija” (641. sēj.). Tas ir vienīgais sējums, kas nav izdots LU Akadēmiskajā apgādā un izpētes veikšanas laikā nebija pieejams elektroniski LU e-resursu repozitorijā. No šī sējuma tika atlasīti četri raksti: Jamala Abu-Hussaina raksts “Profesionālā socializācija pedagoģiskajos institūtos arābu izglītības sistēmā Izraēlā” (Abu-Hussains, 2001), Sarmas Cakulas – “Informācijas tehnoloģijas pētnieciskajā darbībā augstskolā kā studiju produktivitātes pilnveidošanas līdzeklis” (Cakula, 2001), Montas Farnestes – “Rakstveida saziņas apguves problēmas augstskolā” (Farneste, 2001) un Ilzes Strepmanes – “Studentu pašvērtējums studiju procesā” (Strepmane, 2001). Visu rakstu autori publikācijas izstrādes brīdī studēja doktora studiju

programmā “Pedagoģija”, un publikācijā atspoguļota disertācijas pētījuma gaita un rezultāti. Šajā kontekstā jāatzīmē specifika, ka daudzi pedagoģijas doktoranti un izglītības vadības doktoranti ir augstskolu docētāji, kuru pētījumi ir saistīti ar augstākās izglītības jomu vai augstskolas pedagoģiju.

LU Rakstu sērijā “Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē” ir publicēti trīs sējumi (635., 649. un 655. (656.) sēj.). 635. sējumā (2001) ir publicēti 22 raksti, 649. sējumā (2002) – deviņi raksti, kā arī 655. (656.) sējumā (2002) – deviņi raksti par augstskolas pedagoģijas un augstākās izglītības jautājumiem. Savukārt 2004. gadā sērijā “Pedagoģija” izdoti divi sējumi (670. un 678. sēj.), kuros kopā lasāmi 15 raksti gan par augstskolas pedagoģiju, gan par augstāko izglītību. Kopš 2007. gada tiek izdota LU Rakstu sērija “Pedagoģija un skolotāju izglītība” (3. att.).

	LU Rakstu sērijas nosaukums	Sējuma numurs	Izdošanas gads		LU Rakstu sērijas nosaukums	Sējuma numurs	Izdošanas gads
1.	<i>Izglītības kvalitāte un vadība</i>	626.	2000	12.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	715.	2007
2.	<i>Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē</i>	635.	2001	13.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	741.	2008
3.	<i>Pedagoģija</i>	641.	2001	14.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	747.	2009
4.	<i>Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē</i>	649.	2002	15.	<i>Izglītības vadība</i>	749.	2009
5.	<i>Izglītības zinātnes un pedagoģija mūsdienu pasaulē</i>	655. (656).	2002	16.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	759.	2010
6.	<i>Pedagoģija</i>	670.	2004	17.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	781.	2012
7.	<i>Izglītības vadība</i>	675.	2004	18.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	790.	2013
8.	<i>Pedagoģija</i>	678.	2004	19.	<i>Izglītības vadība</i>	792.	2013
9.	<i>Izglītības vadība</i>	697.	2006	20.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	795.	2014
10.	<i>Pedagoģija</i>	700.	2006	21.	<i>Pedagoģija un skolotāju izglītība</i>	802.	2014
11.	<i>Izglītības vadība</i>	709.	2006	22.	<i>Izglītības vadība</i>	807.	2015

3. attēls. LU Rakstu sērijas augstākajā izglītībā un augstskolas pedagoģijā (2000–2015)

2012. gadā LU 70. konferences pedagoģijas zinātnes plenārsēde un sekcijas sēde tika veltītas tieši docētāju tālākizglītībai. 2013. gadā izdotajā sērijā

“Pedagoģija un skolotāju izglītība” (690. sēj.) raksti publicēti trīs tematiskajos blokos:

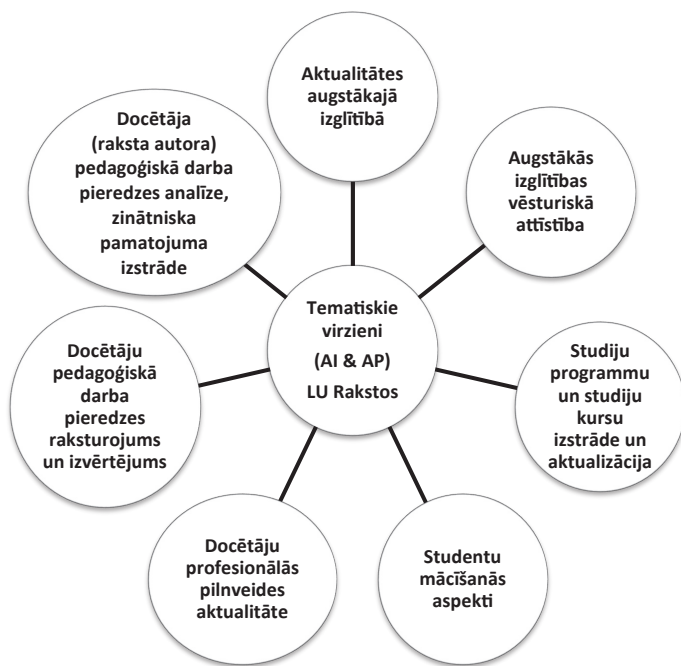
1. Augstskolu docētāju profesionālā pilnveide: saturs un organizācija.
2. Augstskolu docētāju profesionālā kompetence: raksturojums un izvērtēšana.
3. Skolotāju tālākizglītība un profesionālā pilnveide: pieredze un izaicinājumi.

Savukārt 2014. gadā sērijā “Pedagoģija un skolotāju izglītība” ir divi raksti par augstākās izglītības studiju programmu attīstību. LU prof. Rasma Garlejas un Airitas Brenčas publikācija “Izglītības vadības un pedagoģijas zinātnes mijattiecības” veltīta augstākās izglītības organizācijas funkciju izpētei akadēmiskajā menedžmentā, uzsverot zinātniskās pedagoģijas priekšmeta arvien plašāku lietojumu, pētot mūsdienu pedagoģijas paradigmas un sociokultūras attīstības tendences (Garleja, Brenča, 2014). Otra raksta autors – Ukrainas Nacionālās Dragomanova pedagoģiskās universitātes docētājs Genadijs Stavitskis (*Gennadiy Stavitskiy*) – savā rakstā *Psychological Analysis of Motivation for Studying at the Pedagogical University among Students of Different Specialties* (Psiholoģiskā analīze dažādu specialitāšu studentu motivācijai studēt pedagoģiskajā universitātē) analizē pirmā kursa studentu profesionālās darbības jomas izvēles motivāciju un pēta studentu profesionālās pašnoteikšanās dinamiku (Stavitskiy, 2014).

Tajā pašā 2014. gadā klajā nāca vēl viens LU Rakstu krājums sērijā “Pedagoģija un skolotāju izglītība” (802. sēj.), kas papildināja tēmu par augstākās izglītības studiju programmu attīstību ar trim rakstiem. Sandra Kalniņa rakstā “Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas “Skolotājs” īstenošanas pieredze Latvijas Universitātē” analizē studiju programmas īstenošanas pieredzi (programma izstrādāta Eiropas Sociālā fonda projekta “Inovātīva un praksē balstīta pedagogu izglītības ieguve un mentoru profesionālā pilnveide” ietvaros) (Kalniņa, 2014). Rakstā tiek norādīts uz programmas izstrādes saistību ar pieprasījumu un skolotāju profesionālajām vajadzībām, kā arī analizētas studējošo aptaujas par personības un profesionālajiem ieguvumiem studijās. Raksta “Eiropas logopēdijas pamatizglītības standarts – izaicinājums Latvijas logopēdijai” autore Baiba Trinīte un Sarmīte Tūbele analizē Eiropas logopēdijas studiju programmu harmonizācijas *NetQues* projektu un raksturo tā īstenošanas galveno rezultātu (Trinīte, Tūbele, 2014). Savukārt kolēģe no Lietuvas Lilija Žukauskiene (*Lilia Žukauskienė*) publikācijā “Skolotāju sagatavošana Lietuvā padomju periodā: refleksija par pieredzi” (*Teacher Training in Lithuania during the Soviet Period: Reflection on the Experience*) raksturojusi skolotāju izglītību Lietuvā padomju varas periodā un, balstoties uz skolotāju interviju par padomju laikā iegūto izglītības

pieredzi, analizējusi, kāda ir vēsturisko notikumu ietekme uz skolotāju izglītību mūsdienās (Žukauskienė, 2014).

LU Rakstu 807. sējumā, kas tika izdots 2015. gadā (sērija “Izglītības vadība”), par augstāko izglītību publicēti divi raksti. Abu rakstu autore ir no Turcijas, viņas tajā laikā bija LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes izglītības vadības doktora studiju programmas doktorantes. Abi raksti ir angļu valodā ar kopsavilkumu latviešu valodā. Vienā rakstā – *Development of Lifelong Learning in Turkey* (Mūžizglītības attīstība Turcijā) (Basak, 2015) – raksturota mūžizglītības attīstība Turcijā, tās organizācija Turcijas universitātēs, kas vēl bez ārpus formālās izglītības sistēmas programmu īstenošanas piedāvā arī daudzveidīgas tālākizglītības iespējas plašam interesentu lokam. Savukārt otrajā rakstā – *Mobility as a Way to Internationalisation* (Mobilitāte kā ceļš uz internacionalizāciju) (Burcer, 2015) – salīdzinoši analizēta starptautiskā studentu mobilitāte Turcijā un Latvijā, ņemot vērā valstu ekonomiskās attīstības rādītājus.

4. attēls. LU Rakstos atspoguļotie tematiskie virzieni augstākajā izglītībā un augstskolas pedagoģijā

Apkopojot padziļinātai saturs analīzei atlasīto LU Rakstu saturu, iespējams izšķirt vairākus tematiskos virzienus augstākajā izglītībā un augstskolas

pedagoģijā: aktualitātes augstākajā izglītībā; augstākās izglītības vēsturiskā attīstība; studiju programmu un studiju kursu izstrāde un aktualizācija; studentu mācīšanās aspekti; docētāju profesionālās pilnveides aktualitāte; docētāju pedagoģiskā darba pieredzes raksturojums un izvērtējums; docētāja pedagoģiskā darba pieredzes analīze, zinātniska pamatojuma izstrāde (4. att.).

Secinājumi

1. LU Rakstos atspoguļotā docētāju profesionālās pilnveides pieredze raksturo docētāju zinātnisko un pedagoģisko devumu, kā arī pētniecisko pieeju pedagoģiskajai darbībai augstskolā.
2. LU Raksti ir akadēmiskā personāla pieredzes un laikmeta liecība. Tie ir noderīgs mācīšanās un izziņas avots gan šo publikāciju autoru kolēģiem, gan studentiem un citiem nozares speciālistiem.
3. Rakstu autoru uzmanības centrā ir plašs augstākās izglītības un pedagoģijas pētījumu lauks: studiju process un tā dalībnieki, augstākās izglītības reģionālie aspekti valstī, augstākās izglītības studiju programmu pilnveide, mūžizglītības attīstība un citas tēmas.
4. Ikgadējās LU starptautiskās zinātniskās konferences un LU Raksti ir doktorantu un jauno docētāju pētījumu rezultātu popularizēšanas iespēja, kas sniedz izdevību diskutēt par pētījumu problēmaspekciem, pilnveidojot un bagātinot savu zinātnisko pieredzi.
5. LU Rakstos uzskatāmi redzama docētāju akadēmiskās karjeras attīstība – no publikācijām maģistranta vai doktoranta statusā līdz publikācijām docenta, asociētā profesora vai profesora akadēmiskajā amatā.
6. LU Rakstus būtu nepieciešams iekļaut zinātniskās citējamības un citās nozīmīgās datubāzēs, kas būtu nevis katras nozares atsevišķs uzdevums, bet visas augstskolas kopdarbs.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. Abu-Hussains J. (2001). Profesionālā socializācija pedagoģiskajos institūtos arābu izglītības sistēmā Izraēlā. No: LU Raksti. 641. sēj. Rīga: LU PPI, 25.–37. lpp.
2. Baranova S. (2012). Augstskolu docētāju profesionālā pilnveide tālākizglītībā. Promocijas darbs. Rīga: LU.
3. Başak E. (2015). Development of Lifelong Learning in Turkey. No: LU Raksti. 807. sēj. Rīga: LU, 40.–49. lpp.
4. Blacher C. (1922). Die pädagogische Systematisierung der feuerungstechnischen Einrichtungen. No: Latvijas Augstskolas Raksti. 4. sēj. Rīga: Latvijas Augstskola, 223.–233. lpp.

5. Burçer S. (2015). Mobility as a Way to Internationalisation. No: LU Raksti. 807. sēj. Rīga: LU, 40.–49. lpp.
6. Cakula S. (2001). Informācija tehnoloģijas pētnieciskajā darbībā augstskolā kā studiju produktivitātes pilnveidošanas līdzeklis. No: LU Raksti. 641. sēj. Rīga: LU PPI, 81.–96. lpp.
7. Farneste M. (2001). Rakstveida saziņas apguves problēmas augstskolā. No: LU Raksti. 641. sēj. Rīga: LU PPI, 97.–104. lpp.
8. Garleja R., Brenča A. (2014). Izglītības vadības un pedagogijas zinātnes mijattiecības. No: LU Raksti. 795. sēj. Rīga: LU, 40.–45. lpp.
9. Kangro A., Kazaine I. (2000). Informātiskā izglītība LLU un citās Latvijas augstskolās. No: LU Raksti. 626. sēj. Rīga: LU, 100.–115. lpp.
10. Kalniņa S. (2014). Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas “Skolotājs” īstenošanas pieredze Latvijas Universitātē. No: LU Raksti. 802. sēj. Rīga: LU, 73.–80. lpp.
11. Ķīmija. Dabaszinātņu izglītība: Starptautiskais 8. IOSTE Centrāleiropas un Austrumeiropas simpozījs “Dabaszinātņu un tehnoloģiju izglītība: attīstības tendences un virzieni 21. gadsimtā”: 30. novembris – 3. decembris, 2011, Rīga, Latvija. No: LU Raksti. 778. sēj. Rīga: LU, 269 lpp.
12. Matule Z. (2000). Galvenās iezīmes Latgales lauku rajonu jauniešu augstākās izglītības gaitās 1997.–1998. gadā. No: LU Raksti. 626. sēj. Rīga: LU, 143.–153. lpp.
13. Stavitskiy G. (2014). Psychological analysis of motivation for studying at the pedagogical university among students of different specialties. No: LU Raksti. 795. sēj. Rīga: LU, 85.–93. lpp.
14. Strepmane I. (2001). Studentu pašvērtējums studiju procesā. No: LU Raksti. 641. sēj. Rīga: LU PPI, 274.–286. lpp.
15. Trinite B., Tūbele S. (2014). Eiropas logopēdijas pamatizglītības standarts – izaicinājums Latvijas logopēdijai. No: LU Raksti. 802. sēj. Rīga: LU, 156.–166. lpp.
16. Voitkāne S., Miezīte S. (2011). Latvijas Universitātes 2006./2007. gada 1. kursa studentu adaptācijas problēmas pirmā studiju gada sākumā. No: LU Raksti. 768. sēj. Rīga: LU, 225.–245. lpp.
17. Zigmunde A. (2008). Pedagoģiskā darbība Rīgas politehnikumā un Rīgas Politehniskajā institūtā (1862–1919). Rīga: RaKa.
18. Zigmunde A. (2010). Profesora Karla Blahera daudzpusīgā darbība. In: Scientific Journal of Riga Technical University. The Humanities and Social Science. History of Science and Higher Education, 6, 12.–16. lpp.
19. Žukauskienė L. (2014). Skolotāju sagatavošana Lietuvā padomju periodā: refleksija par pieredzi. No: LU Raksti. 802. sēj. Rīga: LU, 204.–217. lpp.